

HÄR HAR DU MITT LIV
– skildringar vid sidan av normen

HÄR HAR DU MITT LIV

– skildringar vid sidan av normen

---

tolv berättelser av homosexuella, bisexuella och transpersoner

Arbetets museum Norrköping 2005
ISBN 91-972321-9-X
Pressgrannar AB, Norrköping 2005

© Arbetets museum

Fler exemplar av denna bok kan beställas via NTG Fritt Frams hemsida
www.frittfram.se

Innehåll

Inledning	5
Det är mörkast före gryningen	8
En helt vanlig tjej	13
Inte så ensam som jag trodde	18
Nej, jag gillar tjejer	26
En transvestits vandring	32
Jänttusare och böggjävlar	43
Mitt liv	55
Alternativen verkar så tråkiga	65
Mea Culpa	69
Leva som den människa jag är	83
Det är bara så enkelt	94
Utanför Vittula	98
Ordlista	122
Uppropet	126

Inledning

Sommaren och hösten 2004 genomförde Arbetets museum och EU:s Equalprojekt *Homo- och bisexuella i omsorgen* och *Normgivande mångfald* en insamling av självbiografiska skildringar. I samband med den årligt återkommande Pridefestivalen i Stockholm vände vi oss till homosexuella, bisexuella och transpersoner med uppmaningen: *Skriv om ditt liv och arbete!* Uppropet nådde också ut genom annonser och medskick i RFSL:s tidning Kom Ut och genom RFSL:s, HomO:s och Arbetets museums hemsidor. Insamlingen resulterade i 44 bidrag som nu förvaras i Arbetets museums arkiv.

Vid kulturhistoriska museer är minnesinsamlingar en metod att söka människors egna formulerade upplevelser och erfarenheter utifrån upppropets utgångspunkter. Arbetets museum har sedan öppnandet 1991 kontinuerligt initierat minnesinsamlingar för att dokumentera människors arbete och vardagsliv. Museet har huvudsakligen vänt sig till olika yrkesgrupper som till exempel transportarbetare, läkare, sjukvårdsbiträden, socialsekreterare, städare, metallarbetare, journalister och handelsanställda.

Idén till insamlingen väcktes när vi arbetade med en utställning som problematiserar och synliggör samhällets heteronorm och diskuterar diskriminering i arbetslivet utifrån sexuell läggning. Utställningen med namnet *Normen skaver – på jobbet är väl alla hetero..?* invigdes den 23 april 2005 på Arbetets museum och turnerar sedan runt i landet.

Ämnen som rör sexuell läggning och könsidentitet har hittills i hög grad hållits utanför verksamheter på museer och andra kulturinstitutioner. Liksom i övriga samhället har heteronormativa föreställningar både

varit outtalade och tagits för givna, medan andra har gjorts osynliga. Några undantag finns. När Stockholms stadsmuseum 2000–2001 visade sin utställning *Frisk luft. Homosexuella i Stockholm under 100 år* var det en av de första utställningar i världen som tog upp homosexuellas verklighet. I samband med den genomförde Stockholms stadsmuseum också livshistoriska intervjuer med fyra homosexuella. Det har också gjorts andra dokumentationer under åren, men aldrig någon så omfattande insamling som denna. När vi arbetade med utställningen *Normen skaver* insåg vi därför att det behövdes ett livshistoriskt material där homosexuella, bisexuella och transpersoners själva kunde komma till tals.

Det finns flera syften med minnesinsamlingen. Ett är att skapa en samling berättelser att bevara för framtiden. Minnesmaterialet har använts vid produktionen av *Normen skaver* och är tänkt att användas för nutida och framtida forskning. Ett annat syfte är att presentera en del av berättelserna för en större publik, vilket nu sker med denna antologi. Ett tredje syfte är att genom insamling, arkivering och publicering införliva homosexuellas, bisexuellas och transpersoners livserfarenheter i samhällets kulturarv. Dessa berättelser utgör på så sätt en del av det offentligt bevarade kulturarvet som härigenom breddas genom att innefatta hittills uteslutna grupper. Ett fjärde syfte är att öka kunskapen om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners liv och därmed medverka till ett samhälle där alla människor respekteras lika mycket, oavsett sexuell läggning eller könsuttryck.

Minnesmaterialet omfattar 44 berättelser. Den äldsta berättaren är född i slutet av 1920-talet, den yngsta i mitten av 1980-talet. Huvuddelen av författarna är födda mellan 1940- och 70-talet. Den största delen av materialet består av berättelser från homosexuella kvinnor och män, 32 st. Tre berättelser berör bisexualitet; två är baserade på egna erfarenheter och en av att leva ihop med en bisexuell. Sju berättelser är skrivna av transpersoner. Två berättelser i insamlingen går inte att ordna efter kriterierna sexuell läggning eller könsidentitet.

Denna bok är ett resultat av ett fortsatt samarbete mellan Arbetets museum och de två tidigare nämnda Equalprojekten som sedan insamlingen genomfördes har slagits samman till *NTG Fritt Fram, ett Equalsamarbete om sexuell läggning*. Vi har valt ut tolv berättelser som belyser homosexuellas, bisexuellas och transpersoners liv ur olika synvinklar. I urvalet har vi strävat efter bredd och representativitet vad gäller ålder, kön, sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Tyvärr saknar vi berättelser att publicera som är skrivna av bisexuella kvinnor och FtM-transpersoner (Female to Male). När vi har redigerat berättel-

serna har vi försökt ändra så lite som möjligt för att bevara den språkliga stilen. Ändringarna har gjorts i en strävan att underlätta läsningen. I vissa berättelser har vi också tagit bort alltför detaljerade uppgifter om familje- och ortnamn. Alla redigeringar har gjorts tillsammans med författarna och publiceras här i en form som de har godkänt.

Vid läsning av samtliga berättelser framgår att många har haft en mer eller mindre lång period där de har fått kämpa med både sig själva och sin omgivning innan de har kommit underfund med och accepterat sig själva som de är. Särskilt under uppväxt och ungdomstid gjorde starka normer om vad som är normalt och accepterat att det var svårt hitta rätt och komma ut inför sin omgivning. Flera uppger att ett motiv till att de deltar i insamlingen är att de vill dela med sig av sina erfarenheter för att öka andras kunskap om deras livsförhållanden. Många menar också att fördomar är sällsyntare idag än tidigare och vittnar om ett öppnare samhällsklimat. Men, som flera har formulerat det: Först när vi har ett samhälle där varken HomO eller RFSL behövs har vi nått helt fram – då den homosexuella kärleken är jämställd med den heterosexuella och överskridandet av könsgänser är accepterat.

Ann Kristin Carlström
Forskningschef och projektledare
Arbetets museum

Elisabet Qvarford
Projektledare TCO
NTG Fritt Fram

Det är mörkast före gryningen

Havet är gråsvart ikväll. Blåsten river i trädgrenar och löv och jag är glad åt att vara fyllda 60 år och äntligen känna en viss ro med min livskamrat.

Men just nu är det mest fascinerande av allt att sitta här, uppmanad att skriva om mig, om oss, om vår verklighet. Detta förpliktar!

Min kamp har varit rak i ryggen – men ickemilitant – från början – och därför stött på många, väntade och oväntade, problem under de senaste 35 åren.

Jag är kvinna född 1944 i Göteborg. Mina föräldrar är båda akademiker. Min far före detta verkställande direktör i ett stort svenskt företag född 1919 i Borås. Min mor föddes 1922 i Eksjö. Mamma har med akademisk examen inte varit yrkesverksam utanför hemmet, men doktorerade i litteraturvetenskap när min far pensionerats. Jag har tre syskon – två flickor och en pojke. Pojken och en av flickorna är tvillingar. Vi hade också en bror, Arvid, som föddes med Downs syndrom 1952. Han togs aldrig hem utan sattes på ett privat vårdhem utanför Göteborg. Jag är äldst av syskonen. Jag bodde i Göteborg tills jag skulle fylla fjorton då familjen på grund av min fars arbete flyttade till Stockholm. Jag gick i Göteborg i privat småskola och sedan i halvprivat samskola.

I Stockholm sattes jag i motsvarande konfessionsfria skola men längtade hela återstoden av skoltiden tillbaka till Göteborg och till sommarstället i Bohuslän. Sedan jag kommit till Stockholm 1958 kände jag mig ensam. Jag umgicks egentligen inte utanför skolan tills jag sommaren 1961, på en språkkurs i Tyskland, träffade en jämnårig flicka

som bodde granne med oss i Stockholm. Detta visade sig vara mycket lyckat. Jag trivdes bra i den familjen och vi hade gemensamma intressen i konst, litteratur och musik. Jag hade också stor glädje av besöken tillsammans med min mamma på Moderna museet i Stockholm. Skolan upplevde jag som en lång instängdhet och studierna blev egentligen inte roliga förrän jag efter studenten kom till Uppsala och började läsa konsthistoria.

Den första omtumlande upplevelsen med en kvinna går tillbaka till en sjuksköterska som skötte om mig då jag – som 14-åring – låg på sjukhus en vecka våren 1958. Jag förstod inte vad detta var – jag slets bara iväg i en svindlande längtan efter henne så fort hon inte var i tjänst. Vi brevväxlade också ett slag sedan jag kommit hem. Jag minns att jag gick med hennes brev innanför skjortan. Jag minns att jag konsulterade Svensk uppslagsbok, men beskrivningen där av den perversa människa som stannat i utvecklingen gav mig ingen vägledning. Jag kände oro och undran utan att tala med någon.

Något senare, antagligen i 17-årsåldern, drömde jag en mycket levande dröm om att jag kysste en flicka. Jag visste precis vem det var – hon var mycket söt tyckte jag. Av någon anledning fick jag för mig att berätta just detta för min mamma som försökte lugna mig. Detta kunde hända vem som helst. Så småningom efter studenten blev jag handlöst förälskad i en flicka under sommaren. Hon kom efter ett år att säga till mig: "Men förstår Du inte att Du är homosexuell?" Detta blev en chock för mig. Jag satt i ösregn på en sten natten till midsommardagen och insåg att nu sker något som kommer att ha betydelse för resten av mitt liv. Det dröjde dock flera år innan jag kom i närheten av att inrätta mig efter detta. Jag kan lugnt säga att jag stegrade mig in i min roll som homosexuell. Jag hade drömt om familj med minst fyra barn och stor hund.

Min studenttid mellan 19 och 23 innebar en stor befrielse vad gällde studierna som gick mycket bra men var i övrigt år av ständigt grubblande. Jag trivdes väl med pojkar men förälskade mig så småningom i min bästa vän, en flicka. Detta blev till en så genomgripande passion att depressionerna avlöste varandra och jag fick periodvis problem med studierna. Hon hade ett – som man då sa – stort pojktycke vilket utlöste en del svåra svartsjukesituationer – inte minst då mina pojkamrater också handlöst föll för hennes charm. Hon hade ett par längre förhållanden med kamrater till mig. En av dem sökte upp mig då jag tagit min examen och förklarade för mig att jag förstörde hennes liv och borde lämna henne ifred. Min förtvivlan utlöste starka suicidfunderingar och gjorde också att jag beslöt att omedelbart lämna Uppsala trots att jag fått ett mycket fint stipendium för fortsatta studier.

Jag flyttade tillbaka till min barndoms stad Göteborg, fortsatte att studera där och så började en mer konstruktiv tid med goda vänner, filosofiska samtal och mycket musik. Jag fortsatte spela gitarr. Jag var 24 år fyllda och började fundera på att få kontakt med någon lesbisk flicka. Jag annonserade i Dagens Nyheter. Fick napp i Stockholm med en flicka som förmedlade ett telefonnummer till en kvinna i Göteborg som skulle ta hand om mig. Jag satt barnvakt hos bästa vännerna och tog mod till mig att därifrån ringa till denna kvinna. Vi fick bra kontakt och beslöt att träffas påföljande lördag. Sedan gick allt fort. Vi träffades, var på klubb, dansade och kom i säng. Det var en fantastisk upplevelse. Denna flicka gav mig en komplimang i november 1968 som ännu aldrig överträffats. Hon reste sig på armbågen efter första natten i sängen log mot mig och sa: "Och du ska vara nybörjare!"

Men snart tillstötte nya problem. En av kompisbögarna sa – när jag talade om hur osäker jag ännu var – att det förstod jag väl att ingen vanlig kille skulle vilja ha mig efter det här... Jag hade lyckligtvis en 20 år äldre icke lesbisk kompis som kunde lugna mig på den punkten och uppmana mig att söka vidare. Jag fann snart en flicka jag blev förälskad i. Vi höll ihop ett år men hon var en trasig själ och trots olika försök att hjälpa henne spårade hon till slut ut i droger och tog sitt liv. Detta fick mig att åter tvivla på mig själv och det mesta i övrigt och den identitet jag lyckats bygga upp tillsammans med henne rasade ihop och jag sjönk ner i en svår depression.

Mina föräldrar som tack och lov alltid varit lojala med mig lät mig – inte utan problem för dem – bo hemma i flera månader och jag hämtade mig så småningom med hjälp av mediciner och vila. Jag flyttade efter några år ihop med en flicka som dock bedrog mig då jag åter var sjukskrivnen för en depression och vi flyttade isär efter ett knappt år. Ytterligare ett och ett halvt år senare fann jag åter via en annons en flicka från landsorten som flyttade till Göteborg för att börja studera sent i livet. Hon var fyllda 35 och fyra år äldre än jag. Vi levde ihop i åtta år och är fortfarande mycket nära vänner. Jag har hela vägen valt att vara öppen med arbetskamrater och familj om min homosexualitet. Det har för mig varit moraliskt betydelsefullt. Det har varit viktigt att vara ärlig och att stå för den jag är. För mig har det också endast så varit möjligt att genomföra detta som jag tidvis upplevt som något av ett kors att bära.

Jag är och har alltid varit medlem i RFSL och Ekho för att det känns oerhört väsentligt att stödja de krafter som verkar för oss i samhället. Jag arbetade en kortare tid på 70-talet i styrelsen i Göteborg men stöttes av den kraftigt uttalade macho bögekulturen i RFSL den

gången. Jag var starkt för genomdrivandet av partnerskap och anser idag att det bör föra vidare till könsneutrala äktenskap. Kyrkan bör inte ha juridisk vigselrätt.

Idag är jag sedan några år mycket tacksam och glad för den gemenskap jag upplever med min livskamrat. Hon är uppvuxen i Tjeckien, är jämnårig med mig och har fem barn. Vi delar värderingar i mångt och mycket och även om min vän är katolik och jag gick ur Svenska kyrkan för över 40 år sedan, känns det för mig som att jag värdemässigt har kommit hem.

Dock måste jag nu nämna en del av sådant jag snubblat över på vägen. Bortsett från att alla filmer, alla fikasamtal, alla semesterplaner, alla syskonens utveckling, alla frågor om "privatlivet" och alla frågor hos doktorn i årtionden handlat om någon annan verklighet än min, kan jag ändå idag glädja mig mycket över den positiva förändring som skett i attityder och värderingar i samhället i stort.

Dock. En rejäl förödmjukelse råkade vi ut för då vi i slutet av 70-talet ansökte om bostadsbidrag till vår gemensamma lägenhet. Vi fick avslag "då jag uppenbarligen uppbär hyresintäkt av inneboende"! Jag grät – min sambo ringde och förklarade att vi var förlovade sedan flera år och hade gemensamt hem. Detta gällde inte. Vi flyttade så småningom då hyran blev för hög och bodde ytterligare några år i en mindre lägenhet tillsammans med vår vovve. Vi gjorde aldrig någon hemlighet av vår relation om någon undrade, vilket resulterade i att när min vän flyttat började någon förfölja mig i huset. Detta tillgick så att han – för polisen utgick ifrån att det var en han – klottrade ner anteckningstavlan i tvättstugan, väggarna i hissen och trappuppgången med mycket noggranna redovisningar av vad han tänkte göra med denna äckliga lesbiska dam. På inrådan av en åklagare i vänkretsen gick jag till polisen. "Vill Du ha sällskap?" undrade min mor när jag bestämt mig. "Ja, tack gärna." Jag togs emot av en äldre trygg och mycket korrekt polisman och kände mig underbart stärkt när vi gick därifrån. Tagen på fullaste allvar. Jag spred omedelbart i huset att jag polisanmält saken. Granarna hade ju sett mig stå och gnugga bort stora blaffiga bokstäver i trappuppgången med Ajax. Förföljelsen upphörde omgående. Men min ångest när jag skulle gå hem på kvällarna levde sitt eget liv – och länge.

I samband med en av mina flyttningar mer än tio år senare tyckte jag det var på sin plats att gå och hälsa på den nya värden och presentera både mig och min nu ungefär 20 år yngre vän. Gubben tittade fram och tillbaka på henne och mig och undrade plötsligt om vi båda var släkt. "Nä, men vi lever tillsammans sedan några år." Han skulle höra av sig.

Sedan ringde tjejen vi skulle byta med och sa att värden hade ångrat sig. Han ville inte ha "såna där homosexuella i huset. Men det får Du förstås inte säga till dem!" sa han. Det var en juste tjej – hon ringde genast till oss. Mig ringde värden upp och sa att det hade blivit en annan lösning angående den våningen. "Jaha, du kan väl höra av Dig om det blir någon ändring igen." Sa jag vänligt. Sen grät vi hemma och drack säkert alldeles för mycket rödvin den kvällen. Ytterligare några år senare hjälpte en annan värd, en uppskattad privatvärd, oss att byta vår fyrrummare till två ettor. Det var en tröstande känsla i en i övrigt så sorglig skilsmässa.

Tjugo års åldersskillnad tenderar att vara för mycket – men värst var ändå att hon förbjöd mig att komma och hälsa på katterna. Hennes nya tjej var så fruktansvärt svartsjuk. Katterna fick jag aldrig mer se. Och henne fick jag bearbeta i terapi tills jag mötte henne på gatan sex år senare och hon då kom där med specialfoder till Vicke... han hade blivit för fet tyckte veterinären. Men Simson var precis lika gracil som alltid. Att de levde! Sen gick hon och jag hoppade in i taxin med mitt nygipsade ben.

Jag har haft ett rikt liv i jobbet. Som konstvetare med filosofi, estetik och folklivsforskning i examen hade jag inte många jobb att söka men hade tur och hamnade med lite ungdomlig framåtanda på det museum där jag idag är intendent. Men det var många turer på vägen och innan jag lärde mig hantera tillvarons påfrestningar med någon större framgång fick jag till slut acceptera att jobba deltid för att orka med. Att arbeta i "kultursvängen" betyder i allmänhet större tolerans mot människor och avvikelser. Det har jag haft nytta av. Dock kom jag en morgon till jobbet för cirka tio år sedan och fann i mitt brevfack en stridsskrift för Jehovas vittnen. Där framgick med all önskvärd tydlighet att såna som vi måste utrotas från jordens yta om mänskligheten skulle ha en chans i längden. Jag var ganska nyss befördrad och min chef och kollega ryckte på axlarna när jag visade henne vad jag begåvats med. Och därvid stannade det. Att kontakta facket föll mig aldrig ens in. "Det verkar inte bra för framtiden." Tänker jag nu.

Idag bjuds snickaren Sara självklart in till personalfesten tillsammans med sin sambo Vera. Och jag presenterar stolt min livskamrat för min nuvarande chef. Och jag drömmer om att få ha det just så här framöver. 60 år är väl ingen ålder.

Bisse Evers

En helt vanlig tjej

Jag är en transsexuell bisexuell tjej, det vill säga kvinna född i manskropp, som har genomgått behandling för könsbyte. I dagsläget är det två månader kvar till den slutliga operationen så juridiskt sett är jag man. Personligen har jag kallat mig kvinna de senaste åren eftersom jag inte anser att små detaljer i anatomin borde avgöra vilket kön man tillhör om allt annat är uppenbart åt ena eller andra hållet. Jag föddes 1976 i Uppsala. Min barndom var könsneutral, sen levde jag som man en tid och de senaste åren har jag levt som den kvinna jag verkligen är. Jag bor fortfarande i Uppsala. Min pappa är vaktmästare, före detta snickare och 58 år, han kommer från landsbygden utanför Uppsala. Min mamma är 57 år och född i Uppsala. Hon är postkassörska och döende i cancer vid det tillfälle då jag skriver detta.

Som barn var jag lugn och harmonisk och jag hade en bra uppväxt. Jag hade en relativt fri uppfostran och tvingades inte göra så mycket sådant som pojkar förväntas göra. Jag lekte helst med flickor eller min yngre bror innan jag började skolan. Jag var mycket med mormor och morfar ute vid deras sommarstuga, vilket jag har goda barndomsminnen ifrån. När jag började grundskolan började problemen dyka upp i mitt liv. Jag hävdade att jag hette Ia, vilket inte var ok eftersom tre tjejer i klassen kallades Kia. Jag fick inte vara med de andra tjejerna utan blev utfrysad och mobbad. Man tog mig för att vara en kille och jag kunde till en början inte riktigt förstå varför. I fem år blev jag mobbad och utfrysad. Jag lärde mig snabbt att bögar var något sjukt och äckligt och man måste rätta in sig i ledet om man inte ville ha stryk av sina klasskompisar.

Vid tolv års ålder insåg jag att jag ville vara tjej, men jag vågade inte säga något utan började redan nu leva ett dubbelliv och fantisera

om att vara någon annan. Jag klarade mig igenom högstadiet med bra betyg men var lite tillbakadragen socialt. Under hela tiden hade jag diverse killkompisar. Det fungerade aldrig riktigt bra, men jag hade i alla fall vänner. Under denna period insåg jag att jag var bisexuell, det var väldigt förvirrande och jag vågade aldrig leva ut det även om det fanns tillfällen då killar visade intresse för mig. Några förhållanden hade jag inte utan jag var för det mesta olyckligt kär i någon tjej i klassen eller liknande. Mina föräldrar förstod inte ens att jag var djupt deprimerad, jag tror ingen kunde se igenom fasaden som jag byggde upp. Det jag lärde mig om homo, bi och trans från media var att man kunde bota transvestiter med terapi eller så brukar det växa bort stod det i någon veckotidning. Jag kom även över porrtidningar som tonåring, där kunde jag läsa om transvestiter som något exotiskt och lite lustigt. Att det var skillnad på transsexuell och transvestit visste jag inte om, jag hade över huvudtaget inte hört talas om könsbyten. Att jag var avvikande orsakade mig svår ångest. Efter varje tillfälle när jag klätt om i smyg fick jag depressioner och önskade att det skulle gå över. Jag lovade mig själv att aldrig mera göra om det. Men ändå fortsatte jag.

När jag började i gymnasiet sparade jag ut håret och jag försökte komma ut. Jag läste naturvetenskapligt program och var rätt duktig. Det gick bra ett tag men när jag tog håll i örat så blev det för provokativt och jag åkte på stryk av en klasskompis. Jag blev återigen utstött ur klassen och betraktad som konstig. Till sist gav jag upp och snaggade håret. Jag ansökte om hårdare tjänst i lumpen och hoppades att det skulle bota mig. Efter skolan gjorde jag tio månader som skyddsvakt inom flygvapnet. För första gången hade jag då en flickvän och jag var cirka tjugo år när jag gjorde sexuell debut. Under den här perioden hade jag lättare alkoholproblem. Självförnekelsen jag gått in i stillade jag med att dricka mig redlös på fester och liknande. Det hade kunnat gå illa men av någon anledning hade jag lite tur och skärpte upp mig. Jag flyttade hemifrån redan vid 19 års ålder eftersom mina föräldrar hjälpte mig ekonomiskt med att skaffa en lägenhet. Tiden efter lumpen jobbade jag som lagerman och var väldigt manlig. Jag jobbade, tränade på gym och festade på helgerna. Tjejen jag hade träffat hade lämnat mig och jag levde singel utan att ha några emotionella eller sexuella kontakter på några år. Jag vidareutbildade mig till programmerare.

Efter diverse tillfälliga jobb och utbildning fick jag jobb som programmerare på ett ledande finansföretag. På arbetsplatsen var det mycket snack om att bögar inte var normala. Jag hade hamnat i fyllcell år 2000 och bestämt mig för att nu måste jag ta tag i det här med

min identitet, för jag började inse att jag inte kunde fly verkligheten. Jag började ändra lite på min stil, sparade ut håret och rakade benen. Ingen märkte något. Jag berättade vad jag gjort för min familj men sa inte varför. Familjen tyckte jag var konstig. Datafirman jag jobbade på gick i konkurs 2001 och då kände jag att nu har jag inget att förlora så jag började komma ut seriöst. För en tredje gång i mitt liv skulle jag nu bli mobbad. Mest för att jag vägrade jobba över utan att få betalt men även för att jag var avvikande. Jag mådde riktigt dåligt och det var nog den värsta perioden i hela mitt liv. Efter att jag kom ut helt så har jag studerat på universitet och haft ett jobb som personlig assistent. Som transsexuell har man definitivt inte samma möjligheter att få jobb som andra människor under den tiden då man genomgår könsbyte. När man väl börjat passera så märker man även av att man inte har samma status som kvinna som när man var man. Folk tror inte alls att man är kompetent i samma utsträckning som tidigare. I dagsläget, så här inför operationen, är jag arbetslös. Vad jag ska jobba med i framtiden har jag inte riktigt bestämt än.

Mitt privatliv har förändras rätt mycket på senare tid. Många vänner har brutit kontakten med mig och jag har själv distanserat mig från andra. Samtidigt har jag fått många nya vänner. I början av övergången från man till kvinna hade jag ett förhållande med en bisexuell tjej under ett års tid. Nu i slutfasen har jag haft ett annat förhållande med en annan transsexuell som jag fortfarande träffar ibland även om vi inte har något förhållande längre. Jag har inga barn och bor ensam. Jag har god kontakt med familjen och ett fåtal vänner. Jag har varit mycket aktiv i föreningar. Jag satt i styrelsen för Uppsala gaystudenter 2002 och brukar närvara på RFSL:s möten. Någon gång 2001 vågade jag gå ut på en gayklubb för första gången. Sedan dess har det hänt att jag gått ut ibland men det är inget för mig eftersom jag i dagsläget är nykterist. Gayklubbar som Club Orchidea i Uppsala är som vilket disko som helst bara att det är öppet för homo, bi och transpersoner. Skillnaden är väl att dom spelar schlager, något jag aldrig lärt mig att uppskatta.

Jag var på Pridefestivalen 2002, 2003 och 2004. Första gången var det spännande men sen ledsnade jag. Det känns inte som det är något för mig alls. Det är dock bra att dom som vill synas gör det. Däremot använder jag Internet dagligen för att hålla och ta kontakt med andra hbt-personer och även heterosexuella som är öppensinnade. Framför allt gäller det killar som trots att de är heterosexuella kanske kan tänka sig en date med någon som genomgått könsbyte. Än har jag dock inte vågat träffa någon man från Internet. Jag tror att samhällets attityder

har påverkat mitt liv mycket fram tills nu. Samtidigt som klimatet mjuknat har jag slutat bry mig om vad folk tycker. Idag väljer jag mer medvetet vilket liv jag lever än tidigare. Angående partnerskap och adoption så tycker jag det är självklart att alla ska ha samma rättigheter. Idag är det så tokigt att jag får vara gift med en kvinna fram till operation sedan tvångsskiljer staten oss (om jag nu haft en partner) och jag kan sedan endast ingå partnerskap. Skulle jag haft en pojkvän kan jag först gifta mig efter operationen. Barn skulle jag kunnat få med en kvinna före, och jag kan adoptera med en man efter, eller möjligen med en kvinna men inte helt på lika grunder. Insemination kan bara ske mellan mig och en kvinna före könsbyte. Jag kan inte heller byta namn som jag vill förrän myndigheterna har avgjort att jag är tillräckligt mycket kvinna. Det känns som min existens sätter hela detta samhällets inrutade byråkrati ur fas. Jag är ett levande exempel på att en människa är mer än en kategoriserad typ.

Som transsexuell är det omöjligt att inte vara öppen om man ska genomgå könsbyte under den period där man är mitt emellan två kön. Jag är helt öppen med att jag är transsexuell och relativt öppen med att jag är bisexuell. Fast det är ju inte så att jag talar om för alla vad för sexuella preferenser jag har. Överlag har behandlingen gjort mig nästan helt asexuell, det ingår nämligen sterilisering så jag har inte något vidare stark sexdrift längre. Omgivningen och familjen har tagit det helt ok att jag har kommit ut. Från skola, jobb och andra miljöer har det trots allt fungerat bra.

Hösten 2003 hände dock något mycket otrevligt. Jag och en kompis som även hon genomgår könsbyte var på en kebabrestaurang i centrala Uppsala en kväll. Därinne fanns ett ungdomsgäng med grabbar som började stöta på oss. Efter att tag dök en tredje kille upp och han kände igen min vän från en TV3 dokumentär. Från att ha varit snygga brudar degraderades vi på en sekund till *jävla äckliga bög trans fitt bor äckel bor bög transboror*. Vi hade inte ens pratat med dem från första början. Grabbgänget hotade med att spöa och snitta oss, de kastade kebabsås, läsk och annan mat på oss så att kläder och hår blev helt förstört. De hämtade sen sina kompisar och vi fick en mobb på tjugo personer efter oss. En kille som inte tillhörde deras gäng försökte medla och honom slog de ner. I sista sekund dök en medelålders man upp som erbjöd skjuts för att "rädda oss". Han sa att han hade taxi men väl framme vid bilen så var det en ny dyr personbil. Vi hade inget val utan hoppade in i bilen. Det var dumt för han vägrade sen att stanna om han inte fick gratis transknall som han sa. Jag vägrade och tvingade honom

stanna bilen och vi klarade oss undan. Händelserna polisanmäldes men inga vittnen låtsades om att ha sett oss, inte ens restaurangpersonalen låtsades om händelsen. Trots att det var otäckt så har det inte påverkat mig så mycket. Jag lever idag obehindrat som kvinna utan att ha några större problem med min tillvaro. Eftersom jag idag passerar så bra så finns det ingen större anledning att vara så värst öppen längre om vem jag har varit. Att leva som en helt vanlig tjej räcker bra för mig.

Sofia

Inte så ensam som jag trodde

Jag är man, född 1973 i Stockholm, bor i Stockholm. Mina föräldrar är civilekonomer, båda födda i Stockholm, pappa 1942 och mamma 1943. Jag har en bror, född 1976.

Jag hade dagmamma i något år, och började sedan på dagis. Min bror gick på samma dagis. Där hade jag många kompisar och var väl ett ganska vanligt barn. När jag började skolan var jag först inte mycket annorlunda än de andra, men snart blev jag mer och mer utanför. Att vara bra på att fatta saker var inte längre populärt, och trots att jag själv inte förändrades särskilt mycket kom jag att räknas som plugghäst. Och man ser sig själv som andra ser en.

Jag höll mig för mig själv, stannade helst inomhus och läste. Avskydde sport. Följaktligen gick jag upp i vikt, inte så mycket men tillräckligt för att känna att de som tittade snett på mig hade rätt. För att få starkare armar gjorde jag armhävningar ibland, vilket förstås inte hjälpte eftersom armhävningar tränar bröstmusklerna, men sådant fick vi inte lära oss i skolan. När jag kom i puberteten innebar kombinationen av överflödsfett och armhävningar att jag fick små bröst. Jag började klä mig för att dölja mig själv och stannade inne även på sommarloven.

Det tog femton år innan jag vågade visa mig utan tröja igen, och det var först ett par år efter att jag hade börjat gå på gym tre gånger i veckan.

Några vänner hade jag ju i skolan, och jag var inte direkt mobbad. Jag ville bli skådespelare eller författare eller kanske något med ekonomi. Gymnasievalet föll på ekonomisk linje, mest på grund av möjligheterna att läsa flera språk och samtidigt matte, alltså så stor fortsatt bredd som möjligt. Så här i efterhand kan man inse att maskinskrivning och enklare bokföring bara är en sekreterarutbildning, men i slutet av

80-talet var ekonomisk linje en av de fem stora gymnasielinjerna (humanistisk, samhällsvetenskaplig, ekonomisk, naturvetenskaplig och teknisk). Någon av dem skulle man välja, men vilken var inte så viktigt eftersom det påstods att alla som tog studenten 1992 ändå skulle kunna få vilka jobb som helst. Självt har jag fortfarande, nu tolv år senare, aldrig varit anställd. Under min senaste arbetslöshetsperiod bestämde jag mig för att skaffa mig de kunskaper som jag missade på gymnasiet och läsa in naturvetenskapen. Har man ett fast jobb så tar man ju knappast ledigt i ett år för att läsa gymnasieämnen, så egentligen kan man se det som en unik chans. Snart är jag halvvägs och behöver börja söka jobb igen.

Homosexualitet, som jag väl i relativt oskyldig form hade ägnat mig åt redan på dagis, var inget som jag reflekterade över. Jag hemlighöll det förstås för mina närstående, men det är nog inte så ovanligt att inte prata om sitt sexliv oavsett hur det ser ut. Om jag någon gång träffade någon jämnårig som var intresserad av samma sak, så föreställde jag mig aldrig att det kunde vara så att vi hade något gemensamt. Det var bara handlingar. Jag blev kär i både tjejer och killar och var övertygad om att jag skulle kunna få mig själv att inte vara böj helt enkelt genom att bara vilja det. De tjejer som jag gillade var inte intresserade av mig, men det var jag inte särskilt förvånad över, eftersom min självkänsla på det planet var så usel. I stället försökte jag tänka längre framåt, men jag såg aldrig någon partner när jag föreställde mig min framtid. Ingen alls.

Kärlek har alltså för mig alltid varit någonting dåligt som gjort mig olycklig, eftersom den aldrig var besvarad. Delvis berodde det säkert på dålig självkänsla, men också förstås på att det ofta var någon kille som jag var kär i och fantiserade om. Då var det så absurt att tänka sig att han skulle kunna gilla mig på riktigt, att det faktiskt aldrig föll mig in att försöka göra något.

Att vara så isolerad bland folk man träffar varje dag är väldigt påfrestande. Nästan så länge jag kan minnas har jag gång på gång resonerat med mig själv om självmord och hur man skulle gå tillväga för att genomföra det. När nu en av mina närmaste vänner ska flytta utomlands känns det extra jobbigt, för jag har inte särskilt många vänner. Ingen jag kan prata med om allt, och särskilt ingen som är homo. Även om jag skulle överösa min heterokompis eller min bror med olika detaljer kan jag inte förvänta mig att de ser nyanserna, och då faller den viktigaste delen av förståelsen bort. Under den senaste höstens kurs har jag inte fått mer än ytliga bekantskaper, och när man är arbets-

lös har man ju inga arbetskamrater som man pratar med heller. När jag nu försöker tänka längre framåt ser jag ingenting, men jag försöker föreställa mig att något kommer att ändra sig.

I medierna kunde man när jag växte upp bara höra talas om homosexualitet som någonting obehagligt, hotfullt och farligt. Oscar Wilde och eventuellt någon mer, kanske till och med närmare nutid. Plötsligt dök det upp en tv-pjäsa av Jonas Gardell, som handlade om aids. Två killar var ihop och en av dem hade aids och skulle dö, för av aids dog man, och därför var hans pappa oresonligt bitter på den andre. Ungefär så minns jag pjäsen, men den var riktigt bra och för mig var den helt unik. Jag har för mig att jag undrade hur det kunde hänga ihop att bara en av killarna hade aids om de nu var ihop. Några referensramar för att analysera den saken hade jag överhuvudtaget inte.

En annan medieinkel var nyheten om en förbipasserande kille som blivit nedslagen utanför ett gayställe och fått permanenta hjärnskador, och hur det betonades att han inte var böj. Den nyheten, som ändå introducerade tanken att det fanns särskilda ställen man kunde gå till, fick mig inte precis att vilja uppsöka dem. Fortfarande när hockeyspelaren Peter Karlsson mördades av en nazist 1995 presenterades det som en självklar förmildrande omständighet i rättegången att Karlsson var böj. Några gayställen hade jag fortfarande inte besökt. Jag var nästan färdig på universitetet och kände mig ganska ensam. Det fanns säkert någon gayförening, men jag trodde inte att det skulle vara någon vits att träffa folk, jag som ändå var så onödig och fel och inget att umgås med.

Några gånger i början av 90-talet träffade jag killar som jag kommit i kontakt med via Heta linjen, men de var alltid några år äldre än jag, för ingen i min ålder brukade vilja prata med mig. Fast en gång var det en jämnårig kille som ville det, och vi träffades och fikade en stund på McDonald's. Det var allt. Han verkade inte särskilt intresserad av mig, men jag blev nog ganska intresserad av honom, mycket för att han var den enda i min egen ålder som jag hade hittat. Att överhuvudtaget hitta någon innebar ofta att försöka passa på att ha sex medan tillfället fanns, för man kanske aldrig mer skulle hitta någon.

Den 23 november 1991 dog artisten Freddie Mercury i aids. Veckan därpå, den 1 december, uppmärksammades världsaidsdagen för första gången med röda band. En sen kväll strax efter det insåg jag att det inte bara fanns en teoretisk risk i att gå med på att ha sex utan kondom, utan att jag faktiskt kunde ha blivit smittad på riktigt. Jag sov inte gott den natten. Framför allt insåg jag att oavsett hiv skulle jag någon gång dö. Testet var negativt, men det tog en veckas väntan, och insikten om

min egen dödlighet har jag kvar. Sedan dess har jag extremt ogärna sex utan kondom, och eftersom jag aldrig har haft någon pojkvän innebär det att jag så gott som aldrig har haft någon som helst sorts sex utan kondom.

Ingen i min släkt hade sagt vare sig bu eller bä om homosexualitet, så jag var väl inte direkt rädd för att berätta något, men jag ville heller inte blåsa upp det. När jag höll på att bryta ihop av depression den vecka när jag väntade på hivtestet förklarade jag för min pappa att jag nog var homosexuell. Han frågade om jag var säker på det, om jag hade varit med någon, och jag svarade ja. Han ville trösta mig för att jag var så ledsen och panikslagen – själva hivtestet berättade jag inte om förrän flera år senare – och försökte med den typiska föräldrarepliken om att killar skryter i omklädningsrummet och inte behöver vara så erfarna med tjejer som de påstår. Men det var inte det som var mitt problem. Dels struntade jag fullständigt i vad andra gjorde eller inte gjorde med tjejer, dels har jag faktiskt i alla mitt livs omklädningsrum aldrig hört några killar prata om annat än fullt normala relationsfrågor som lika gärna skulle kunna avhandlas på kafé. Jag bad pappa att berätta för mamma, för själv vågade jag inte.

Inte förrän sju år senare, när jag på gymmet stött ihop med en kille som var intresserad av mig och vi var på väg att bli ihop, berättade jag på riktigt. Då hade jag nämligen äntligen något att berätta: jag har träffat en kille. Eftersom jag ville vänta tills jag kunde vara ganska säker på att det fanns något att berätta om i ett riktigt samtal, och dessutom ville vänta tills jag kunde berätta för hela familjen personligen och samtidigt, så blev det först när min bror var hemma från sitt universitet över jullovet. Så på julafton satt jag i köket och pratade med mamma och lät killen dyka upp i samtalet. Hon bara höll mig i handen och såg glad ut på sätt och vis. Hon hade förstås fått höra det från pappa, då årtal tidigare, men det hade aldrig varit ett samtalsämne sedan dess. Jag gick ut och sade ungefär samma sak till pappa, som knappt reagerade alls. Han var nog mest generad. När jag berättade för min bror sade han bara ett ord: "Grattis." Att han inte skulle bli så chockerad hade jag anat, för han hade flera gånger tidigare berättat om en homokompis som han hade. Killen från gymmet blev jag inte ihop med, men min brors "grattis" värmden dagen.

Tack vare att jag fortfarande var väldigt kär i killen från gymmet men aldrig hade haft sex med honom kunde jag ta mod till mig och ringa honom ibland. En gång fick jag följa med honom och några kompisar till Tip Top. Det var våren 1999. Det var första gången jag

någonsin hade varit på ett gayställe, och jag var framför allt rädd för att bli ihjälslagen redan på vägen in. Jag vågade inte dansa och vågade inte titta på någon av de andra besökarna. Men jag var där. Innan jag kom ut hade jag aldrig ens övervägt att gå på gayklubb.

I arbetslivet försöker jag vara öppen i alla lägen där det är aktuellt. Om jag är osäker är räddningen ofta att heteronormen förutsätter att alla är hetero så länge de inte säger något annat. Då kan väl folk få tro det om de vill. Själv har jag ibland kommit på mig med att förutsätta att alla är homo så länge de inte säger något annat, så det går på ett ut.

I min arbetsmiljö har det inte varit något problem, men jag kom å andra sidan ut så pass sent att jag inte hann märka av den stora omvälvning som jag anser att hela det svenska samhället genomgick 1998. Den islossningen var nog en anledning till att jag vågade komma ut just det året. Medierna behandlade inte längre homosexualitet som ett problem utan bara som ett fenomen. Europride gjorde underverk. Det räckte i många fall med att få den lilla extra information som ett enda neutralt eller positivt nyhetsreportage innebar för att vanligt folk skulle släppa fördomar som de bara haft för att de inte vetat något annat. Inte kan man klandra dem heller, när man inte ens som homosexuell själv alltid vetat dessa enkla saker.

Jag tror däremot inte att homosexuella har samma möjligheter på alla arbetsplatser. Även om det inte finns lika mycket öppen och oförskämd diskriminering kan det säkerligen ligga bruna gamla åsikter och jäsa i hörnen på många dammiga loft. Det märks inte minst på att regeringen fortfarande inte har reformerat den internationellt kritiserade smittskyddslagen eller infört könsneutrala äktenskap, och att de fortfarande avvisar homosexuella flyktingar.

Enkla och uppenbara åtgärder för mänskliga rättigheter, kan man tycka, men när mänskliga rättigheter plötsligt ska gälla alla, då blir det genast väldigt knepigt och måste utredas vem som är mest människa. "Sådana där frisörfikusar, röstar de verkligen på oss stålverksossar? Borde vi inte förbjuda dem i stället?"

Som jag nämnde har jag aldrig haft något fast förhållande. Nu när jag är 31 känns det allt mer plågsamt att vara ensam, när de flesta man känner har någon annan som är viktigare att umgås med. Efter att ha använt internet i sex-sju år gav jag för två år sedan upp de olika gaysajterna.

De är ett enormt genombrott för möjligheten att få kontakt med andra, att kunna diskutera saker och föra riktiga samtal och inte behöva förlita sig på ett ögonkast eller någons röst i telefon. Trots det orkade jag till slut inte med det längre. Att logga in för att varje gång se att

man inte har fått någon post är mer påfrestande än att inte logga in alls. Ändå hade jag en rolig text och en trevlig bild på mig själv. Slumpen ville väl annorlunda, helt enkelt. Ungefär som att söka jobb: det spelar ingen roll att meriterna finns där eller att jag inom två månader skulle klara att undervisa folk i arbetsuppgifterna, om de hittar någon annan via kontakter är man chanslös. Aldrig får man heller veta varför, för det finns ju sällan någon anledning att rata någon, utan oftare då någon tydlig anledning att välja en annan.

Som fritidsintressen har jag väl antagit de fackliga uppgifter som jag hamnat i mest av ett sammanträffande, och det känns ofta roligt att hjälpas åt att försöka förbättra för kollegorna. Jag är dessutom kassör i min bostadsförening, och sedan är fritiden slut.

Jag vet fortfarande inte om jag någon gång kommer att vilja ha barn. Den senaste killen jag dejtade ville inte det, men själv hade jag knappt ens tänkt igenom saken. Är det biologiskt omöjligt så blir det inte lika aktuellt. Att ha möjligheten att gifta sig (vilket för närvarande är det som i heterovärldens diskriminerande lilla undantag kallas "registrerat partnerskap") känns som ett stort framsteg, och om jag träffar någon skulle jag verkligen vilja gifta mig. Nej, det låter lite för kyrkligt. Ingå äktenskap.

Jag är inte aktiv i RFSL, men jag har varit medlem i ett par år. Min princip var enkel och rättfram: "Den dag man köper ett tassbadkar måste man gå med i RFSL." Jag har bara badat i det en gång, men det är väldigt snyggt. Skämt åsido, den politiska kampen har betytt oändligt mycket. När jag föddes var jag mycket sjuk, och botemedlet visade sig vara en penna på Socialstyrelsen. Homosexualitet ströks som sjukdom 1979. Det går liksom inte att jämföra med så mycket annat än avsegregeringen i USA eller apartheids avskaffande i Sydafrika. Ordningen var ond, och därför kunde den inte bestå. Många steg har tagits, men många återstår.

Kyrkans hatiska miljö undviker jag att ens tänka på. Det är en sak att hitta på saker och grunda en religion när man inte vet hur det ligger till, men att framhärda när fakta föreligger är bara lögnaktigt. Att dessutom använda tron för att av lika osanna skäl skada andra är fullkomligt vedervärdigt. Jag ska inte resonera mer kring det ämnet här. Då blir det en väldigt lång utveckling.

Pridefestivalen är en av årets stora höjdpunkter. I år gick jag i paraden för fjärde gången, och det är en fullkomligt oslagbar upplevelse. Med eller utan sällskap, i eller utanför paraden. Man ser folk som man känner igen från alla möjliga ställen, publiken applåderar, och vi är så

många. Bara att för en gångs skull få vara i majoritet känns helt fenomenalt. Det må vara på en liten plätt i Tanto, men där är vi många. Skulle mediernas innehåll förresten vara kvoterat efter hur folk blir förälskade så skulle det vara drygt en dag i veckan, året om, där inget annat än homorelationer skulle visas (hälften av de bisexuella och så alla homosexuella, det måste vara mer än 14 procent). Men när det i så fall är Pride en dag i veckan året om, då skulle det inte vara mycket kvar att ändra och vardagen skulle ta över. Den ensamheten skulle kunna bli alltför bedövande i utsatta lägen. I stället får man skapa sin egen veckopride när man har lust, genom att gå på gayställen!

Dessutom är Pride en utmärkt ursäkt att komma ut. När folk frågar vad jag gjorde på semestern kan jag svara: "Först var jag en vecka i Skåne, och så andra veckan var det Pride." En trevlig men nervöst lagd kollega får då möjlighet att slinka undan det jobbiga och säga: "Jaha, Skåne, så trevligt." Jag har använt repliken flera gånger, men det genvaret har jag bara fått en gång. För varje gång folk hanterar det naturligt växer man.

Tjugo minuter innan jag skulle iväg och gå i min första Prideparad ringde jag till mormor. Jag ville berätta för mormor och morfar före paraderna, för man skulle ju kunna hamna på bild i nyheterna och så. Jag var ganska nervös. Enda anledningen att nämna saken den här gången var ju inte att jag hade träffat någon, utan att jag skulle gå i paraderna. Det var själva samtalsämnet. När jag väl lyckades föra Pride på tal och förvissa mig om att mormor visste vad det var, så berättade jag att det skulle vara en parad och att jag skulle gå i den. Jag sade något i stil med att den är för homosexuella och deras vänner. Hennes svar blev: "Jaså, räknar du dig dit?" och jag underströk att jag skulle gå för min egen skull. Hon hade förstås undrat när jag skulle träffa någon, när hennes tre andra barnbarn hade sina respektive. Orolig och bekymrad blev hon förstås, sin vana trogen, men hon var inte fördömande. Särskilt inte när jag påpekade att när man är ensam spelar det väl ingen roll vem det är man är ensam utan. Hon lovade att berätta för morfar, och så var jag tvungen att gå. Mormor satt först och var lite ledsen för min skull, men när morfar frågade varför och hon berättade vad jag hade avslöjat, så svarade han bara "Jaså, var det inget värre." Nej, det var inget värre. Mormor var 84 och morfar skulle just fylla 87.

Det måste finnas en anledning att berätta något om sig själv. Att bara stå och tjata om att man är homosexuell ger det en så underlig tonvikt. Man är faktiskt en massa andra saker också, och när det gäller dem skiljer man sig inte från någon annan frimärkssamlare datornörd

eller vilken nisch man nu bebor. Däremot är det synd att så många bara kringgår familjefrågor i intervjuer. Har man ingen så har man ingen, men det går faktiskt att säga "jag har inte träffat rätt kille än". Att larva runt och försöka avslöja det ena eller det andra är å andra sidan bara gement och tarvligt, det finns faktiskt folk som mördar homosexuella. Och även om det bara skulle ge sociala konsekvenser är det något som var och en själv måste få bestämma över.

Att ha förebilder är förstås ovärderligt, men ännu fler homosexuella kändisar i Sverige är väl inte precis nödvändigt just nu. Snarare råder det brist på vanliga homosexuella arbetskamrater, men där försöker jag göra mitt. Annars blir det aldrig lättare för de verkligt viktiga att vara sig själva: homosexuella familjemedlemmar.

Tyvärr kan jag inte säga att jag har så goda erfarenheter av att komma ut på sistone. De flesta kurskamrater som jag avslappnat har berättat för, lika naturligt som om jag hade sagt något motsvarande om en flickvän, verkar mest prata enstavigt med mig nu. Lyckligtvis är vi 100 på kursen, så det är många kvar, men det känns allt svårare att säga något till fler. Jag får hoppas att det beror på slumpen eller att jag har misstolkat dem.

Risken med att komma ut är väl just det, att någon kan reagera negativt. Men fördelarna är så många fler. Det tar alldeles för mycket energi att gå och oro sig hela tiden, att ständigt gömma sig och smyga, öva in lögnen och dölja sina ögon, undvika samtalsämnen och forma om dem, aldrig våga slappna av och tala ur hjärtat, ständigt hålla sig nyktrast och tillknäpptast, vakta sig för varje steg. Ärlighet förlänger livet.

Om någon heteroperson i en viss situation skulle nämna sin maka eller make, så tänker jag också göra det, även i fortsättningen. Någon annan väg kan inte finnas. Att stanna kvar i ovan beskrivna rädsla och självförminskande är inget alternativ. Då har man redan tagit livet av sig, om man så blir 150 år gammal.

Magnus Hultgren

Nej, jag gillar tjejer

När jag föddes såg någon fel på mina genitalier och jag kallades vid pojknamn i en halvtimme. Någon, min mamma, pappa eller barnmorskan, misstog sig på ett underligt sätt, och när jag på senare år visat mig tycka om tjejer, så skämtas det: "Vi vet ju vad det beror på..."

Sådana här skämt är vardag för mig; och jag överlever vitsar om min sexualitet så länge de inte är för råa eller plumpa, och så länge varken jag eller min sexualitet förnekas. Men, tyvärr, som det är för så väldigt många andra är det även för mig; trots att jag inte är den enda homo/bisexuella i min släkt (mina småsyskons morbror har så länge han funnits i vår familj levt ihop med en och samma man) får jag höra – framför allt från mina bröder och min pappa – att det är ett onaturligt beteende. Jag frågar: vad är naturligt? Att föra den mänskliga rasen vidare, svarar de. Jag har hört det så många gånger, och detta synsätt gör mig förbannad och besviken. Inte för att just de ser just mig som onormal – jag vet att säga ifrån och diskutera emot – utan för att dessa människor är min familj och att de, och alla som de tillåts och har möjlighet att skaffa barn. De kommer att föra sina åsikter vidare. Det upprör mig att min pappa serverar mina småsyskon den attityden och dessa fördomar tillsammans med kvällsmaten. För det är knappast barn som har fördomar; min lillebror frågade sin morbrors man om han var kär i morbrodern. Det var inte underligare än så, men om de skulle manifesteras sin kärlek med en kram, eller kyss, ens någon gång, skulle det ha varit förfärligt problematiskt för min pappa. Det ger inget hopp om att homosexuellas framtida situation ska förbättras med tillräckligt snabb takt för att inte fler ska må dåligt.

För att börja om: som halvtimmespojke föddes jag för nitton år sedan. Jag växte upp i en liten by i sydöstra Småland. Mer exakt i ett

litet gult medelklasshus med mina relativt unga föräldrar och mina två bröder. Jag var, eller *blev* flicka – men utan rosetter och diadem. Det var inte så att jag föredrog att leka med pojkar – jag var inte ens vad som traditionellt benämns *pojkflicka* (varken busig, trilsk eller upprorisk så som min mamma hade varit), men jag gick hos dagmamma med bara pojkar och mina båda syskon var bröder. Jag hade gärna lekt med flickor – men det var så här mitt utbud såg ut. När jag var sex år flyttade vi till en annan småländsk by och jag började skolan. Jag klarade skolan bra, jag var begåvad och duktig och allt tjejer bör vara, men när jag var åtta skildes mina föräldrar. Jag kom inte så bra överens med de andra tjejerna i klassen och hade inte så många vänner. Jag hade flyttat och var relativt ny, och dessutom åkte vi ofta bort på helgerna. Egentligen har jag aldrig varit särskilt aktiv – redan som barn skrev och läste jag mycket och det gagnade inte heller min plats i gemenskapen. Det var alltid på andras villkor jag fick vara med och leka. Jag blev inåtvänd och skuld fylld, och jag blev ensam. När jag blev äldre sökte jag ovarsamt efter bekräftelse och närhet; redan på lågstadiet skulle vi intressera oss för killar, som kärlekspotentialer. På mellanstadiet eskalerade det och fler och fler började utforska den sexuella världen. Skolan blev mer ointressant och världen kretsade kring att bli omtyckt. Under hela den här tiden existerade inte homosexualitet. Jag minns inte att jag någon gång hörde talas om eller blev upplyst om ämnet förrän långt fram i tiden. Jag tror inte att någon av mina barnböcker eller tv-serier tog upp ämnet ens. Och då var det ändå sena åttiotalet. Jag undrar varför jag inte funderade på det mer, jag undrar var alla de som grämde sig över sin läggning höll hus. Hur svårt de måste haft! I min kompis-krets var jag sen; inte förrän jag gick i sexan kysste jag min första kille, men långt innan hade jag mest omnämnts i förhållande till mina bröst, jag var tidigt utvecklad. Det tog jag igen genom att bli av med oskulden och bli en sexuell varelse på ett sätt som nu i efterhand verkar fruktansvärt och skrämmande. Efter nian flyttade jag till en större stad med min mamma och slapp så mycket av det jag tröttnat på; min kropp hade svällt och jag hade haft sex med minst femton killar. Jag hade inte ens börjat gymnasiet. Det sexuella utnyttjandet. Jag blev inte våldtagen, men jag har haft så många människor i min absoluta närhet som tagit sig friheten att knulla mig. Jag har inte sagt nej varje gång, inte vetat hur att göra det och varit rädd för att inte vara omtyckt längre om jag skulle ha gjort det. Ibland har jag varit kåt och velat knulla. Jag har varit ”kär” i killar tills de visade intresse; jag har intrigerat, snott andras pojkvänner och helt slutat bry mig.

Den nya staden och gymnasiet började och jag blev otroligt ensam med mina funderingar. Jag grubblade dagar och nätter och växte oerhört. Under sommarlovet mellan första och andra ring började jag definiera mig som någon ny. Jag hade länge sett mig som feminist, men nu insåg jag saker jag aldrig ens tänkt på i den frågan. Jag började läsa Jonas Gardell och lyssna på androgyna popband med bisexuella tendenser och suddade ut allt fler könsgränser i min tankegång. Jag ansåg mig förstå genusprincipens viktigaste del; det konstruerade könet. Och med den insikten tedde sig heterosexualiteten, som jag aldrig kan minnas att jag tidigare reflekterat över och därmed inte heller nödvändigtvis identifierat mig med, som omöjlig. Jag betraktade mig som bisexuell, men kom att kalla mig *sexuell*. För att belysa att det var *människor* jag blev kär i.

Till skillnad från många jag kommit att prata med som vändats över sin sexuella läggning och sin "avvikande" person under framför allt de tidiga ungdomsåren, kände jag aldrig så. Tyvärr har det ibland lett till att jag därför inbillat mig att min sexualitet bara varit på låtsas. Att jag aldrig skämts eller mått särskilt dåligt över att förstå att jag blir kär i tjejer också, eller har förmågan att attraheras av dem. Eller. Just det. *Också* blev småningom till ett uteslutande *bara*. Jag blir bara kär i tjejer. Eller rättare sagt så blir jag inte kär alls. Jag har aldrig haft ett riktigt, vettigt förhållande. Men jag är inte heller intresserad av att leta efter en pojkvän/kille/man. Jag tror inte alls att vi behöver välja tjejer eller killar, men inuti mig har jag ändå valt. Åtminstone för tillfället.

Trots att jag alltid varit öppen med min sexualitet har jag inte "kommit ut", inte mer än med traditionella symboler fastsydda på jackor och tröjor. Inte för att jag inte vågat – jag har alltid talat öppet om tjejer och kärlek – men för att jag, utifrån mitt feministiska, queerperspektiv ansett att ingen sexualitet bör vara standardiserad. Att jag inte hade kommit ut som hetero. Inte förrän nu inser jag en viss problematik i att inte synliggöra bi- och homosexualiteten. Och eftersom jag inte haft ett långvarigt förhållande med en tjej har det inte heller fallit sig naturligt att bekräfta, vilket gör mig ledsen. Min mamma har väl aldrig tyckt att min sexualitet varit konstig, eller problematisk, utan snarare har den fått henne att tänka mer på könsrolls- och sexualitetsfrågor, medan min pappa öppet kritiserat och förnekat den. Mina vänner har aldrig tyckt illa om mig på grund av den, åtminstone inte visat det. Snarare har de blivit förvånade och nyfikna, men glada, när jag pratat om att vara kär.

När jag fann internet ändrades någonting. Jag skaffade Quiser och det första "Hej du är söt"-meddelandet jag fick minns jag än. Två år

senare har jag det fortfarande kvar. Jag hittade på en framtid för mig och den tjej som skrev det; jag hade aldrig fått sådan respons från en tjej. Men, det var inte så mycket mer med det. Snart slutade vi prata med varandra, men efter henne kom tiotals nya och mitt självförtroende ökade och en dag fann jag min första kärlek via internet. Internet har ju den för- och nackdelen att det för människor närmre och hon bodde hundra mil bort, så kärleken blev komplicerad och tog så småningom slut. Men dessförinnan hade vi träffats två veckor; en vecka i taget hos vardera personen, och jag var verkligen kär i henne. Men småstadsmentalitet och nazivänliga personer på hennes hemort kom att trakassera oss. De kastade saker efter oss och sparkade bort dörren från hennes skåp i skolan. Att vi var vänsterradikala hjälpte oss inte särdeles. Till och med hennes mamma bad oss att tona ner och låtsas som om vi var kompisar, hon var en sådan som sa att det snart skulle gå över. Jag vet inte om min flickvän aldrig var eller kom att därigenom sluta vara kär i mig, men så blev det. Det tog slut och sedan kom allt för mig att handla om självhat, ätstörningar och rädsla; för känslor och för sexuell närhet.

Med tidiga erfarenheter som inte varit alls lust- utan skamfyllda, och med sårad självkänsla, kroppsångest och blyghet kom processen att "hitta någon ny" bli inte svår, utan omöjlig. Jag hittade på enorma krav på mig från en eventuell partner. Plus att min vänskapskrets varit liten och utspridd. Denna partnerbrist har också försvårat för mig att komma ut i arbetslivet. Jag har inte arbetat mycket, och när jag gick eller nu när jag går i skolan, så är det inget problem. När jag arbetat inom vården och äldreomsorgen, har det hela tett sig klurigare. Egentligen tycker jag inte att de har med saken att göra, men samtidigt inser jag ju att det är ett problem att alla inte kan vara öppna. Och jag avskyr att vara den som inte svarar på frågor om min pojkvän. Några av mina arbetskollegor visste att jag var queer/gay/flata, men när frågan kom upp blev stämningen pinsam. En tyngd och en skam över att jag svarade, att jag inte håller på med sånt (som killar). Jag önskade så ofta att jag hade svarat, nej, jag gillar tjejer. Hade jag haft en tjej hade det varit en annan sak, tänkte jag. Nu vet jag inte. Det som, enligt mig, oftast hindrar folk från att berätta om sin sexualitet, är just inbillningen att heterosexuella är de normala och det kanske inte ens finns en motvilja till att se homosexualiteten utan bara oförsiktiga frågor. Personligen försöker jag ställa enbart könsneutrala frågor, särskilt när det rör sig om sådant som partners, men äldre människor tänkte tydligen inte så, och de kanske skulle frysa ut mig, tänkte jag. Jag skäms mycket över det.

Fördomar mot hbt-personer kanske inte speglades öppet där, men det gör de väl sällan. Däremot tror jag att åsikterna om hbt-personer inte alls är förenliga med hur jag ser på "oss". Jag har vänner vars vänner tycker att det är "häftigt" att jag är flata, likaväl har jag haft vänner som helst av allt velat ha en bögekompis för att ha någon att shoppa med. Den omvända reaktionen – den positiva, är bekymmersam på så sätt att man aldrig får vara "normal" utan ständigt är ett främmande element.

Under min gymnasietid diskuterades homooptioner och det var stor uppståndelse. Hur skulle något sådant kunna accepteras? Något år senare hade vi en paneldebatt med riksdagspartiernas ungdomsförbunds ledare. Det var ingen som ens tog upp "våra" frågor. När jag frågade kristdemokraternas ledare om deras motstånd till inkluderandet av hbt-personer i hets mot folkgrupplagen, svarade denne att det inte var bara de, utan även socialdemokraterna som sa nej till detta. Det är så jag tror att det ofta har blivit: *Det är inte bara vi, utan de också, så hacka på dem först*, och *Det är inte självklart våra åsikter, men vi vill få citera bibeln utan att bli åtalade* och så vidare.

Jag tror att min framtidsvision präglas mycket av min politiska och sexuella identitet. Jag önskar arbeta med frågor som rör kvinnor, hbt-personer och sexualpolitik. Jag är medlem i RFSL, men inte aktiv. Jag har varit på Pride två gånger. Förvisso har jag en del bi- och homo-sexuella vänner, men ingen av oss bor i Stockholm, och åldersgränserna tillsammans med kravet på RFSL-medlemskap vid vissa evenemang och fester har varit ett hinder för oss.

Därför tror jag att internet betyder en möjlighet till kamratskap, varför jag anser att det är viktigt att det är gratis. Det ger en möjlighet att se att vi är många, och på samma sätt tror jag att det är med homoklubbar och mötesplatser. Men i den stad där jag nu bor tenderar tyvärr klubbverksamheten att domineras av killar, vilket jag tycker är tråkigt. Men när jag ändå varit på homoställen med många tjejer har det mest varit skönt, trevligt och fantastiskt. Att även massmedier på ett nytt sätt bevakar homosexuella människors liv, som i exempelvis serierna *L-Word*, *Six feet under* och *Angels in America*, tror jag betyder mycket. Sorgligt nog ger frågan om lesbiska serier och sexscener kan visas utan att exploateras och/eller utnyttjas till ett porrfilmlikt fluktande från heterosexuella män, starka tvivel. Särkilt den senaste tiden har lesbisk kärlek gjorts till en image av kändisar som utnyttjar en samkönad kyss i just erotiserande fascinationssyfte. På så sätt blir lesbisk kärlek en marknadsvara för den heterosexuella, framför allt

manliga publiken. Jag finner det otillåtligt, men det till trots kan vi inte vika undan utan måste visa att vi finns och fortfarande vill se serier där vi inkluderas.

Det finns mycket kvar att förändra; alltid. Situationen är inte färdig, och det som finns är inte säkrat. Jag tror det är riktigt att alla är öppna. Men förmodligen skulle det göra större nytta om atypiska homosexuella, exempelvis idrottsutövare, skulle komma ut än att musikalartister gör det. Butchbögar och femmeflator. Plus att erkänna bisexuellas osynlighet, då de inte får särskilt stort utrymme någonstans – varken i hetero- eller homogrupper. Inte för att negligera stereotyp homosexualitet utan för att visa ett vidare spektra av de ickeheterosexuella.

Rebecca

En transvestits vandring

Det kom med posten, en folder *Upprop; Homosexuell, bisexuell och transperson – skriv om ditt liv och arbete*. Jaha, vad skall detta nu vara bra för, det är väl bara att slänga direkt. Om man lämnar in något så är risken stor att man själv blir utlämnad. Men efter att ha läst igenom foldern så väcktes mitt intresse för att jag kanske skulle kunna bidra med något som kan upplysa om hur det är att leva som transperson. Jag kanske också kan berätta något om min uppfattning och relation till andra bisexuella, homosexuella och transpersoner. Vi får se om jag på ett enkelt och tydligt sätt kan belysa den dubbla identiteten jag levt med och vilka problem det inneburit. Det har ju ändå gått ganska fort framåt med acceptansen för hbt-personer i samhället. Det finns flera, till exempel After Dark, som har bidragit till öppenheten och gjort det lättare att uppträda som hbt-person i samhället.

Varför inte göra ett försök att lämna ett bidrag till projektet? Jag kallar mig Rosita och är mtf-transvestit, alltså en man som klär om och då använder typiska kvinnokläder. Jag är dessutom bisexuell, vilket innebär att jag kan ha sexuella relationer både med kvinnor och med män. Det jag skall försöka berätta, är min upplevelse med två identiteter under i stort sett fyrtio år. Jag skall också försöka beskriva känslorna som har vandrat upp och ner under dessa år. Om någon tror att detta kommer att bli en sexroman, tror man fel. När jag i detalj berättar om händelser på ett rakt och öppet sätt så är det saker som jag har upplevt. Dessa upplevelser har starkt påverkat min uppfattning om sex och sexuella relationer.

Jag föddes i slutet av 40-talet i ett litet samhälle. Jag föddes med manligt kön och först i den blivande syskonskaran. Mina föräldrar var födda på 20-talet.

Under de första uppväxtåren saknade jag jämnåriga lekkamrater. De övriga barnen som bodde i närheten var omkring tio år äldre så det blev som regel att leka med lillasyster. När jag började skolan gick jag i en klass med bara tio elever. Vi gick två klasser i varje skolsal. I början såg man upp till eleverna i den äldre klassen, dom var ju så mycket mer kunniga. Efteråt har man insett att två klasser med olika utbildningsnivåer och en skollärare i samma sal inte var bra, det hämmade utbildningen. Familjen flyttade till en ny ort och en nybyggd villa 1957. Området var relativt stort med många nybyggda villor och det innebar att det fanns många i ungefär samma ålder, så det var lätt att få nya lekkamrater. Det blev även bättre med skolgången, en klass – en sal och fler elever i klassen.

När jag var tolv började min far oro sig för min könsidentitet eftersom bröstet började utveckla sig som på en flicka i puberteten. Jag har fått reda på att först enbart mor och far hade fört en diskussion om bröstutvecklingen, men att den sedan även förts med andra personer i den nära bekantskapskretsen innan jag själv fick höra talas om oron och fick delta i diskussionen. Diskussionen satte igång frågor inom mej själv om hur min utveckling skulle bli. Dels frågor som till exempel är man någon form av hybrid, dels hur kommer det att bli med penis? Hur kommer jag att se ut, kan jag umgås med skolkamrater och de andra kompisarna också i fortsättningen, hur kommer bröstet att utvecklas, hur kommer det att bli att bära behå? Flickorna i klassen hade kommit längre i utvecklingen av bröstet och de flesta använde behå. Frågorna fick inga svar utan det var bara att avvakta. Mina bröst kom inte att utvecklas så mycket mera.

Diskussionerna startade även en undersökande del. Hur är det till exempel att ha behå? Vid ett lämpligt tillfälle när jag var ensam hemma tog nyfikenheten över. Jag gick till mors klädskåp, letade reda på en behå som såg lämplig ut, hudfärgad och med kupor av ringad spets. Det kommer jag ihåg än idag. Jag tog på mig behå på samma sätt som jag hade sett mamma göra så många gånger; ta den runt magen, knäpp ihop hyskorna, vrid runt kuporna till framsidan samt drag upp behå mot bröstet och lyft axelbanden över axlarna. Det sista kunde jag inte göra: rätta till bröstet i kuporna. Behå passade bra i storlek och kuporna trycktes ut något av bröstet, men inte lika mycket som hos en kvinna. Känslan att bära behå var enorm, vilket lyckorus. Så fort tillfälle gavs och man var själv hemma gick man till mammans skåp och lånade kläder, det blev inte bara behå utan även trosor, gördel, strumpor och klänning. För att göra bysten lite större kunde man stoppa in någon

strumpa bakom behån. När man väl var omklädd till flicka kunde man syssla med allt möjligt inom husets väggar som att läsa läxor, städa rummet, hålla på med frimärken, som var en av mina hobbyaktiviteter vid den tiden. Det var inte en tillfredsställelse av sexuell art utan snarare en upplevelse av att detta är min rätta identitet. Visst förekom det att jag tillfredsställde mig sexuellt genom att onanera när jag var omklädd, men onanerade gjorde man som regel när man gått och lagt sig på kvällen och kunde hålla på under täcket utan att bli upptäckt.

Efter drygt två år ertappade min mor mig på bar gärning, omklädd med behå, trosor, nylonstrumpor, gördel samt en framknäppt klänning. Reaktionen blev inte vad jag hade förväntat mig. Hon frågade varför jag lånade hennes kläder, vilket hon inte tyckte om. Hon hade förstått det en längre tid. Hon ställde inga frågor till mig om hur jag upplevde det sexuellt eller om jag var homosexuell. Hon förmanade mig inte heller om att jag inte fick klä om mig. Hon uttalade inget negativt om transvestiter, vilket har fått mig att på äldre dar fundera över om det fanns någon transvestit tidigare i släkten. Jag vet inte heller om hon hade diskuterat detta med min far eller någon annan. Far nämnde aldrig något om att jag skulle ha burit damkläder. Han ändrade aldrig sitt beteende mot mig under de resterande åren han levde. Mor sade heller aldrig något mer om att jag uppträdde som kvinna.

Några år senare hittade jag ett par fotografier i en hög som aldrig hade blivit insatta i något album. Fotografierna föreställde min yngste farbror omklädd till kvinna. På ett av korten var han klädd i dress där kjolen var kort samt en vit blus med stora prickar och högklackade skor. På det fotografiet var han både tjusigt och snyggt klädd.

På ett sjukhus i närheten, fanns ett stort antal frigående patienter. Där fanns Gustav Vasa som gärna berättade om sina upplevelser i Dalarna. Och där fanns fröken Svartz, en gammal gentleman. Alltid klädd i röd kavaj, vit skjorta, fluga, vita handskar, randiga byxor och hatt och alltid en gångkäpp i handen. Han hade alltid starkt rött läppstift målat på läpparna, rosade kinder och ögonskugga. Man sa att han var transvestit. Den bilden har etsat sig fast i min sinnesbild; transvestism var en mental sjukdom. Det fanns många fler personligheter, men just dessa två gick inte att glömma. När man var uppe i skogen och gick, kunde man ibland stöta på frigångare från sjukhuset. Fastän det var förbjudet, smög de upp i skogen och hade sexuellt umgänge med varandra. Det var inte bara män som hade samlag med kvinnor utan man kunde även stöta på män som hade samlag med varandra. Råkade man på bögarerna så upplevde jag det som intressantare att smyga på

dom. Hade man riktig tur kunde man upptäcka bögarne medan förspelet med fransk massage pågick och det kändes faktiskt lite extra eggande. Annars upplevde jag de homosexuella som äckliga och motbjudande genom sitt samlag i ändan. Kanske det var en av orsakerna till att det var mer spännande att smyga på bögarne; hur njutningsfullt och skönt männens samlag blev jämfört med det heterosexuella paret. Ofta hörde man hur ett samlag genomfördes hemma i föräldrarnas sovrum med det juckande ljudet i sängen samt mammas stönande och efter genomfört samlag tassandet ut till toaletten.

Själv fick jag uppleva den första sexuella kontakten med en flicka när en av mina jämgamla kusiner var på besök tillsammans med sina föräldrar. Vi var båda fjorton år. När föräldrarna gick ut för att gå en promenad drog hon in mig i föräldrarnas rum och låste dörren. Nyckeln satt som vanligt på insidan eftersom föräldrarna låste dörren när dom själva hade samlag. Hon tog ur nyckeln och stoppade den innanför sin behå. Det var hon som tog initiativet så att vi hamnade i säng. Hon behöll kommandot hela tiden, drog av mig kläderna och knäppte upp sina kläder. Vi tog en av pappas kondomer när det var dags för själva samlaget. Samlaget blev ganska fort överstökad. Men även om det blev kort, var det ändå en riktigt skön upplevelse. Nu hade även jag fått tränga in i en kvinnas sköte, nu var jag mogen, nu var jag vuxen.

Jag brukade ofta vara ensam ute i skogen och gå med hunden. Vid ett sådant tillfälle, när jag var drygt fjorton år, träffade jag på en av de yngre bögarne, Tommy kan vi kalla honom. Vi hade smugit på Tommy som ett flertal gånger hade haft analt samlag med flera olika män under våren. Förmodligen väntade han på en partner. Han började prata med mig och klappa hunden, vilket innebar att jag var tvungen att stanna och kunde inte smita iväg, vilket jag absolut hade velat göra just då. Han pratade en del om hunden när han plötsligt ställde en fråga, om det var intressant att smyga när han hade samlag med andra killar. Han frågade hur jag upplevde det. Jag blev stel av skräck. Stod bara där och stammade och fick inte fram ett ord. Jag ville bara försvinna. Han drog ned sin gylf och frågade om jag ville känna efter. Jag tordes inte göra det. Då tog han försiktigt tag i min hand och lade den runt sin penis. "Hur känns det, vill du runka åt mig?" Han var definitivt inte våldsam eller burdus utan snarare förtroendeingivande. Jag kände mig inte tvungen och både obehaget och rädslan hade börjat släppa. Jag var tveksam men samtidigt nyfiken. Jag tyckte det kändes lite fränstötande, men så tog modet tag i mig och jag svarade ja lite tveksamt. Jag tog försiktigt tag i penis, började dra skinnet bakåt för att känna hur den

stynade i min hand. Det var inte så farligt, det var som att onanera sin egen penis. Till slut upplevde jag det som en underbart skön känsla att få krama hans styva penis och få onanera den tills sperman kom utsprutandes. Sedan drog han med handen utanför gylfen och kände min då ganska styva penis. Tommy frågade sedan om han fick onanera åt mig. Jag kunde varken säga ja eller nej, men han drog ned gylfen och började onanera. Sedan tog han den i mun och började suga av mig. Det var verkligen skönt, det gick som kårar längs hela ryggen och ned i benen. Sexualakten blev en verkligt positiv upplevelse för mig. Det som jag tidigare hade upplevt som äckligt när två män höll på och sög av varandra var faktiskt mycket skönt. När jag gick därifrån var det som i ett lyckorus och det kändes som en verklig tillfredsställelse.

Det var min första sexuella erfarenhet tillsammans med en annan man och den positiva upplevelsen har följt med mig sedan dess. Jag såg Tommy ha sex med andra män ytterligare ett par gånger under sommaren och hösten. Tommy och jag träffades själva två gånger till i skogen under hösten innan han försvann ur mitt liv. Vid dom träffarna fick jag förmånen att genomföra analt samlag på Tommy, det var trångt men skönt. Förmodligen blev han utskriven från sjukhuset.

Jag började arbeta vid 15 års ålder som lärling, med målsättningen att studera vidare. Efter kompletterande studier sökte jag en utbildning, samma år jag fyllde 18. Jag blev antagen till första uttagningsprovet som gick bra och fortsatte till andra provet som även det gick bra, men föll till slut på läkarundersökningen. Från den åldern och tills jag tog körkort var jag ofta ute med mina kamrater på skoldanser och även andra danser som till exempel logdans. Jag hade aldrig något kvinnligt sällskap under den här perioden medan kompisarna hade både fast sällskap och tillfälliga träffar, där även samlag förekom i vännernas närvaro. Under lärlingsperioden hade jag en jämngammal kamrat som jag umgicks med en del på rasterna. Det visade sig att han var homosexuell. Jag åkte ibland hem till hans lilla hyresrum i en källarvåning. Oftast satt vi två tillsammans med ett par andra killar och spelade kort. Det kunde inträffa någon gång att det bara var vi två som träffades på kvällen och då brukade det hända att vi hade sex med varandra.

Jag träffade en jämngammal kvinna strax före min nittonårsdag som jag följde med hem. Vi hamnade i säng senare på kvällen. Det blev mitt första riktiga samlag med en kvinna. Samlaget gick fort samtidigt som min oerfarenhet med kvinnor kom upp till dagen. Jag hade inget fast sällskap med henne men det hände att jag träffade henne ibland och skjutsade henne hem. Som regel fick jag följa med upp på rummet med

sexuella aktiviteter som tack för skjutsen. Hon lärde mig mycket om hur en kvinna skall behandlas. När hon hade oralsex med mej upplevde jag det som skönare än när jag körde in min penis i hennes slida för att genomföra ett samlag. Vi hade den kontakten i tre år tills hon flyttade från orten.

Under militärtjänstgöringen inträffade inget speciellt, utan året gick ganska lugnt på det privata planet. Problemet var att det sällan gick att åka hem utan man fick vara kvar på luckan över helgerna. Efter genomförd militärtjänst fick jag arbete på hemorten. Det skulle bara bli ett tillfälligt arbete tills jag fann ett som var bättre. Vid 22 års ålder träffade jag en ny kvinna som sedan skulle bli min hustru samt mor till mina barn. Jag hade mött en kvinna som jag anser är väldigt duktig med allt vad hon företar sig, som jag tycker mycket om och fortfarande vill leva ihop med efter nu många års äktenskap. Förvandlingen till kvinna upphörde i princip sex år efter bröllopet. Men trots att jag var rädd för att hustrun skulle få en negativ uppfattning och lämna mig tog lusten att klä om till slut överhanden. När jag saknade kläder provade jag en behå från hustruns garderob. Det räckte att känna behå runt kroppen och det välbehag som banden medförde för att känna sig hel igen. Under de tidigare åren kändes det som om det saknades något viktigt, för att jag skulle känna mig rätt klädd. Men problemet var att barnen definitivt inte fick se mig i kvinnokläder. När jag klädde om blev det oftast i smyg och som regel enbart med kvinnounderkläder. Om någon av barnen kom in fick de inte se sin far i blus och kjol, eller i klänning och i högklackade skor samt uppmålad med mascara, ögonskugga och med läppstift på läpparna.

Jag erhöll en tjänst i Mellansverige. På en arbetsplats med till 99 procent manlig personal. Det nya arbetet underlättade möjligheten att klä om och uppträda som kvinna i samband med kvällstjänster och en del andra kvällar och nätter när jag bodde kvar i ett uthyrningsrum. Under den här perioden inhandlade jag en del kvinnliga kläder och andra attiraljer som jag förvarade i en väska inlåst i ett omklädnings-skåp. När tjänsten upphörde var jag tvungen att dumpa utrustningen. Jag kunde inte ta den med hem. Det skulle nog ha skapat problem att komma hem med en väska med smutsiga damkläder. Nästa anställning innebar daglig pendling mellan bostaden och den nya arbetsplatsen. Arbetet var ett rent kontorsarbete med ett stort antal kvinnor i organisationen. Det visade sig vara enklare att få en förtrolig kontakt med kvinnorna än med männen på den nya arbetsplatsen. Det var inte den sexuella attraktionen hos kvinnorna som drog, utan att vi var arbetskamrater.

Det visade sig finnas andra fördelar med arbetsbytet som till exempel tillgång till olika affärer där man kunde inhandla damkläder utan att ögonbrynen höjdes. Man kunde skaffa en så viktig sak som lösbröst av silikon att fylla ut behåån med. Med införandet av lösbröst tycktes förvandlingen ha lyckats till hundra procent. Hur skönt det kändes när bröstet gungade något när jag promenerade. Det kändes riktigt rätt, nu hade målet nåtts. En annan fördel med den nya tjänsten var att den innebar en hel del tjänsteresor till andra orter. Där kunde jag efter tjänstens slut klä om och ganska ostört uppträda som kvinna. Jag kunde ta promenader till olika platser på den nya orten sent på kvällen utan att bli "upptäckt". Ibland gick resan till Malmö. Jag flög iväg, checkade in på hotellet, klädde om till kvinna och gick ut och promenerade på stadens gator, vilket kändes underbart. På morgonen efter att ha duschat kunde jag ta på höfthållare, nylonstrumpor och trosor under kostymen. Klädd så gick jag till mötet. Det kändes lite spännande att sitta med nylonstrumpor på ett möte. Skulle någon upptäcka att jag bar nylonstrumpor? Efter mötet hände det att jag reste vidare med hyrbil till en annan stad. I utkanten av Malmö fanns ett ställe med toaletter på baksidan. Hit gick man, bärandes en liten väska, in som man och ut som kvinna. Omklädd fortsatte man till nästa ort. Man kunde stanna någonstans på vägen och äta. Det fanns alltid den där spänningen; ser någon att jag är en man, klädd som kvinna? Livet lekte verkligen under den perioden. Det fanns även ett hotell där jag kunde checka in omklädd som kvinna utan att den kvinnliga portiern reagerade negativt utan skojade om situationen. Det kunde också inträffa en del suspekta händelser, som vid ett annat hotell när jag kom tillbaka efter en periods uppehåll. I samband med incheckningen, klädd som man, frågade den manlige portiern om det var jag som hade glömt en behå kvar på rummet, förra gången jag bodde på hotellet.

Det här livet levde jag under ganska många år. Jag skaffade en liten garderob på arbetsplatsen och tog med mig det jag planerade att bära vid de här resorna. Problemet var som regel, hur tvätta? Ibland var det enklare, men dyrare, att slänga och köpa nytt när det gällde underkläderna. Under mina resor kunde jag även besöka och träffa några andra transvestiter. Det var alltid intressant att höra hur dom upplevde livet som transvestit, vilka erfarenheter eller tips dom hade. Jag har aldrig upplevt att det förekommit några direkta fördomar på någon av mina arbetsplatser gentemot homosexuella, bisexuella och transpersoner. Däremot i det militära upplevde jag återkommande skymfningar med ord som "bögvstånd" och "jävla fitta". Könsuttryck och läggning användes

som skällsord. På min nuvarande arbetsplats, som är i huvudsak en manlig arbetsplats, har jag inte sett eller upplevt något negativt eller könsdiskriminerande. Det enda som jag upplevt som lite anstötligt tog jag mest som ett skämt. En gammal tidning för transvestiter Feminform visades upp för mig med kommentarer om hur man kan se ut och sedan klä ut sig. Jag tror inte det var för att dom visste att jag är transvestit.

Fritiden har jag som regel upplevt tillsammans med familjen. Jag har varit medlem i olika föreningar, dels som aktiv, dels som funktionär och styrelsemedlem. Jag är idag medlem i FPE-S, Full Personality Expression – Sweden, som är en förening för transvestiter, samt i HoF, ett nätverk för homosexuella och bisexuella och transpersoner inom försvarsmakten. HoF samarbetar även med polis och kyrka. Jag tycker det är mycket bra att HoF har kommit igång, eftersom man ger de homosexuella, bisexuella samt transpersonerna i försvarsmakten ett bra stöd genom möjligheten att organisera sig och öppet påtala att vi finns. HoF skall även utgöra ett informellt, socialt nätverk för hbt-personer. Inom försvaret har det funnits en mycket negativ uppfattning om homosexuella personer. Jag känner en viss stolthet över att vara medlem i FPE-S. På medlemssidorna brukar det förekomma en hel del intressanta debatter om transvestiter och samhälle. Dessutom finns det en massa tips man kan hämta hem från nätverket. Genom FPE-S brukar jag även få en medlemstidning, Feminform hette den fram till april 2002. Feminform ersattes sedan av en samnordisk tidning med namnet Attitude. Det är de tre systerföreningarna i Sverige, Norge och Danmark som samarbetar. Normalt kommer tidningarna ut en gång i kvartalet. Problemet som kan uppstå är att fel person hämtar posten när tidningen kommer eller att postutdelaren slarvar och lägger tidningen i en annans postlåda.

Jag har besökt mötesplatser för både homosexuella och transsexuella. För transvestiter har jag bara besökt en officiell plats. De flesta träffarna har varit lokalt arrangerade. När det gäller homosexuella har jag besökt ett par gayklubbar, även utomlands. Att det finns sådana mötesplatser är enligt min uppfattning mycket viktigt. Där kan man träffa likasinnade och medsyststrar. Jag har aldrig upplevt några problem med mötesdeltagarna, att de skulle bli pådrivande eller tvingande utan det har gått städigt till när jag har varit där. Jag har heller aldrig upplevt att någon homo- eller bisexuell person har varit påflugan, efterhängsen eller otrevlig mot mig. Däremot så brukar problemet vara att det finns andra negativa grupper som kan komma till våra mötesplatser och trakassera hbt-personerna som brukar gå dit.

Pridefestivalen har jag tyvärr aldrig besökt fastän jag har varit väldigt sugen på att åka dit. Men jag får inte hustrun med mig. Internet har betytt väldigt mycket. Det har ökat insikten att det finns fler homosexuella, bisexuella och transpersoner än vad jag trodde. Dels har, vad jag tror, många klivit fram ur garderoberna och visar öppet vilken könsläggning de har, dels har det också blivit mycket enklare att få kontakt med andra hbt-personer, om man går in på sajter som TX och framför allt QX. Dessutom kan man lägga in digitala bilder på de personliga sidorna. Tyvärr finns det de som åker omkring i dessa sajter som inte är hbt-personer. Därför får man fortsätta att vara väldigt försiktig med hur man uppträder och med vilka bilder man skickar. Risken är att det finns de som enbart är ute efter sex, framför allt på QX, som lämnar öppna förslag till sexuella möten, vilket nästan kan bli lite för vulgärt. Visst har attityderna i samhället påverkat mitt liv. Om jag som ung transvestit hade upplevt 2004 istället för 1967 hade jag nog levt på ett annorlunda sätt, framför allt öppnare och vågat stå upp och säga "Jag är transvestit, det är jag stolt över".

Inledningsvis hade jag inställningen att inte öppet visa min könsidentitet varken på arbetet eller på fritiden. Jag tordes inte ens gå utanför dörren eftersom risken var stor att någon granne kunde se mig, klädd som kvinna. Hur skulle reaktionen bli? Hur skulle dom behandla hustrun? Minnet av fröken Svartz har påverkat mig starkt. Numera kan jag gå ut med hundarna och promenera i samhället omklädd till kvinna utan att någon säger något. Nu för tiden kan jag även åka hem till min mor, omklädd till kvinna och sminkad utan att hon reagerar eller säger något. Jag har till och med varit ute i centrum där jag bor och promenerat. Den enda gången jag såg att någon granskade mig på ett intensivt och utstuderat sätt, var när jag stod vid en bankomat och tog ut pengar. Ett äldre par kom gåendes och herrn i sällskapet stannade och granskade mig nedifrån och upp flera gånger. Jag hörde aldrig någon kommentar under tiden eller när jag vände och gick därifrån.

Två av mina kvinnliga arbetskamrater ertappade mig vid ett tillfälle på arbetsplatsen när jag trodde att jag var ensam kvar och kunde byta om innan jag skulle gå på en träff. Jag skämdes mycket och väntade att detta skulle komma att spridas som en löpeld på arbetsplatsen. Men de två kom in dagen efter och pratade lite grann om att jag var transvestit. Senare kunde jag få frågor, vid något enskilt tillfälle, av dessa två, men det var mest skämtsamma frågor. I övrigt hörde jag aldrig någonting på den arbetsplatsen. Jag vet inte om det var fler som visste om att jag var transvestit och ibland kunde klä om på arbetsplat-

sen. Vakterna i vaktbolaget hejade som vanligt när man gick ut på kvällen. Undrar om dom visste? Jag hade varit på ett möte, omklädd till kvinna, och kom gående sent en kväll. Då mötte jag en annan av mina kvinnliga arbetskamrater. Låt oss kalla henne Monica. Hon var inte klädd som hon brukade vara när hon arbetade. Här var hon mycket raffigt klädd med tajt jumper och kort kjol. Hon stannade upp och började prata med mej. Hon blev minst lika förvånad som jag. Tyvärr kom en kund efter ett tag och gjorde upp med henne om samlag och pris. Hon sa bara vi syns och försvann därifrån tillsammans med kunden till en bil. Jag fortsatte hemåt. Dagen efter kom hon upp till mig på rummet och började prata om mötet. Hon var orolig för att jag skulle berätta för arbetskamraterna att hon var prostituerad. Jag lovade att inte säga något till någon annan och hon lovade detsamma om att jag var transvestit. Vi blev mycket goda vänner. Vi gick ibland ut och åt lunch och det var ganska intressant att höra hennes upplevelser som prostituerad samt torskarnas önskemål och behov. Hon var självfallet mycket intresserad av hur en transvestit levde.

En gång kom min äldsta son hem utan att jag hörde det. Jag var då klädd i tunn blus och kjol och jag hann inte dölja kläderna, men han kommenterade inte klädseln. Han kanske hade sett mej tidigare. Jag vet inte om några av grannarna har sett något. Jag har ofta varit ute och jobbat på tomten omklädd. Vid dessa tillfällen har det mest rört sig om jeans, tröja och jacka över. Men bröstens utputning kan ses i alla fall. Min hustru kom på mig redan 1996 iklädd behå och trosor. Hon hade uppmärksammat att ordningen i hennes låda med underkläder var lite tillrörd, inte bara en gång utan ett flertal gånger. När jag lade korten på bordet och talade om för henne att jag var transvestit och har varit det länge, reagerade hon mycket negativt. Det var för tre år sen. Det hon reagerade mest över var det svek hon upplevde när jag inte hade berättat mycket tidigare att jag var transvestit. Hade jag vetat att reaktionen skulle bli sådan hade jag givetvis talat om det mycket tidigare och försökt vara öppen och ärlig. Att försöka få henne att förstå att transvestism inte är lika med homosexualitet, var svårt, och jag tror inte jag har övertalat henne än i dag. Jag går aldrig omklädd till kvinna i hennes närvaro. Det skulle förmodligen ta hårt på hennes självkänsla som kvinna.

Tommy bidrog starkt till att riva den mycket negativa uppfattningen om homosexuella som jag hade liksom Monica rev den nedvärderande bilden jag hade om prostituerade kvinnor. Både Tommy och Monica lärde mig att sexuell njutning och sexuell tillfredsställelse av sina behov varken är snuskigt eller könsbestämt. Man kan ha samkönad sexuell

kontakt utan problem och man behöver inte uppfatta den som avvikande. Samkönat sex kan vara lika njutningsfullt som heterosexuellt sex. Tommy och Monica fick mej att acceptera att det finns personer med andra sexuella behov, det är jag glad för. Att vara transvestit och bisexuell har inte enligt min mening någon koppling. De sexuella kontakter jag har haft med andra män har jag haft i egenskap av man, båda beskrivna i texten ovan. Som transvestit har jag aldrig haft sexuell kontakt vare sig med en man eller kvinna. Förmodligen hade antalet sexuella kontakter med bisexuella och homosexuella transvestiter eller andra män varit betydligt större om jag hade förblivit ogift och inte bildat familj. Med omtanke och hänsyn till hustrun har jag avhållit mig från sådana kontakter. Jag skall kunna se henne i ögonen. Personligen trivs jag och känner mig fulländad när jag är omklädd till kvinna. Även om det har blivit dyrt och ibland varit arbetsamt på grund av min läggning har detta att vara transvestit ändå berikat mitt liv mycket.

”En kvinna skall icke bära, vad till en man hör, ej heller skall en man sätta på sig kvinnokläder, ty var och en som så gör är en styggelse för HERREN, din Gud.”

5 Moseboken 22:5

Rosita B

Jänttjusare och böggjäväl

Jag var 14 år, när jag insåg att det var homofil jag var. Det var ingen glad upptäckt, men bitarna föll på plats. Nu begrep jag mina egenheter på ett nytt sätt. Jag lekte med dockor som barn, min bästa vän var en flicka och jag var ointresserad av idrott. Jag hade blivit retad i skolan för att vara jänttjusare – vilket väl var så fel det kunde vara, ty någon flickcharmör var jag inte. Mobbandet kändes och blev kvar. Det var det tidiga 50-talet. Haijby- och Kejneaffärerna var i full gång och ämnet homosexualitet förekom ömsom med lätta skämtsamheter, ömsom med avståndstagande moralism i de kretsar där jag levde. Jag hade ett vanligt (och borgerligt) harmoniskt hem med kärleksfulla föräldrar. Pappa var provinsialläkare i Horred, ett stationssamhälle i Västergötland på gränsen till Halland, och även mamma, som var hemmafru, hade en akademisk examen. Min fyra år yngre bror ägnade sig åt fotboll och andra pojkaktigheter och vi hade på den tiden inte särskilt mycket kontakt. Jag gick i realskolan och gymnasiet i Varberg. Skolarbetet var krävande och de dagliga tågresorna gjorde att jag hade ganska lite fritid. De typiska tonåriga ensamhetskänslorna stegrades av insikten om mitt annorlundaskap och parades med existentiell ångest. Jag trodde mig inte ha någon framtid. Men det var samtidigt som plågade mig mest. Det gällde, kände jag, att dölja sin läggning. Rädslan för att bli utskämd och hånad, förkastad och förföljd var stark. Jag lade en massa energi på att verka normal och vanlig för att inte avslöja något av mitt innersta. Så snart samtalen kom in på relationer och sex – och vilka tonåringar talar inte oavbrutet om sådant? – blev jag tyst och ängslig. Det är ingen överdrift att säga att livet som ung homosexuell var en mardröm. Den ständiga fasan fick livet att krympa och känslan av underlägsenhet att växa. Jag blev okoncentrerad i skolarbetet, håglös

och utan framtidstro. Mina föräldrar märkte att något var fel och sände mig till en psykiater, som jag berättade för och som gav mig ett enda råd: varnade mig för alkohol. Det var väl i och för sig klokt, men det gav inte mycket stöd och inga idéer om hur jag skulle hantera mitt liv i övrigt. På den tiden nämndes homosexualitet bara i samband med kriminalitet, alkoholism och prostitution. Eftersom "alla" såg homosexualitet som något negativt gjorde jag det också. Det var svårt att värja sig. Jag bestämde mig för att inte ägna mig åt sådant. I stället skulle jag leva ett liv i kyskhet. Jag blev puritansk och fördömande – inte minst mot mig själv.

Militärtjänsten gjorde jag i Borås på I15. Den hade jag sett fram emot med en viss bävan – att vistas ihop med en massa kaxiga grabbar dygnet om verkade rätt ruskigt. Det visade sig vara precis tvärtom. Jag trivdes utmärkt med kamratskapet. Killarna, som kom från andra samhällsgrupper än jag var van att umgås med, var trevliga och roliga. Jag hade det jättebra, särskilt som jag upptäckte att jag inte alls var så mesig som jag trott, utan gladeligen klarade de strapatser vi utsattes för. En annan befriande upplevelse var grabbarnas otvungna förhållande till sex. De pratade glatt om sexuella äventyr med flickor och nu började min puritanism smälta ner. Jag började omvärdera min inställning till sex och känna att även jag hade rätt till sexuell utlevelse. Efter militärtjänsten jobbade jag ett slag som brevbärarytelse i Göteborg. Även där trivdes jag i det yngre brevbärgänget och blev ett slag dödligt kär i en annan brevbärarytelse. Men det var naturligtvis inte första gången jag blev förälskad. Redan i realskolan var jag i flera år i smyg förtjust i en pojke i en parallellklass. Jag tyckte att han var underbart vacker och givetvis var han i alla avseenden felfri. Hade han någon skugga i sitt uppförande var det bara charmigt. Sådan är ju den ungdomliga förälskelsen och kärleken.

Efter mitt brevbärande på Hisingen for jag till Paris. Jag hade under gymnasieåren odlat ett litterärt intresse och bland annat läst Jean Genet och visste därför att där fanns barer där homosexuella träffades. I Paris bodde jag inackorderad hos en gammal överstinna på Boulevard Flandrin och skrev in mig på en sommarkurs i franska på Sorbonne. Jag upptäckte snart att det förekom homosexuell trafik vid de berömda Café de Flore och Aux Deux Magots på Boulevard Montparnasse på Västra Stranden. Snart vågade jag själv antasta män där. "Avez-vous du feu?" frågade jag och sträckte fram en cigarett. "Kan jag få eld?" En man, som tydligen blev intresserad, frågade varifrån jag kom. "Pays-Bas, Nederländerna", svarade jag, ty jag ville inte "skandalisera" mitt

fädernesland, bevars. Mannen svarade då på afrikaans, vilket är sydafrikansk holländska. Han hade bott i Sydafrika. Jag skyndade mig skamsen därifrån. Till sist träffade jag en fransman i trettioårsåldern, som efter en stunds samtal föreslog en träff nästa dag. Vi sågs följande dag vid avtalat ställe och han hyrde oss ett hotellrum i närheten. Där gjorde jag vid 23 års ålder min sexuella debut. Det var ett fantastiskt ögonblick. Jag var åtrådd, jag dög och allt kändes helt rätt. Däremot var jag inte ett dugg förälskad. Senare träffade jag en engelsman, som jag tror blev lite förtjust i mig. Honom hade jag brevkontakt med något år framöver. Han tog mig med till en gaybar, Au Petit Vendôme. Det var naturligtvis en spännande upplevelse. Vid ett bord lite längre bort i den baren satt ett gäng blonda killar som tycktes tala svenska. Jag kände mig inte längre ensam. Jag hade hittat de mina.

Som student i Lund samma höst skulle jag hämta ut mitt studielån på banken. Döm om min förvåning när jag upptäckte att en av de blonda grabbarna från Au Petit Vendôme satt bakom en lucka. Jag kände helt säkert igen honom. Jag bestämde mig för att bli bekant, och väntade utanför banken när den stängde klockan tre. Det blev en lång väntan, ty bankfolket slutade naturligtvis först flera timmar senare. Det hade jag ju ingen aning om. Jag följde efter honom, utan att våga gå fram och fann att han tog tåget till Malmö. Snopet. Där stod jag! Men fast besluten att nästa gång så... Några dagar senare gick jag ikapp honom och så blev vi bekanta och inledde ett kort förhållande. Snart lärde jag känna fler pojkar och män och träffställen i Malmö. Vi for ibland över till Köpenhamn – en lång resa på den tiden. Först tåget till Malmö, så färjan till Havnegade. Därifrån tog vi taxi till Café Intime i Fredriksberg. Där satt en liten dam, Oda, och spelade piano med ett glas starkt på flygellocket. Det var ett trevligt ställe, där folk var tämligen nyktra och sjöng med i typiska köpenhamnsvisor. När vi tröttnade på det, for vi vidare till Cosy Bar på Studiestræde. Där stod folk i lång kö och väntade på att bli insläppta. Det var ett betydligt enklare ställe. En lång bardisk i ett smalt rum. Trångt och mörkt och mycket folk. Där började "jakten" på allvar. Vi drack öl och försökte verka tjusiga, för att bli uppraggade eller ragga själva. Ibland lyckades det, ibland inte. Jag minns en kille som tog mig med på cykelns paket-hållare ut till Amager. Det jag minns bäst var att han hade löstagbara cykellyktor. Såna fanns inte i Sverige då. Jag var således inte särskilt förälskad och de män och pojkar jag träffade gjorde inte så stort intryck på mig. Andra gånger tog man bussen hem till folk, eller gick till fots. Någon gång tog man in på ett billigt hotell med den utvalde. Oftast

blev det inte något av utan man fick stå kvar på Cosy tills de stängde vid femtiden. Då blev det att vandra vidare till något nattöppet schapp, Fortuna till exempel, eller vanka Strøget upp och ner, tills första färjan gick hem till Sverige. En gång hamnade jag på en dansklubb, som låg vid Fisketorget och det var naturligtvis extra spännande. En annan gång hade den danska föreningen för homosexuellas rättigheter, Forbundet af 1948, ordnat dans på Studenternas Hus. Också det ett trevligt äventyr. Men det var naturligtvis inte ofta jag reste till Köpenhamn. Jag hade inte mycket pengar och det var ju en jämförelsevis dyr affär.

I de kretsar jag hamnat rädde inte någon solidarisk stämning, snarare en nedlåtande jargong, som jag upplevde som elak. Det kändes inte alls bra. Många mådde säkert dåligt av att tillhöra en "utegrupp" och skämdes över de egna känslorna och över att man måste dölja sitt verkliga jag. En del kompenserade med att ta ut det på sina "olycks-kamrater" andra glorifierade oss. Man intalade sig att vi var känsligare än andra. Det var ju bara strunt! Rester av de där föreställningarna fortlever. Här och var odlas myterna om att homosexuella är speciellt trendkänsliga, har roligare fester och älskar glitter och glamour. Det är också bara trams. Fortfarande spelade jag dubbelspel och hade två åtskilda umgängeskretsar, i Lund studenterna, och i Malmö mina homosexuella bekanta. Till Malmö for jag på lördagarna och satte mig i Hotell Kramers bar, som då var ett tillhåll för homosexuella. Jag försökte verka världsvan och beställde whisky och flirtade med andra gäster. Det var där jag träffade min stora lundakärlek. Han läste sen flera år vid universitetet och jag älskade honom verkligen. Han däremot älskade inte mig, men vi umgicks ändå mycket. Han träffade efter några år en polsk dansör på Stadsteatern i Malmö, som han blev förälskad i på allvar. Jag blev naturligtvis våldsamt svartsjuk och eftersom mina studier ändå gick uselt tog jag ett lärarvikariat en termin på Sunderby Folkhögskola utanför Luleå – så långt bort från Lund som möjligt. Det var ett lyckokast.

Efter terminen återvände jag till Lund, med betydligt bättre självförtroende. Jag hade klarat att försörja mig själv, varit respekterad och omtyckt. Jag fick en skjuts framåt och blev färdig med mina studier i historia, litteraturvetenskap och nordiska språk och ägnade mig dessutom åt Studentteatern. Där skötte jag dels ljus-tekniken i några uppsättningar, dels framträdde jag i ett par pjäser. Jag gjorde inte succé, men jag vågade. Halvåret i Norrbotten hade frigjort mig. Samtidigt blev jag mer och mer engagerad i de nya rörelserna för social rättvisa. Det var snart 1968. Jag gick i Vietnamdemonstrationer, deltog i Båstad-

händelserna i maj -68 och blev mer och mer övertygad socialist. Jag ville kämpa för folkens befrielse och människornas upprättelse. Märkligt nog fick det mig inte att aktivera mig för de homosexuellas rättigheter, mina egna rättigheter. Jag vågade inte. Istället dolde jag mig bakom tanken att när nu folk ute i världen hade det så eländigt, så var mina privata problem inte mycket att göra väsen av. Jag kände till att RFSL fanns, men jag tänkte verkligen inte vara med: Vad hade vi för "rättigheter" att kämpa för..? Min pappa frågade mig en gång om jag var homosexuell och då han fick sin misstanke bekräftad blev han tvär – jag gissar att han egentligen blev ledsen – och bad mig inte säga något om det till min mamma. Då gjorde jag inte det. Att jag aldrig fick talat ut med mina föräldrar är en besvikelse. Tystnaden från dem och mig i den här frågan, som ändå är så central, gjorde att vi gled ifrån varandra. Barndomens tillit försvann, utan att övergå i en jämställd mogen relation. Som vuxen kom jag dem aldrig nära. Jag tror att människor i deras generation hade svårt att föreställa sig hur ett juste homoliv skulle kunna te sig. Jag hade kanske inte heller kunnat förklara för dem att man kan leva ett bra liv som bög, ty jag var ju inte själv mogen för att se mitt liv som ett bra liv. Jag levde ju dubbelliv och smög med mina känslor.

Från 1969 var jag tillbaka som fast anställd lärare i Sunderbyn och trivdes otroligt bra. Jag hade ett trevligt jobb, bussiga kolleger och elever. Jag rörde mig i det unga Luleå, med dess sjudande aktiviteter i musik- och kulturrörelsen och var verkligen tillfreds med mitt liv. Då och då förälskade jag mig, men alltid platoniskt. För sex tog jag nattåget till Stockholm och levde ut en helg då och då. Då gick jag på teater som alibi för min resa och på gayklubben Timmy, som drevs av RFSL, eller rentav på någon av de gaysaunor, som jag upptäckte vid den tiden. 1978 sökte jag tjänstledighet med B-avdrag för studier, vilket innebar att jag fick behålla 70 procent av lönen medan jag studerade. Jag valde att fara till Uppsala på ett och ett halvt år och studera religionsvetenskap. Där engagerade jag mig i den lokala RFSL-avdelningen och det fick en avgörande betydelse för mig. Det är klart att jag under mina resor till Stockholm och besöken på Timmy tagit till mig en del av de nya idéerna om öppenhet och om att kämpa för rättigheter. Men i Uppsala blev det allvar. Här var det solidaritet och kamp för våra rättigheter som gällde. Vi försökte påverka opinionen på olika sätt. Vi gick ut i skolorna och på den teologiska utbildningen för att skapa kännedom om vilka vi var. Här lärde jag känna läkaren Axel Brattberg och teologen Barbro Gustafsson, som hade framträdande roller i RFSL-

föreningen. Deras inställning till homosexualiteten betydde mycket. Jag blev också bekant med professor Holsten Fagerberg, som i slutet av 60-talet på biskopsmötets uppmaning gjort en undersökning om de homosexuella och kyrkan. Hans inställning som varit negativ vändes i sin motsats under arbetets gång, men hans undersökning fick inte det genomslag den förtjänade. Han var för tidigt ute. En gång for vi ett gäng till Norrtälje, där ett homosexuellt par dansat enkönat och blivit utkastat. Vi ville göra om bravaden – och helst inte bli avvisade. Om jag minns rätt var det enda som hände att några flickor ur den reguljära publiken bjöd upp några av bögarna. De kände sig väl lite åsidosatta. Att engagera sig i gayfrågan kändes som att bli född på nytt. Jag förmodar att det är den känslan som nyfrälsta försöker vittna om, när de talar om just pånyttfödelse. När jag återvände till folkhögskolan efter uppsalatiden, var jag fast besluten att kämpa för våra rättigheter. Jag ordnade följaktligen en temadag om homosexualitet på skolan med stöd av mina kolleger. Det visade sig att jag i det stora hela slog in dörrar, som kanske inte var vidöppna, men ändå betydligt mer lättöppnade än vad jag trott.

Jag trivdes fortfarande väldigt bra på folkhögskolan, men genom vistelsen i Uppsala och aktiviteterna i Agda, som RFSL-avdelningen kallades, hade jag fått smak för ett annat liv. Jag ville flytta söderut och kanske träffa någon att leva med och hitta ett annat liv i någon av de stora städerna. Göteborg tycktes vara ett bra alternativ och jag sökte 1981 en tjänst på Vallhamraskolan i Partille, utanför Göteborg, och fick den. Skolan visade sig vara som en gammal realskola från 50-talet med ordning och reda och jag trivdes. Jag flyttade in i ett kollektiv på Linnégatan och började bekanta mig med gaylivet i stan. Det levdes på den tiden mest på RFSL:s lokal på Pusterviksgatan 9 – ett avskryvt mörkt håll med en porrklubb i våningen över. I mitten av 80-talet flyttade RFSL till nya fräscha lokaler på Esperantoplatsen. Det var ett lyft och föreningens danslokal och pub Touch blev en fast punkt i många år. Ett exklusivare ställe var Bacchus på Bellmansgatan, som jag också brukade hänga på. Det var ett annat liv än det jag kände från förr med smygupplevelser och skam. Vid fyrtio års ålder upplevde jag mitt tonårsliv. När jag flyttade från Luleå till Vallhamra kändes det inte bara som jag flyttat geografiskt utan också tidsmässigt. Det kändes som om jag var tillbaka på 50-talet. Kanske kändes det så, för att jag nu omgavs av ungdomar som var i den ålder jag själv var, när jag först insåg att jag var homosexuell och när jag började dölja mitt verkliga liv för omvärlden. Överallt i mina heterosexuella umgängeskretsar, till exempel i

vänsterpartiet, där jag gått med under 70-talet, var jag öppen som bög. Men i jobbet höll jag inne med det. I själva verket kunde jag ha besparat mig besväret att ligga lågt. Det visade sig att det gick rykten bland eleverna och förmodligen begrep en del av mina kolleger, fastän de inte ansåg det vara något att tala om. Jag hade tidigt engagerat mig i Gayradion i Göteborg och där hade väl en del elever hört mig, men jag hade ingen lust att berätta något för dem. Jag "outades" 1989 av en skock elever på Vallhamra. De stod, som brukligt, på två led utanför klassrummet, för att släppas in till sin biologilektion, då jag passerade. "Böggjävvel", skrek de i kör. "Böggjävvel!" Medan de gick in bestämde jag mig för att ta tjuren vid hornen. Jag följde efter dem och bad läraren att få ordet och sa: "Jag är bög, men ingen jävel..." De flesta eleverna vände direkt. Det fanns ingen motvilja i grunden hos dem. De tyckte ju inte illa om mig egentligen, de ville väl bara veta. En flicka sa genast: "Det är en naturlig variation..." Efteråt gick jag in i lärarrummet och brast i gråt, spänningen var så stark. Lärarna tröstade – men var inte ett dugg förvånade. Alla var naturligtvis inte positiva, men ingen var öppet negativ. Efter det att jag blivit öppen bög på jobbet förbättrades också mina relationer till eleverna. Det hade ibland varit så och så med det. Jag saknade tålmod och blev lätt irriterad. Nu kände jag mig accepterad och i grunden omtyckt och kunde därför hantera de problem, som uppstår i ett klassrum med många olika viljor, på ett bättre sätt.

I Göteborg hade jag en mängd vänner, män och kvinnor, som jag hade många intressen gemensamma med och som jag deltog i kultur- och nöjeslivet tillsammans med. Jag var med i en historiegrupp, som forskade i gayhistoria tillsammans med den nationella historiegrupp som leddes av Fredrik Silverstolpe och Greger Eman. Vid ett tillfälle hade vi besök av RFSL:s grundare, ingenjören Allan Hellman från Lysekil, som berättade hur det gick till när föreningen startade 1950. Han dog bara något år därefter.

Vi var några män som startade en syjunta. Jag tror att tanken var att inför oss själva utmana de feminina delarna av vår personlighet. Det var också att ge igen för den nedlåtenhet mot kvinnor som tar sig uttryck i förakt för "kvinnlighet", som visas feminina män i samhället. Vi träffas fortfarande var tredje vecka under höst och vår, även om handarbetandet har avtagit. Det finns olika homosexuella subkulturer. Under stridsropet "glitter och glamour" klär sig fjollorna i högklackade skor, damkläder och peruk, och ägnar sig åt så kallad dragshow, som utövande artister eller publik. Andra har helt motsatta ideal. Man samlas – gärna i en källarlokal – klädda i mc-kläder, uniformer eller

åtminstone jeans, rutiga skjortor och grova skor och poängterar en överdriven manlighet. Själv mötte jag först fjollkulturen och kände mig inte hemma i den. Jag gick på 80-talet i en av RFSL ordnad demonstration i Stockholm under den så kallade Befrielseveckan och råkade hamna bredvid en extremt målad bög i klänning. Det kändes otroligt pinsamt. Det har tagit mig lång tid att komma över fördomen mot dem. Jag är fortfarande inte intresserad av att klä mig i damkläder, men jag tycker att de som vill, gott kan hålla på. När jag träffade på den andra ytterligheten, SLM-klubben (Scandinavian Leather Men), var jag betydligt äldre. Vid första kontakten tyckte jag att de stod för en skrämmande extremism. Associationerna gick till SS-trupper, våld och brutalitet. Samtidigt fanns det något lockande i det "manliga". Jag övervann så småningom mina fördomar även mot SLM och började gå på klubbmötena. Den ostentativa maskuliniteten lockade. Positivt med denna grupp är att man inte är lika utseendefixerad och modeintresserad som ute i samhället. Det råder också en god kamratanda bland dessa "supermanliga" bögar. En gång for ett gäng av oss till Oslo, vars SLM-klubb bjudit till fest. Även där strävade man efter manlig oborstad brutalitet i klädsel och attiraljer (läderkläder, kedjor) och vid första påseende kunde man tro att de var råbarkade gangstrar utan ett uns finess och kultur. Så var det naturligtvis inte. Vi var inkvarterade hos norska medlemmar och min värd och jag gick en kväll på Nationalteatern och såg Ibsens *Vildanden*. Så mycket för den konstlösa brutaliteten! Jag vet inte om dessa "spel", fjollornas och läderbögaras, har organiserade motsvarigheter bland de heterosexuella. Bortsett från lite gästspel i dessa miljöer har jag nog hållit mig till en mer vardaglig livsstil.

Homosexuella beskylls ibland för att vara promiskuösa. Jag tror inte vi är mer promiskuösa än heterosexuella, men vi har haft större möjligheter, eftersom vi i allmänhet inte haft långvariga "synliga" relationer. Jag gjorde en hel del resor till främmande länder – ibland ensam, ibland med vänner – och sökte naturligtvis där upp gayställena. En del platser i Europa har rykte om sig att vara speciellt gayvänliga. Dit hör den grekiska ön Mykonos, spanska Ibiza och Playa Ingles på Gran Canaria. Bland gaypositiva städer anses Amsterdam vara den främsta, men också den lilla staden Sitges utanför Barcelona utgör en mycket gayvänlig miljö. Det är ofta trevligt och lätt att komma i kontakt med andra homosexuella. En gång på 70-talet träffade jag på en klubb i Aten en ung italienare, som jag hade sex med i buskagen utanför entrén till Akropolis. Efteråt förstod jag att han tyckte jag var mycket exotisk – han trodde nämligen att jag var same, eftersom jag kom från

norra Sverige. Gaysaunor kallas i svenska media "bastuklubbar" och omges med ett skimmer av dekadens och depravation och blev – när aids började spridas – utmålade som farliga. Det är en slags badhus med badutrymmen och duschar, men också sällskapsutrymmen och vilhytter. De är gjorda för att underlätta sexuella möten och är praktiska om också inte så romantiska. Dessa inrättningar ger alla samma chans. Man betalar entréavgiften och sen får ens charm och skönhet – och tur – avgöra hur lyckosamt besöket utfaller. I början av 80-talet lockade en gång en yngling in mig i sin hytt på en sauna i Köpenhamn och gjorde klart för mig att han ville ha betalt. Det var inget jag hade tänkt mig, så, med högburet huvud, lämnade jag förnärmat hytten. Jag hade turen att direkt efteråt träffa på en annan man – mycket trevligare än den förste – som ville ha sex med mig för min egen skull. Det är enda gången jag blivit utsatt för manlig prostitution och det var en obehaglig upplevelse. Jag kände mig sårad och arg och jag kan inte alls förstå att heterosexuella män vill ha sex med flickor, som tar betalt för sina tjänster. Det är ju att bli nedvärderad som man och människa.

I Göteborg blev jag några gånger våldsamt förälskad. Det fanns en beredskap och en förhoppning hos mig att träffa någon att leva med. I mitten av 80-talet träffade jag en 15 år yngre fransklärare, som en lång tid upptog mina känslor. I det fallet fick jag nöja mig med att bli god vän, ty han föredrog en annan man. Men jag blev också bekant med hans charmerande systrar – han hade fyra av vilka en var lesbisk – och på så sätt blev ju den kärleken ändå fruktbar. En annan kärlek, som bara varade en sommar, var en läkare, som bodde hos mig ett slag. Vi gick varandra snabbt på nerverna. Jag tror inte jag är lätt att leva med. En tredje var en tjugofemåring, som bedrog sin reguljära pojkvän med mig, medan pojkvännen var utomlands. Det var en typisk gubbförälskelse, som många män i medelåldern tycks råka ut för. De heterosexuella överger hustru och barn och gifter sig med en yngre flicka. Patetiskt. Men sån var också jag, utom det att jag inte hade någon familj att svika. Jag insåg vid femtio års ålder att jag nog inte skulle träffa någon att dela livet med. I den vevan blev jag bekant med en 19-årig spoling, en ung musiker, som studerade på Artisten. Det var omöjligt att inte bli förälskad i honom. Han såg bra ut, var begåvad och otroligt charmerande. Jag föll handlöst för honom, men insåg att detta fick bli ett helt annat slags förhållande. Vi har under åren underhållit en vänskap som bygger på ömsesidig respekt och tillgivenhet, dold bakom en jargong av näsvisheter och skämt.

Jag har alltid tyckt om att skriva. Sen slutet av 70-talet skrev jag bokrecensioner och krönikor för en vänsterpartistisk veckotidning,

Folkviljan i Norrbotten, som utkom i Luleå. Tidningen gick omkull i mitten av 80-talet. På 70-talet medverkade jag också i en kulturtidskrift, som heter Hjärnstorm, bland annat med en lång artikel om homosexuella kulturpersonligheter. I slutet av 80-talet började jag jobba med RFSL:s tidskrift Kom Ut och med dess redaktör, Greger Eman. Han kom att betyda mycket för min utveckling som homosexuell och som människa. Han var bildad, begåvad och beläst, en skicklig och inspirerande tidningsman. Av en liten stenciltidning, som kom ut särdeles oregelbundet, skapade han en utmärkt tidskrift, som kom regelbundet med tio nummer per år. Den hade ett omväxlande och läsvärt innehåll och bedrev framgångsrik opinionsbildning för vår sak. Med de många skrivuppdragen för tidningen växte mitt självförtroende. Greger sände mig till Köpenhamn, för att bevaka de första gaybröllopen hösten 1989. Det var naturligtvis en fantastisk upplevelse. Jag besökte honom ofta i Stockholm och vi reste tillsammans, bland annat på en reportageresa till Berlin nyåret 1989-90 då Muren föll. När han i mitten av 90-talet skaffade sig två barn med en lesbisk väninna kom vi mer och mer ifrån varandra. Han var upptagen av arbetet och av sitt speciella familjeliv. Han och modern delade vårdnaden om barnen och de tog naturligen allt mer av hans tid. 1999 lämnade jag redaktionen. Jag hade börjat tröttna på att vinkla allt ur ett homoperspektiv och ville dessutom inte råka ut för att uppleva att jag stod i vägen för yngre skribenter. Som ung har jag upplevt att personer i vår generation gnatat om de äldre som omöjliga proppar i vägen för nytänkande. Det ville jag inte själv drabbas av. Jag avtackades på RFSL-kongressen i Borås det året och lustigt nog träffade jag där en ung lesbisk flicka, som presenterade sig som dotter till en av mina kolleger från folkhögskolan. Dagens ungdom är ju bra mycket mera framåt och orädd än vi var. Det beror naturligtvis till en del på det arbete som vi gjorde under 70- och 80-talen. När jag engagerade mig i RFSL-avdelningen i Uppsala i slutet av 70-talet sade vi ofta att föreningens uppgift var att göra sig själv onödig. Vi skulle arbeta för att samhället skulle acceptera oss, så att det inte längre skulle finnas anledning att kämpa för våra rättigheter. De skulle vara självklara. Alltmer har det faktiskt blivit så. På några få årtionden har våra villkor ändrats radikalt, på ett sätt som ingen i min ungdom kunnat föreställa sig. Vårt huvudargument då var att vår kärlek inte skiljer sig från heterosexuellas.

Under åttiotalet förändrades vår självuppfattning. En ny generation med andra erfarenheter och nya frågeställningar tog över och fick med sig många av de gamla kämparna. En stolthet över att vara annorlunda

än de heterosexuella började växa fram. Kampen började istället gälla allas rätt att få vara den man vill, oavsett om vi var lika de andra eller ej, under förutsättning att det inte skadar någon. När vi fick partnerskapet tycktes kampen vara över. Vad mer fanns att vinna? Förvisso finns det fortfarande orättvisor kvar och vakthållningen mot reaktionära strömningar i samhället är viktig. Men i det stora hela har vi och vår homosexualitet blivit en naturlig del i samhället. Jag var aktiv i RFSL under de där åren då partnerskapet slutligen blev lagfäst och kunde se hur RFSL-ordföranden Tobias Wikström jobbade för vår sak. Jag var med i priskommittén för RFSL-Göteborgs båda utmärkelser: Allan Hellman-priset och Göteborgs Homosexuella Ros och jag hade gärna sett att Tobias fått ett pris, men gruppen valde istället att prisa Lagrådet, som lagt förslaget i riksdagen. Däremot fick så småningom riksdagsledamoten och professorn Barbro Westerholm, som lett kampen för partnerskap i riksdagen ett av priserna. Det förtjänade hon.

Känslan av att vara orättvist behandlad och kränkt är inte längre så stark. Kämpaglöden och entusiasmen är också till stor del borta. Men när man ser hur det fortfarande råder otroliga förhållanden och fördomar ute i världen, återkommer förstås vreden och kamplusten. Naturligtvis finns det här och var även i Sverige kvar misstänksamhet mot oss, inte minst mot homosexuella som föräldrar, men också mycken okunnighet om hurdana vi är. Min erfarenhet från mina kontakter med folk i alla samhällsklasser är dock att de flesta ser med förnuft på oss. Men jag kan fortfarande – vid 65 års ålder – känna rysningar av välbehag, då jag träffar på människor som på ett naturligt sätt nämner homosexuell kärlek som en självklarhet. Då känns det att man befinner sig i civiliserat sällskap och att utvecklingen gått framåt och att man – kanske – haft en liten del i det. Det är däremot inte så roligt att man ständigt måste vara beredd på att ”komma ut” som homosexuell. Heterosexualiteten ses som så självklar, att det ibland uppstår situationer då man måste säga ifrån. Då känner man sig lite fånig och det verkar som om en del av de som är närvarande blir lätt generade, för att man blottar något de uppfattar som privat och intimt. Det är det ju inte. Det upplevs ju inte som något särskilt privat när någon, genom att nämna make eller barn, antyder sin heterosexualitet. Heterosexuella män – hur trista de än är – kan vara ängsliga, för att man ska intressera sig sexuellt för dem. De kan vara skrattretande snabba med att berätta om fruar eller fästmör, för att man inte skall inbilla sig något... Likaså tycks många människor inte kunna föreställa sig rent vänskapliga förhållanden mellan homosexuella.

Även om det många gånger varit påfrestande att vara homosexuell, även som vuxen, så uppfattar jag homosexualiteten som en av mina viktigaste och bästa egenskaper. Kanske den viktigaste, den bästa. Den har i alla fall präglat mitt liv. Den har gjorts problematisk av samhället och det har varit handikappande, men ändå kan jag inte låta bli att tycka att min sexuella läggning varit en välsignelse i mitt liv – för att uttrycka det religiöst. Utan den hade jag inte haft det spännande liv jag tycker att jag har haft. Jag hade inte träffat alla de intressanta människor jag nu gjort och jag hade inte gjort de erfarenheter jag nu har. Jag träffade visserligen aldrig någon att leva ihop med, men jag har alltid haft vänner omkring mig. Den känsla av utanförskap som homosexualiteten givit mig har gjort det lätt att solidarisera sig med andra minoriteter och utsatta människor. Den solidariteten har varit viktig i mitt liv. Kampen för rätten till ett värdigt och värdefullt homosexuellt liv har varit huvudinnehållet i mitt liv.

Nils Weijdegård

Mitt liv

Jag är 34 år gammal. Jag föddes i Kungälv och växte upp där. Jag är kvinna och lesbisk. Nu bor jag i Stockholm. Mina föräldrar bor kvar i Kungälv i huset jag växte upp i. Pappa arbetar på Nobel i Bohus, som ventilationstekniker och mer därtill. Han är en nyckelperson på fabriken. Mamma är förtidspensionär. Tidigare arbetade hon som förskolelärare med döva- och hörselskadade barn.

Jag föddes döv. Jag är barndomsdöv, det är en definition vi döva använder när vi vill säga att vi föddes döva och inte blev döva senare i livet. Mina föräldrar lärde sig tidigt teckenspråk och det har stor betydelse i mitt liv. Jag kom i kontakt med språk och tankar tidigt i mitt liv. Jag har en sex år äldre bror som idag har egen familj. Han bor fortfarande kvar i Kungälv. Jag kommer från en stor familj. Min mor och hennes tvillingsyster bor i samma hus så jag har vuxit upp med mina kusiner. Mitt liv har varit både lätt och hårt. Dövas värld är så liten, det motsvarar ett bysamhälle, så genom att uppge min födelseort vet alla exakt vem jag är.

Jag gick först på en förskola för hörselskadade barn och där använde man inte teckenspråk, så jag fick inte vara med under sagostunderna utan fick leka ute. Tittade alltid in genom fönstret på gruppen som satt runt fröken. Det var inte lätt men man lärde sig att hantera sådana stunder och glädja sig åt de små. Jag hade en bra uppväxt under de tidiga åren innan jag började på grundskolan i Vänersborg. Hela min familj använde mer eller mindre teckenspråk. Mina morförelldrar är danskar så jag tillbringade varje sommar i Danmark och det var en upplevelse som jag bär med mig än idag. De bästa stunderna jag hade var då jag var i Danmark. Jag kände mig så fri och nära mina rötter. Mormor och morfar har betytt mycket för mig. Hela min familj är

kreativa människor. De målar, syr, snickrar... ja allt! Därifrån fick jag uppleva den stora tanken, att tänka och skapa. Även att ha egna åsikter. Sport har också varit en del av mitt liv tack vare pappa som tog med mig överallt – simskolan, ridskolan och gokarten. Man kan säga så här att pappa lärde mig livet utanför trädgården och mamma livet inom trädgården. Jag hade inte så många kompisar, trivdes bäst i mitt eget sällskap och med mina egna tankar. Men lekte ofta med en grannpojke. Jag fick upp ögonen när det gällde vänskap då jag började på förskolan för döva inne i Göteborg. Alma Abrahamssons förskola – det är en legendarisk förskola. Där fanns det döva barn som använde teckenspråk som om annat språk aldrig funnits och man fick kompisar som talade ens eget språk. Jag fann en vän i en bror till min klasskamrat. Vi upplevde många äventyr eftersom vi var ensamma i den stora världen utanför trädgården. Vi gick överallt – hamnade på ett bröllop och bjöds in till bords av bruden. Så med honom fick jag vara med om allting många inte ens får uppleva någon gång. Vi stack ofta till fästningen på kvällarna då de hade stängt. Vi klättrade över muren in till gården och fantiserade om de stora krigen. Idag när jag ser muren så inser jag att vi ofta satte våra liv på spel, men just i det ögonblicket var vi odödliga.

Mina drömmar hade inte med yrkesval att göra, jag ville bli en hjältinna som kämpade mot orättvisor jag såg omkring mig både de små och stora. Genom min mammas bokintresse och intresse för det andliga fick jag tidigt kontakt med böcker och de stora filosoferna. Det har följt med mig hela livet. Idag är min största last böcker. Jag kan inte låta bli att läsa en bok eller någon text. Varje morgon måste jag läsa någonting annars börjar jag klättra på väggarna. Om ingenting finns att läsa så läser jag texten på cigarettpaketet. Det är min stora last som jag gillar skarpt! Böckerna förde mig till platser jag aldrig sett eller anat att man kunde fantasierna om. Jag var ett ensamt barn men jag upplevde det inte så. Jag trivdes med det och tyckte världen var stor. Fortfarande är jag en ensamvarg, som man definierar människor som helst vill vara för sig själva eller gå sina egna vägar. Tiden på Almas förskola var underbar. Leken Doktor förekom på förskolan, det var något som accepterades av omgivningen som något naturligt. Det förändrades när jag började grundskolan.

Jag var sex år när jag började på Vänerskolan i Vänersborg. På den tiden var det en internatskola för döva. Skolan låg åtta mil hemifrån och jag fick bo på skolan under veckorna och vara hemma under helgerna. Det var en tuff tid. Inte så lätt för en liten flicka att skiljas från sin familj och hamna på en plats där alla behandlades lika eller värre. På

den tiden, 1977, var det en kamp mellan å ena sidan oralismen som innebar att all undervisning skedde via tal och å andra sidan teckenspråk. Så jag fick uppleva båda. Det var så förvirrande.

Jag minns min första skoldag. Vi åkte till skolan i pappas bil. Jag hade en röd overall och en stor resväska med mina saker i. Det var otroligt att se så många barn och skolan. Jag visades till mitt rum och min säng. Fick ett skåp att lägga in mina saker i och samtidigt nyckel till skåpet. Jag minns min mammas ord innan de åkte iväg och lämnade mig kvar. "Din bror måste få middag och äta." Det slog mig hårt, som om man fått en örfil. Jag tänkte att jag ville hem och äta tillsammans med min bror, men den kvällen åt jag tillsammans med många barn. Vi som var där första gången åt tyst och försökte lära oss de dolda reglerna som de äldre barnen visste och visade oss. Den natten grät jag mig till sömns. Vi hade en nattvakt som vaktade oss ungar när vi sov i våra rum. I mitt rum var vi fyra flickor. Vi alla fyra grät oss till sömns ensamma i våra sängar. Den natten hörde nog nattvakten många små gråta och irra förvirrade i korridoren letande efter toaletten eller sina föräldrar. Jag vet inte vad nattvakten tänkte på under den natten. Det är något man funderar över. Det fanns inga leksaker och mitt rum var tomt. Bara fyra sängar och ett stort bord i mitten. Mjuka kuddar fanns uppe på vinden och det fanns spel. Men vi var för små för att förstå själva vad spelen gick ut på, så vi lärde oss andra lekar från de större barnen. Vi hittade på egna lekar och historier. Vi brukade säga "Jag har drömt i natt" och då samlades genast alla ungar runt en, även de stora tuffa tonåringarna. Man berättade en saga eller fantiserade ihop en där alla var med. Vi hade inga sagostunder eller godnatritualer som vi hade hemma. Så vi fick själva skapa dem.

En saga minns jag tydligt som jag berättade då jag var åtta eller nio år. Den fick jag upprepa ofta. Namnen på ungarna och personalen är påhittade. "En natt skakade marken och vi alla kastades ur sängarna med ett brak. Den mörka natthimlen lystes upp av fantastiska färger, gult, blått, vitt, rött och grönt. Vi alla sprang ut från Storstugan på skolgården och fick se ett ufo landa mjukt. Vi stod där och var så rädda. Marsianer kom för att äta upp oss alla. Dig, Sven, kommer de att steka, mig kommer de att stycka och dig, Karin, kommer de att koka. Vi stod som stenstoder av skräck. Plötsligt öppnades en ramp från farkosten och ut steg en marsian med otroligt stora ögon. I handen hade marsianen en laserpistol som kunde förintä allting utan att lämna något spår. Marsianens ögon svepte över allt och noterade allt. Oss stirrade marsianen på. Han stod stilla medan manteln fladdrade lätt med vinden. Plötsligt

kom alla vårdare ut, springande i sina dräkter. Gunilla fäktade med armarna och gamla Bettan skrek så att gommen syntes. Marsianen skälvde till och sköt med laserpistolen. Poff! Så var de borta! Inget spår fanns kvar efter dem. Vi stirrade förvånade på platsen de sist syntes. Marsianen gormade och tecknade till oss. Han kan teckenspråk! Wow! Marsianen gick genom hela skolgården och skolbyggnaden, sköt ner varenda varelse han såg. Det var bara lärarna och vårdarna han sköt ner besinningslöst. Oss skonade han. Vi följde efter honom och ju fler han sköt ner desto gladare blev vi. Vera dansade av glädje, Kalle ockuperade rytmiksalen och Ulla flyttade in i aulan. Innan Marsianen gick ombord på sitt skepp sa han: 'Jag kommer från Dövplaneten bakom Pluto. Där finns bara döva och vi tål inte hörande. Ni kommer snart till dövplaneten där ni får göra som ni vill och där finns inga hörande.' Farkosten steg och flög iväg till dövplaneten."

Sådana drömberättelser berättade vi för varandra. En del var så spännande att man ville höra dem om och om igen. De flesta drömmar handlade om hur man skulle rymma och ta sig hem. Själva skolundervisningen var kass. Jag fick lära mig engelska först när jag började på gymnasiet. Lärarna och vårdpersonalen hade en bild av hur en döv skulle vara och försökte stöpa oss alla i en och samma form, men oftast misslyckades det. Ingen är lik den andre. Det var så jobbigt att se hur många försökte leva upp till kraven (som oftast var större än hemifrån och från omgivningen) medan andra barn som inte var döva utan hörande kunde utvecklas i takt med kraven från sin omgivning och fortfarande få vara sin unika person. Det fick inte vi. Vi skulle vara snälla och lydiga. Göra exakt som de sa och absolut inte ifrågasätta någonting. Om man ställde en fråga eller ifrågasatte någonting straffades man för det. Många av oss dukade under psykiskt. Idag kan man se trasiga människor. Men många av oss klarade sig fint. Vi lyckades bevara något inom oss och lät det utvecklas positivt.

Sex var tabu på skolan och flickorna bevakades noga. De stora killarna som bodde på Hörnet var tuffa och besökte ofta tjejerna som bodde i Trollebo. Det fanns fyra hus inom skolgården förutom skolbyggnaderna. I den gråa Storstugan bodde lågstadie- och mellanstadieflickorna, i Trollebo bodde högstadieflickorna, i Sörgården mellanstadipojckarna och i Hörnet högstadiepojckarna. Man diskuterade absolut inte sex under lektionerna, med vuxen personal eller fick visa sin nyfikenhet när det gällde sex. Det var något otroligt fult och man kunde bli dömd för det. När jag gick i fjärdeklass blev jag alldeles omöjlig i skolan. Jag var rebellisk och bröt mot många regler. Försökte hjälpa de svaga mot

vårdpersonalen som kunde vara grymma och känslokalla. De svaga hade inte fått något språk och verktyg för att argumentera för sin sak. Jag blev avstängd och sedan blev jag den första eleven som fick åka hem över Älvsborgsgränsen. Jag har fina minnen från skolan också. Man blev en del i en stor grupp. Man kunde inte vara ensam, men man var ensam i alla fall i den stora gruppen. Kommunikationen var inget hinder utan man fick leka med många kompisar. Jag var målvakt på ishockey-matcherna vi spelade på en spolad is. Det var jobbigt att åka skridskor på isen. Isen var inte jämn så man fick lära sig att undvika bucklarna eller hålla balansen om man föll. Onsdagsbion kommer jag ihåg. Först fick vi gå till en bokad biograf inne i stan och där såg jag Kapten Nemo, Tarzan och andra filmer men Kapten Nemo fick vi se flera gånger. Det fanns ingen textremsa utan det var enbart en bildupplevelse. Sedan började man visa filmer i aulan. Vi såg Herbie, Harlem Globetrotters... Ja, Harlem Globetrotters har en speciell plats i mitt hjärta. Vi hade skolmästerskap där dövskolorna samlades och tävlade mot varandra. Det var den enda chansen att träffa döva från andra skolor. Vi hade basketmatcher också och Manillaskolan i Stockholm vann alltid. Innan vi skulle träna basket inför skolmästerskapet visade gymnastikläraren eller någon annan just filmen Harlem Globetrotters! Kanske för att peppa oss och få oss galna. Men konsekvensen blev att vi bröt mot basketreglerna precis som de gjorde i Harlem Globetrotters. Alla lärare och vårdpersonal var inte grymma, det fanns de som var fina men grupptricket var ofta svårt för personalen.

Jag gick på Vänerskolan i Vänersborg i nio år. Då var jag inte medveten om min sexuella läggning. Jag var inte medveten om sex eller sånt. Sex och hur man gjorde barn fick jag veta av min kusin som är lika gammal som jag. Hon är hörande och var otroligt intresserad av sex och hur barn blev till. Själv var jag inte så intresserad eller medveten om min egen kropp. Självklart upplevde jag sex som något förbjudet och farligt under skoltiden i Vänerskolan. Det var rena trafiken mellan Hörnet och Trollebo. Vi som bodde i Storstugan kunde se stigen mellan husen, och ibland slog vi ungar vad om vem som skulle kuta till Trollebo insvept enbart i en handduk mitt i smällkalla vintern.

År 1986 började jag på riksgymnasiet i Örebro för döva och hörsel-skadade. Det var en omtumlande tid. Lärarna ville verkligen lära ut något. Man slapp försöka leva upp till vansinniga krav utan kunde odla sin egen stil och sätt. Fler kompisar fanns att välja på. Ingen form av internatskola. Den sexuella friheten var stor, lite för stor. Vi fick ju lära oss att det var farligt att ta varje chans till en sexuell erfarenhet. Plöts-

ligt fanns det chanser jämt och ständigt. Så jag tror att rena orgier uppstod här och där, i tid och i otid. Alla var verkligen kåta! Jag hade fortfarande inte blivit medveten om min kropp men medveten om vilken dragningskraft den ägde. Det var en kul och varm tid. Livet i Örebro var faktiskt lätt och enkelt. Man fick vara sig själv. Jag var inte homosexuell eller heterosexuell utan bisexuell under denna tid. Jag reflekterade inte heller över det. Jag hade inga relationer med någon tjej under denna tid, hade bara några sexuella erfarenheter med tjejer. Jag brydde mig faktiskt inte utan ville bara leva och krama svampen till den sista droppen på liv. Sex var det minst viktiga. Det viktigaste var kompisar, fester, resor och kunskap. I fyra år gick jag på gymnasiet. Fyra fina år. Där fick jag uppleva att vissa var bi, homo och hetero. De homosexuella hade det inte lätt. Grupptricket var stort på dem och några blev utstötta. Vissa hade stor karisma och kom in i gemenskapen trots sin sexuella läggning. Några av de homosexuella under denna tid har sagt att det var en svart tid för dem. De fick smyga med sin läggning och många mådde skitdåligt. Jag hade inte sådana problem. Jag var bara hungrig på livet och på att leva. Jag skaffade mig nya vänner och reste ut i världen. Nya intressen odlade jag. När vi tagit studenten så sökte jag till Stockholms universitet, lingvistik. Teckenspråkskursen där var jag intresserad av men halkade egentligen in på den av en slump. En kompis ville ha sällskap och ville inte vara ensam där så jag sökte till samma kurs som hon. Jag hade sökt till olika kurser, Uppsala, Växjö och så vidare. Jag var populär bland killarna och hade pojkvänner.

Jag började på universitet i Stockholm 1990 och pluggade teckenspråk som ämne i tre år. Stockholm är en fantastisk stad och studentlivet väldigt spännande. Här etablerade jag en längre relation med en kille som jag älskade. Men något fattades. Jag förstod inte det först. Utan det gick ungefär tre år innan jag insåg min läggning och beslöt mig för att göra något åt det. Under de tre åren utvecklades jag som människa. Ensam är man fortfarande men man fann andra ensamma människor med samma intresse som en själv. Den sexuella normen fick normalare proportioner än vad den tidigare haft.

Jag fick jobb på SDR, Sveriges Dövas Riksförbund, 1993. Ett lärorikt arbete. Där fick jag även upp ögonen för samhället och hur samhället styr en. Politik har jag alltid varit intresserad av. Politiken har alltid genomsyrat min familj så jag föddes in i politiken. Men denna gången var det rena samhällsfrågor och individens ansvar som uppmärksammades. En dag, 1994, var jag på Dövas Dag i Örebro och då hade jag insett min sexuella läggning. Det var jobbigt men jag hade som tur var fina

vänner och de stödde mig och peppade mig. Jag hade fortfarande inte träffat någon tjej. Jag visste ryktesvägen, att en tjej som bodde i Stockholm var lesbisk. Hon hade kommit ut. Dövas Dag är en dag som FN bestämt att vi döva får ordna. Denna dag träffas många döva på den plats i Sverige där dövföreningen ordnar Dövas Dag. Den kvällen var jag på diskoteket och fick syn på tjejen. Jag gick fram till henne och frågade om Regnbågen, en förening för döva hbt-personer inom RFSL. Jag sa att jag var intresserad och hon gav mig diskret sitt visitkort, så jag kunde kontakta henne. Jag tyckte det var lite underligt att det var så hemligt. Men efteråt har jag förstått att döva hbt-personer inte var så önskvärda inom dövvärlden. Vi måste arbeta mot fördomar, diskriminering och sånt, och vill då inte ha folk som kan "dra ner en". Vi hbt:are var just det sorten. Samtidigt får vi inte glömma att aidshysterin då snurrade som värst under slutet av 80-talet. Bögar, det var de som spred sjukdomen sades det, men vi vet att det inte är så. Efter att ha varit medlem i två veckor träffade jag min tjej, tjugo år äldre än jag. Vi bor ihop idag. Hon är döv och har utländsk bakgrund. Vi träffades på en pub. Hon är den enda jag har haft en fast relation med. Vi har nu varit tillsammans i tio år. Jag kom ut direkt. Det var inget tal om saken. Jag åkte hem under julen, visste inte hur jag skulle förklara situationen för familjen, men mamma förekom mig och frågade om jag träffat en tjej. Jag sa ja. Så var det med det saken, men mamma började fundera mycket över hur det kunde komma sig att jag blivit lesbisk. Det var jobbiga diskussioner. Hon anklagade sig själv för att ha gjort något fel. Det är ingens fel. Det är bara nåt som man föds med eller som växer fram inom en. Ingen är skyldig till det. Att tvingas säga att "ingen är skyldig" visar att homosexualitet fortfarande inte är rumsrent år 2004.

Jag medverkade även i ett program i Utbildningsradion och berättade om min sexuella läggning. Det var bara några månader efter det jag blivit medlem. Så man kan säga att jag slungades ut i ett rikstäckande erkännande av att jag var en homo! Jag har inte upplevt några nackdelar med det utan enbart positiva saker. En rolig sak inträffade några dagar efter programmet. Jag var på väg till Regnbågens lokal på Huset, och på vägen dit tänkte jag passa på att handla på Systemet. Jag gick längs Sveavägen när en alkis raglade fram till mig. Han stank alkohol men pratade på. Han hade sett mig på tv i det programmet och var så imponerad. Vi slog följe hela vägen tills jag slank in på Systemet. Han fick inte gå in för han var packad men han klev in och skrek, "Jag älskar dig trots att du är lesbisk!" Hela Systemet spärrade upp ögonen. Det var ju något positivt och jag fick utmärkt service. Föreningen

Regnbågen har arbetat hårt med att förändra attityden hos döva och hörande, även hos RFSL. Attityden till funktionshindrade inom RFSL har inte varit något vidare. Det är först nu som vi accepteras. Vi är nu medlemmar hos RFSL och SDR. RFSL gav oss i alla fall en lokal och det är vi tacksamma för. Jag vet inte var vi homosexuella döva hade varit idag om vi inte fått disponera en lokal hos RFSL i Stockholm. Regnbågen är döva homosexuellas moderförening. Vi har idag lokalföreningar och medlemsantalet stiger säkert men långsamt. Jag sitter med i Riksförbundet Regnbågen idag. Vi har en egen hemsida www.rfsl.se/regnbagen/ Det är stort! RFSL har verkligen gett oss uppmärksamhet och det känns bra. Det samarbetet vill vi behålla och utveckla.

Min sexuella läggning har inte varit något problem i arbetslivet. Det är inte så att man springer runt och berättar det för alla man möter. Man döljer inget och när familjelivet dyker upp i samtalen så säger man att man är sambo och bor ihop med Sara Karlsson. Då har man automatiskt talat om sin familjesituation och sin sexuella läggning. Det fungerar. Jag tror inte på metoden att banka in i folk att man är lesbisk, den formen av aggressivt budskap faller mig inte i smaken. Visst har man hört nedsättande kommentarer om homosexuella men då kontrar man med något nedsättande om heterosexuella. Jag tycker jag får respekt från min omgivning, det beror kanske på att jag haft tur med arbetskamrater. Jag arbetade på SDR med ett teckenspråkslexikon, ett stort projekt som uppskattats mycket i hela Sverige. Sedan sökte jag arbete som teckenspråkslärare på Väddö folkhögskola. Det var en kul grej som hände. Jag var helt ny på jobbet och fick börja undervisa en tolkklass, eleverna utbildar sig till teckenspråkstolkar. Jag gick in i klassrummet och det var en sådan "lära känna varandra lektion". Eleverna satt i en cirkel framför mig och frågade mig om mina hobbies och sånt. Det fanns två syften med det. Den ena att de skulle lära känna mig och jag dem, den andra var att de skulle träna avläsning på teckenspråk. Då fick jag frågan om jag var gift. Då sa jag som det var. Vissa blev förvirrade och andra godtog det direkt. Men det roliga var att de inte visste hur de skulle reagera. Jag reagerade med ett skratt och berättade hur mycket jag älskade min sambo och visade foton på henne, som jag hade i plånboken. Efter det var det inga problem, till och med min sambos dotter började lära känna flera av eleverna och hade dem som praktikanter där hon arbetade på dövas ungdomsgård. Efter två år blev jag tillfrågad av Stockholms universitet, institutionen för lingvistik, om att börja jobba hos dom och undervisa studenterna. Först jobbade jag med digitalt teckenspråkslexikon. Det är ett unikt projekt i

världen. Vi är ledande på det området. Arbetsklimatet där är fint och varmt. Fördomar har jag inte mött på det sättet. Mest fördomar är riktade mot bögar – speciellt fjollorna. De har det nog svårast. Jag har inte heller blivit diskriminerad på grund av min sexuella läggning men på grund av mitt funktionshinder har jag mött på diskriminering. Jag tror att alla hbt:are har samma möjligheter på alla arbetsplatser om de visar utåt att deras sexuella läggning är något normalt. Att aggressivt försvara det innan någon sagt något, visar att det inte är något normalt. Det bästa är att ta ställning när man verkligen möter fördomarna på arbetsplatsen, man tar tjuren vid hornen direkt och i samband med en situation som uppstått här och nu. Att försöka göra det innan eller efter fungerar inte. Jag vet inte vilka fördomar min arbetsplats hade mot homosexuella innan jag började där. Jag vet bara att vi är tre homosexuella som arbetar där idag. Vi kan prata öppet om vem vi träffat och om någon fick ett kap på något dansställe.

Idag accepteras homosexualitet som en jämbördig familjesituation, men inte hos religiösa grupper eller bland politikerna. Folk i allmänhet är mer positiva. Det visar även Aftonbladets undersökning om attityden till att få gifta sig i kyrkan. Det säger mycket. En stor andel ansåg det helt ok om man jämför det med hur många politiker som ansåg det ok. Den döva gruppen har idag accepterat oss och idag är vi medlemmar hos SDR och självaste SDR:s ordförande Lars Åke Wikström har hälsat oss välkomna på kongressen, där alla ombud från dövföreningar och andra organisationer möts. RFSL har nu också accepterat oss som en kraft att räkna med. Vid den senaste kongressen i Göteborg 2004 använde de digitalteknik och Internet. De hade webbsändning med teckenspråkstolk. Hela världen kunde nu följa kongressen via teckenspråk. Det är något stort. Vi koncentrerar oss på samarbetet med RFSL för att öka och förbättra vår ställning. Det behövs ett starkt förbund för att kunna lyfta upp olika grupper. Man ska inte undergräva ett förbunds styrka utan samarbeta så att styrkan växer. Det var så dövskolorna förändrades. Dövrörelsen blev starkare och starkare, på så sätt fick vi igenom förändringar för alla döva i dövskolorna. Min barndoms skola finns inte längre idag och det är glädjande. Idag har alla chans att vara sin unika person.

Normer förändras, pendeln kan svänga tillbaka och framåt. Men ju längre framåt det går gör det svårare att svänga pendeln alltför mycket bakåt. Det är mark man då vunnit. Ett ögonblick verkade vår ställning mycket hotad och det var då aidshysterin var som störst. Alla bögar fick skulden för denna sjukdom. Media har en större makt än vad vi kan tro.

Ju mer homovänliga de är ju mer styrka får vi och när vinden vänder så får vi mindre makt. När det gäller RFSL så behövs det en ledare med stor karisma som kan hantera media på rätt sätt. Tyvärr har dagens samhälle lagt sin framtid och styrka i pressens händer.

Jag hoppas min berättelse bidrar till något i framtiden. Varför jag använt påhittade namn är för att jag inte frågat personerna om lov att publicera deras namn. Därför är namnen fingerade.

Lev väl!

Lena Johansmide

Alternativen verkar så tråkiga!

Björn heter jag, född i mitten av 70-talet i Stockholm och är till min stora glädje bisexuell. Så, var börjar historien om mig? Tja, jag är uppvuxen i Hedemora, trots födseln i Stockholm, i en trygg medelklassfamilj med alla tillbehör; föräldrar, syskon, villa, hund, sommarstuga... Ser man tillbaka på min uppväxt har jag nog alltid varit bisexuell, redan innan jag kände till begreppet. Jag smygtittade hellre på killarna i mammas Elloskatalog (speciellt dom modeller som visade underkläder!) även om också flickorna ägnades en blick. Birk var häftigare än Ronja – han var liksom mer sofistikerad, även om jag förmodligen inte visste vad ordet sofistikerad betydde. Min första kärlek i tolvårsåldern var dock en tjej – A, en jämnårig tjej med ett leende utan dess like! Kärleken var obesvarad, men jag var nog inte olycklig för det. Att jag var mer än vänskapligt intresserad av killar gick upp för mig i 14-årsåldern när jag blev kär i en kompis, M. Vi hade gemensamma intressen, så vi hängde ihop en hel del under tonåren och några år senare. Att ha dessa känslor för honom var ett underbart helvete! Å ena sidan hade man en anledning att vara tillsammans med honom, å andra sidan visste jag inte om jag skulle våga berätta för honom om min kärlek. Kanske var det som vilket kärleksproblem som helst, fast med endast ett kön inblandat?

Vad jag minns hade jag inga större problem att acceptera min läggning. I början ville jag dock få det till att jag var homosexuell, men jag insåg att eftersom jag även tittade på flickor var jag nog mitt emellan. Min läggning var emellertid på något sätt helt naturlig för mig, även om jag – upplevde jag det som – var helt ensam om att vara bi. Jag menar, hur många öppna homo- eller bisexuella tonåringar fanns det egentligen i en småstad som Hedemora? På senare år har jag fått reda på att åtminstone fyra personer i min ålder är homosexuella och

väl antagligen var det redan då. Sexuell läggning var helt enkelt inget man pratade om såvitt jag minns. Om det förekom fördomar och mobbning? Tja, jag antar att folk hade fördomar, kanske hade jag (eller någon annan bög/bi) blivit mobbad om man varit öppen. Jag upplevde dock aldrig detta som något problem eftersom jag var och är trygg med min läggning och eftersom jag inte var öppen. På det hela taget kan jag konstatera att min barndom och ungdom var trygg, de problem, som alla uppväxande har, berodde inte eller till väldigt liten del på min läggning. Den enda fundering jag hade var när läggningen liksom skulle stabilisera sig. Jag menar, ena månaden var jag mer inne på killar, andra månaden kollade jag mest på tjejer! När skulle jag egentligen uppnå det perfekta bisexuella 50/50-läget då man alltid kollar lika mycket på båda könen? Nåja, jag accepterade väl att jag var "ung och osäker", det skulle säkert lugna ned sig när man blev äldre, 25 eller så. Det var bara att avvakta.

Första gången jag kom ut var jag nitton. Jag hade något år tidigare bestämt mig för att jag skulle berätta – annars hade jag exploderat! Vem jag skulle berätta för var naturligt, det var M eftersom han var min bästa vän. Jag hade ett par lämpliga tillfällen att berätta, men orden på något sätt fastnade i halsen varje gång. Så en kväll när vi var ute och åkte bil så kom det äntligen. Jag liksom hörde mig själv säga "du M, jag är bisexuell" – sen var det äntligen gjort! Ett berg lyftes från mitt bröst! Responsen blev en lätt axelryckning och ett "jaha"... Först förstod jag inte att jag äntligen hade kommit ut, det insåg jag först dagen efter. Då var jag å andra sidan desto lyckligare, jag svävade som på moln i en vecka efteråt. Till saken hör att jag tog körkort samma dag som jag kom ut, detta hade jag dock inte en tanke på när jag vaknade morgonen efter. Det enda som snurrade i skallen var "jag har kommit ut, jag har kommit ut, jag har...". Det var först på eftermiddagen det gick upp för mig att jag faktiskt hade en förklarlig anledning till att vara så glad – jag kunde helt enkelt inte få bort det lyckliga leendet från läpparna! Två veckor efter att ha kommit ut ryckte jag in i lumpen, något som kan beskrivas ungefär som skolgången. Fortfarande inte öppen, mer än för M, men inga problem som jag upplevde det. Efter muck blev det en ettårig kockutbildning, där en av lärarna och en kille i klassen var öppet homosexuella, en tjej kom på en fest ut som bisexuell. Det förekom ingen som helst mobbning eller skitsnack, alla accepterade detta. Varför skulle man bry sig? Självt kom jag ut för läraren och ett par till i klassen på sista middagen efter avslutningen, även det utan några större reaktioner. Det är alltid lätt att vara efterklok, men nog kunde

jag ha kommit ut tidigare! Klassen var bra, vi hade roligt tillsammans och det hade med största säkerhet inte inneburit några problem att vara öppen, snarare tvärtom. Men sånt är livet...

En månad efter skolslutet fick jag mitt första "riktiga" jobb, i en skola i Stockholm, det var bara att ta sitt pick och pack och flytta till en etta i Huddinge. Gissa om det var skönt att flytta hemifrån på riktigt, att få ett eget liv! Även på detta jobb valde jag att inte vara öppen, jag hade helt enkelt ingen anledning att berätta. Jag hade en känsla av att en av kollegorna inte var så positiv till homosexuella, hon fällde en del kommentarer. Alltså ännu mindre anledning att komma ut! Däremot började jag gå på Bikupan på RFSL, ett ställe där bisexuella träffades och snackade under lättsamma och ordnade former. Jag tror att det finns kvar, jag såg en annons i Metro för något år sedan. Det var många mentala bitar som föll på plats! Att träffa andra bisexuella, jag var inte ensam! Att känna igen sig i livsbeskrivningar, få nya vänner... Jag blev på något sätt ännu tryggare i min läggning, jag hittade liksom hem i min sexualitet. Samtidigt började jag komma ut mer bland mina vänner. Eftersom jag var och fortfarande är aktiv inom nykterhetsrörelsen, blev det bland mina vänner där jag kom ut först. Reaktionerna var från accepterande positiva till nyfiket positiva – inga negativa reaktioner vad jag märkte. Det var dessutom skönt att kunna vara sig själv! En annan positiv effekt var att jag märkte att det fanns fler homo- och bisexuella inom rörelsen. Flera som jag känt sedan tidigare utan att veta om deras läggning. Jag bytte även jobb (inte beroende på min läggning, jag hade helt andra skäl). Jag hamnade på ett ålderdomshem, ett trivsamt jobb. Till att börja med var jag inte öppen, hade ingen anledning att komma ut där heller ansåg jag. Men så småningom, efter drygt två år eller så, var det dags för min första Pridefestival, det var inga problem att få ledigt för att gå på den. Även här var reaktionerna nyfiket positiva (även från chefernas sida), dom ville veta hur det var på festivalen. Inga fördomar, inga nedsättande kommentarer, inga som helst problem!

Sedan drygt tre år tillbaka pluggar jag på Stockholms universitet. Inte heller där var jag inledningsvis särskilt öppen, precis som ovan såg jag inget behov. Tredje terminen "råkade" jag dock i ett kortare skriftligt arbete nämna hbt-frågan, en förkortning jag fick förklara för några kursare som läste igenom arbetet. Inte heller där var det några höjda ögonbryn, bara intresserade frågor. Efter detta fortsatte jag sprida min läggning där jag tyckte att det passade. Några blev kanske förvånade, men ingen fällde några negativa kommentarer vad jag har hört i alla fall.

Genomgående i mitt liv har jag kanske haft tur. Jag har aldrig blivit retad, diskriminerad eller misshandlad. Jag har alltid varit trygg i min läggning, de kärleksproblem jag har haft får nog anses tämligen normala. Jag menar, vem har inte varit olyckligt kär? Visst kan det vara jobbigt att komma ut, man vet ju inte hur motparten ska reagera. Men enligt mina erfarenheter är det inte bara de heterosexuella som har fördomar, även vi homo- och bisexuella har fördomar om de heterosexuellas reaktioner... När jag väl har kommit ut har jag fått övervägande positiva reaktioner, på sin höjd avvaktande men accepterande. Jag skulle för allt i världen inte vilja byta läggning, alternativet att bara tända på ett kön framstår i mina ögon som tråkigt! Det finns helt enkelt både för många snygga killar och för många snygga tjejer för att välja bort någon bara för att de råkar tillhöra ett visst kön!

Björn

Mea Culpa

Jag har alltid tänkt att min livshistoria ska bli en del av kvinnohistorien som står i kontrast till patriarkatets allmänt vedertagna version. Kanske blir min historia det någon gång, men inte idag. Jag är 28 år, blåögd, har långt blondt hår, kurvig så det väcker avund hos många samtidigt som det väcker begär hos andra. Jag sminkar mig fåfängt varje dag och har alltid rena och snygga kläder som framhäver mina finare delar samtidigt som de döljer de mindre attraktiva. Jag är medveten om att min uppenbarelse väcker uppmärksamhet, det ser jag i folks blickar. Jag vet att jag är lyckad, attraktiv i mångas ögon, samtidigt som jag går emot modevärldens idealbild av kvinnan. Jag är kurvig, har övervikt och en egen klädstil. Jag är inget offer för damtidningarnas budskap. Jag hatar dessa förtryckande blaskor som ska tala om för mig hur jag ska se ut! Kurvor är bra och skönare att ta på än en anorektisk speta som får blåmärken vid minsta beröring! Varför är jag då inte som alla andra? Kanske kan min mörka röst avslöja mig ibland. Har rökt sedan tidiga tonår, vilket satt sina spår på mina bräckliga stämband. Kraxar som en whiskeykåt skata och kan inte ta en ren ton om så mitt liv hängde på det! Har gått hos logopeder som försökt få mig att vara snällare mot mina stämband, så jag kan få en mjukare röst. Men jag har gett upp. Orkar inte sitta hos dem och stöna fram mjuka vokaler och sensuella konsonanter. Känner mig fånig! Jag har mörk röst och den får jag leva med resten av mitt liv. Passar det inte, så får folk strunta i att lyssna på mig. Jag kan inte göra mer... Den andra faktorn, som är den viktigaste och faktiskt enda faktorn som skiljer mig från alla mina andra med-systrar i världen, är mina gymnasiebetyg. Två sidor omvårdnadsbetyg som fjättrar hela min existens. Inte det att jag har låga betyg, tvärtom! Jag var bland de bästa i hela skolan. I betyget står namnet Mikael. Inte

med a i slutet, vilket man skulle förvänta sig när jag visar betygen, utan Mikael, formen maskulinum. Åh! Det är det där lilla löjligen med personnumret också! Mina sista siffror avslöjar att betygen tillhör en man. Lustigt nog, så är det inte alla som tänker på det, förutom läkare och andra vakna myndighetspersoner som var tvungna att klassa mig i ett passande genderfack.

Jag hette alltså Mikael en gång i tiden. Det finns inga spår efter denna person någon annanstans än i gymnasiebetygen. Jag har kvar en väninna från gymnasietiden som fortfarande kan minnas Mikael, annars är det få som vet eller kommer ihåg honom. Inte ens jag minns så mycket av honom. Han bleks i mitt minne allt mer. Hans ansikte, kropp och förvirring är inte längre delar av mig. Även namnet känns obekant. Medan jag skriver det i den här texten, så känns det som om jag beskriver en fiktiv person! Det är någon som inte finns annat än i min hjärna, i min fantasi. En dag kommer det att vara så. Mikael kommer vara ett blekt minne som man måste tvinga fram för att få ens en glimt av. Allt som påminner om hans existens är snart helt borta. Detta är helt enligt min vilja. Ingen får påminna mig om honom! Ibland händer det att någon i min familj tar fram minnen som jag inte vill ha, som påminner mig om att han en gång fanns i "han form". Detta gör mig lika paff och omskakad varje gång. Jag påminns om den person jag en gång var, den som jag aldrig ville vara. Det är inte det att jag skäms över honom eller har svårt för att acceptera mig själv. Inte alls! Men jag är en annan idag. Jag är en kvinna, med kvinnoproblem, en del av kvinnohistorien. Inget annat! Jag har en annorlunda kroppslig historik än de flesta kvinnorna, men det gör mig inte mindre till kvinna! Jag kan inte föda barn, vilket många kvinnor inte kan. Jag har mörk röst, vilket många kvinnor har. Jag är bred om höfterna, har hormonella rubbningar ibland och får gå till mammografien för att kolla bröstet, och till gynekologen om jag får underlivsbesvär. Jag och mina väninnor jämför gynekologer på samma sätt som vi jämför älskare eller kakrecept. Alla har vi både skräckhistorier att berätta och roliga episoder att dela med oss av. Vems gynekolog är en pervers mansgris och vem har den snyggaste läkaren som gärna får gräva i en tills hans handleder inte orkar mer! "Mmm... han låter *underbar*! Vad är numret till hans mottagning?" Systerskapet stärks och bekräftas. Vi har en erfarenhet som inte männen har. Vi gör något som män inte kan göra. Vi är systrar och bundsförvanter på grund av vårt kön. Det känns tryggt.

Men... så är det dessa betyg. De viktigaste betygen i mitt liv. De jag måste visa upp varje gång jag ska söka ett arbete eller en utbildning.

Söker jag utbildning, så slipper jag i alla fall sitta framför kanslisten som sköter ansökningshandlingarna. Men det blir oftast problem av något slag, så jag måste ringa dem och förklara mig. ”Jo, det är mina betyg. Jag har inte använt min brors! Jag har bytt kön! Ja, jag skickar in handlingar som styrker min gamla identitet!”

Jag vill gråta varje gång jag hör den stammande nervositeten hos de antagningsansvariga, som känner sig besvärade av denna nya situation. De har aldrig hanterat handlingar av detta slag. De kanske känner till att det finns folk som byter kön, men har aldrig behövt ha med dem att göra. Inte förrän jag gör entré. Men tack och lov är det bara en nervös röst i telefonen. Värre är det när jag ska behöva sitta mitt emot personen som intervjuar mig för ett jobb. Varje gång jag ställs inför denna situation, så byter jag kön igen. Varje gång känns det som tågresan jag gjorde till Stockholm inför den stora operationen. Jag darrar av rädsla, jag svettas och ögonen fylls av tårar. Jag försöker sträcka på mig och känna stolthet. Jag intalar mig själv att jag är bäst, lyckad och absolut inte har något att skämmas för! Jag menar, ett könsbyte, vad spelar det för roll? Jag ska inte arbeta med mitt underliv eller min könsidentitet. Jag ska arbeta med min kompetens, erfarenhet och empatiska förmåga! Jag är bra med människor, intelligent, rolig och lättlärd. Jag är älskad av patienter och kollegor. Jag är ansvarfull och punktlig, sällan sjuk eller slarvig. Men jo! Så var det det där med betyget! Jag har ju varit man en gång i tiden! Och numera är jag en sån där könsbytare! Sen spelar det ingen roll hur duktig jag en gång var eller fortfarande är. Jag kan berätta hur många anekdoter som helst om skoltiden och mina praktikplatser. Jag var den enda av ungdomsstudenterna som fick praktisera på IVA, då alla mina lärare gick i god för att jag var duktig nog att klara det! Jag har haft specialdelegering från Socialstyrelsen att få dela medicin som sjuksköterskor, då jag har den medicinska kunskapen. Jag har fått hoppa in och vikariera för sjuksköterskor både på mottagning och vårdhem även då jag bara är en undersköterska. Men detta är det ingen som hör. Jag är ju könsbytare. Hette ju Mikael en gång i tiden. ”Tack för visat intresse för tjänsten, men den är tillsatt med någon annan.”

Okej. Inga martyr- eller självömkansfasoner nu! Det är bara att ta nya tag och söka fler jobb. Någon måste ju nappa och förstå att jag är en guldklimp! Jag kontaktade min gamla rektor från gymnasieskolan. Skolan som inte finns längre. Den är nedlagd sedan ett par år tillbaka och min rektor har annan tjänst. Jag skrev långa mail om min situation och bönade och bad om hennes hjälp. Snälla skriv ut nya betygshandlingar

till mig! Jag skickar alla intyg du behöver! Jag sjunker så lågt jag bara måste för att slippa ifrån all denna förnedring jag utsätts för på grund av betygen. Jag visar upp namnintyg, personnummerintyg, läkarjournaler från min psykiatriker och journaler från min kirurg om jag så måste! Bara jag kunde slippa ifrån mina betyg! Hon bifogade mailet hon fick från Skolverket. Tyvärr. Det går inte att ändra dessa handlingar. Vi har inga rutiner för det. Men kanske någon gång i framtiden ska man kunna ha rutiner kring könsbytessituationer, men inte nu. Tyvärr. Jag kommer alltid att förbli könsbytare. Alltid. Varje gång jag måste visa upp mina betyg, så måste jag byta kön. Jag går igenom samma process varje gång. Jag är inte transsexuell. Det är den medicinska benämningen på individer som har en könsuppfattning som inte överensstämmer med den biologiska kroppen. Dessa genomgår medicinsk behandling för att kunna korrigera sin kropp, så den inte längre är ett hinder för ett normalt liv. Den slutgiltiga operationen är ett så kallat transsexualom. Allt står i mina gamla journaler. Efter operationen kommer mitt nya personnummer på posten och då är jag, äntligen, i allas ögon, den person som jag alltid ansett mig vara eller vilja bli. Överallt finns mitt nya personnummer registrerat och jag behandlas som alla andra (biologiska) kvinnor! Jag får reklam för bindor och kallelse till livmoderhalsundersökningar. Jag känner mig hel och blir bekräftad som kvinna ideligen. Livet är som jag alltid önskat mig det. Jag är som alla andra. Och snygg!

Jag är inte som de andra transsexuella, de som fastnat i ett mellanland. De som levt som transvestiter tills de blev 40+ för att sedan komma på att de faktiskt var kvinnor i manskroppar! De vars barn vägrar kalla dem för deras nya namn eller kalla dem för mamma. De som bittert jämför erfarenheter och psykiska diagnoser! Jag vet inte hur många sådana jag träffat på under mitt liv. Dessa bittra individer som efter ett långt liv med fru och barn kommer på att de är lesbiska kvinnor instängda i en medelålders manskropp och behöver en massa hormoner och får byta förnamn för att bli lyckliga! Kanske könsoperation också, men en sak i taget! Dessa förvirrade bittra människor som lever ett halvtidsliv och hotar med självmord så fort någon inte ser och förstår deras dilemma! Jag såg en intervju på TV, där Malou von Siwerts intervjuade en transsexuell. Denna kvinna som stolt visade upp kort på sig själv från den tiden hon var en han. Jag mådde illa och ville slänga ut TV:n genom fönstret! Så här är det inte! Fyran har lyckats hitta en mediakåt gammal transvestit som på äldre dagar lyckats få en könsoperation och nu sitter denna drake i TV och är ett ansikte för oss andra också! Jag blir så arg, så jag kokar! Inte nog med det! Malou gjorde en

uppföljare till programmet! Jag struntade i det och vägrade helt enkelt se på det. Men så zappade jag på TV:n och kom in i slutet av programmet, när repriserna gick. Personen som intervjuades sa att hon var transsexuell. Inte kvinna. Hon var och skulle alltid förbli transsexuell. Hon var en kvinna, som en gång i tiden varit man och som numera lever i ett lesbiskt förhållande. Detta är skillnad från till exempel mig. Jag har aldrig sett mig själv som transsexuell. Jag har aldrig bytt kön. Jag har alltid varit en kvinna, eller förvirrad flicka om du så vill. Jag har inte bytt kön, utan korrigerat mitt kön så att det inte ska vara ett hinder för mig i mitt liv. Jag har botat en sjukdom eller fixat till ett handikapp. Det är vad jag gjort, det är vad Socialstyrelsen ser att jag gjort, det är vad mina läkare hjälpt mig med. Det är vad mina vänner och min familj ser att jag gjort. Men det är inte vad samhället ser... De ser mina betyg. De *kräver* att få se mina betyg. Varje gång jag visar dom, så byter jag kön.

Det enda jag kan göra för att bli av med mina gymnasiebetyg, är att studera vidare. Jag får skaffa mig en universitetsexamen av något slag. Det tog lång tid att komma fram till vad jag skulle läsa och framförallt, vad jag skulle klara av! Jag är helt värdelös på matematik, så många naturvetenskapliga ämnen försvinner på en gång. När jag gick på gymnasiet, så närde jag en dröm om att bli religionsforskare. Jag ville skriva avhandlingar och ge ut böcker om religioner, som inte var präglade av ett kristet perspektiv. Gymnasiet gick jag i Småland under början på 90-talet. Kyrkan och de kristna politiska partierna hade all makt. All annan etik än kristen värdeetik var oacceptabel. Min religionslärare var präst i Svenska kyrkan och hade som mission att frälsa oss alla. Det var så uppenbart i hans pedagogik, att han inte hade en aning om vad andra religioner gick ut på. Samtidigt som jag blev upprörd över denna enfärgade pedagogik, så väckte det en stor nyfikenhet i mig. Jag ville veta mer och jag ville veta sanningen. Psykologi och religion var mina två stora passioner. Det tog åtta år innan jag sökte in på universitetet i Göteborg. Jag var fortfarande inte klar med mig själv, men kände att jag var tvungen att börja läsa nu, så jag så småningom skulle kunna komma vidare. Jag kom in på religionsvetenskapliga programmet och kände att nu är jag på väg! Jag är den första i släkten som läser på universitet. Min mamma har inte gått ut grundskolan. Min pappa har inte gått gymnasiet. Det längsta någon kommit är två år på gymnasiet, som min ena syster gick. De släktingar jag känner till är alla arbetare, inte akademiker. Jag blev lite mallig över mig själv. Jag menar, religion är ju den utbildningen med mest litteratur av alla på

universitetet! Vi har minst fyra böcker att läsa för varje fem poäng vi ska ta! När jag försökte förklara för mamma vad det var jag läste, så förstod hon ingenting. Hon trodde jag menade folkhögskola. Det kan ju vem som helst komma in på. Jag vet inte om jag någonsin fick henne att förstå. Det fanns inte i hennes värld. Vi var arbetare, inte akademiker. Nåja...

Om du ska bli religionsforskare, så bör du ha en yrkesexamen i grunden. Det underlättar. De flesta är lärare. Lärarprogrammet ändras för varje år, ett tag så ändrades det varje termin! Alla som läste till lärare läste olika och de hade alltid problem vid registrering, då koder ändrades och datasystemen slog bakut! När vår studievägledare försökte förklara hur vi skulle göra för att få en lärarexamen, så tappade jag lusten. Jag beslöt att vänta med det tills de fått ordning på torpet. Jag kan läsa in ämnena först och pedagogiken sist. Fel väg att gå, men nog enklast i alla fall. Men att vara lärare räcker inte. Jag vill något mer. Jag har alltid tagit hand om människor i nöd och jag är bra på det. Jag måste få arbeta mer praktiskt än att bara stå framför svarta tavlan med en krita i hand. Präst? Ja! Jag kan bli präst! Det finns ett stort behov av präster och då kan jag kombinera det med socialt arbete samtidigt som jag lär ut! All min ångest och förvirring var som bortblåst! Jag skulle bli den bästa prästen någonsin! Jag har aldrig kallat mig kristen eller gått i kyrkan mer än vad som förväntats av mig. Men jag kan fortfarande bli en bra präst! Kanske just därför! Jag kan prata med folk på folks sätt. När jag är med kollegor i vården, så kunde vi skämta och vara både sexistiska och fördomsfulla i vårt prat, men så fort jag kom in till en patient, så ändrade jag mitt sätt att kommunicera. Jag kunde tala med akademiker med ett akademiskt språk och arbetare med ett arbetarspråk.

Perfekt! Allt rullade på som på räls. Jag hade väldig tur i mycket. När jag väl bestämde mig för att jag faktiskt skulle ta tag i mitt liv och lämna tonårens förvirring bakom mig, så var det först som att hamna i ett vakuum. Jag hamnade i ett mellanland, där kön, namn och identitet var flytande begrepp som så småningom skulle få en bestämd plats i tillvaron. Till dess, så skulle jag gå hos läkaren var tredje månad och psykologen en gång i månaden. Jag skulle ta mina hormoner först tre gånger om dagen för att sen hamna på två gånger om dagen, dubbel dos. För läkaren skulle jag beskriva hur dåligt jag mådde, medan psykologen skulle höra hur bra jag mådde. Läkaren bestämde om de fysiska ingreppen medan psykologen avgjorde om jag var frisk nog psykiskt för att få vara "sjuk" nog för att få en operation. Detta var den lätta biten. Samtidigt som jag genomgick "behandlingen" skulle jag vara fullvärdig

kvinnor som deltog i samhället. Jag skulle se ut, klä mig och bete mig som kvinna, men jag fick inte byta namn eller personnummer förrän jag var opererad!

Nu när jag ser tillbaka på detta, så förstår jag inte hur jag orkade med alltihop. Antagligen är det den finska sisu jag blivit uppfostrad med. Min mamma kom till Sverige på 60-talet med arbetsinvandringen. Hon hade redan två små barn, ett tredje hade hon lämnat kvar i Finland hos sin förra man. Mamma hade blivit misshandlad av sin man en gång för mycket. Hon kunde inte göra annat än rymma så långt hon kunde komma. Hon hade en väninna som några år tidigare flyttat till Sverige, som hjälpte henne komma hit. Äldsta dottern blev kvar hos sin far och faster i Uleåborg. Mamma flyttade till Borås och började genast arbeta på flera ställen. Hon var sömmerska, köksa och till sist statsanställd städerska på polishuset i Borås. Alla hon jobbade med var från Finland. Till och med chefen var finsk. Alla pratade finska och då det inte fanns skolor där invandrare sattes för att lära sig svenska språket, så blev det att mamma aldrig lärde sig svenska. Hon träffade så småningom mannen som blev min far. Han hade flyttat till Sverige som liten och därmed gått i svensk skola. Han tolkade för mamma de gånger det behövdes. Hon räddade honom från att supa ihjäl sig, han skötte språket utåt. Det var ett samarbete som höll i 30 år, tills mamma dog. Jag vet inte hur många gånger hon berättat om hur svårt hon haft det under sin uppväxt. Hur hennes mamma uppfostrat henne på laestadianskt vis och hur mycket stryk hon fick, så fort mormor var missnöjd med något. Jag skulle vara tacksam för det jag fick, för hon hade slitit mycket för att ge mig det! Hon hade självklart rätt. Jag tog till mig och lärde mig stolthet och styrka. Om så världen gick under, så skulle vi vara de som stod kvar och städade upp i kaoset. Denna enorma viljestyrka höll henne vid liv under många år av sjukdom och dödsdomar. Till sist bestämde hon sig för att inte vilja leva längre, först då dog hon.

I all förtvivlan som jag kände och fick gå igenom under nästan två år av "behandling" på Mölndals sjukhus, så visste jag att mitt enda andra alternativ var att ta livet av mig. Det skulle vara att ge upp. Jag vägrar ge upp! Om världen så rasar, så vägrar jag ge upp! Jag systematiserade allting. Jag hade fixat den bästa läkaren på transsexuella som fanns att tillgå i Sverige. Jag beundrade honom enormt och hade väldig tur som fick honom som läkare. Han berättade för mig att han inte hade resurser att ta hand om mig egentligen. Det fanns inga ekonomiska ramar som tillät behandling av ts, alltså transsexuella. Att han tog sig an mig var ren tur. Samtidigt som han avsatte en timme för

mig, så var han tvungen att ha handledning för sina andra läkare. Min tid var egentligen avdelningstid. Jag var den sista ts-patienten han hade. Efter mig flyttade han till en privatmottagning ute bland öarna, där han jobbade deltid fram till pensionen. Jag hade tur. Jag fick den läkare som var mest kompetent att ta hand om mig. Jag har hört många berätta om sina läkare som verkligen förnedrat dem och inte kunnat vara till någon hjälp alls, snarare tvärtom! Jag hade tur och jag kommer att minnas honom så länge jag lever. När jag bytte namn, var det med hjälp av intyg från honom, ett personligt brev från mig, mina kollegor och ett intyg från min chef. Alla intygade att Mikael inte fanns, utan Marion var vad alla kallade mig och det vore förkastligt om jag inte fick heta det offentligt. Patent- och registreringsverket var de som bestämde mitt namn och ville inte alls godkänna Marion. Men till sist hade de inget annat val. Jag var beredd att riva ner himmel och jord för att få min vilja igenom. De ville inte godkänna detta, då Marion var ett rent kvinnonamn i Sverige och inte könsneutralt, som det var i andra länder. Jag fick rådet att ta ett annat namn först, något neutralt, för att senare ansöka om ett nytt namnbyte, när väl operationer och annat var avklarat. Hysteriskt! Inte nog med att sånt ökar på min egen förvirring och identitetslöshet, tänk vad det ställer till för omvärlden som först måste vänja sig vid att säga korrekt genus, ett namn och snart ännu ett namn om jag inte ville heta något så neutralt, så man fick gissa sig till mitt kön i all framtid! Nä! Så vill jag inte ha det! Jag fick till sist högsta chefen på PRV att gå med på ett namnbyte till Marion. Det tog sin lilla tid, men det gick.

Nästa steg var bröstoperation. Det skulle dröja innan jag fick komma till stora operationen, så då ville jag påskynda processen genom att göra bröstet under tiden. Visst växer bröstet av hormoner, men de blir inte så snygga. De kommer alltid att vara små och då jag är rätt så stor annars, så kommer det bara att se fånigt ut. Efter själva könsoperationen, så kunde landstinget eventuellt finansiera mammoplastik, men jag var beredd att betala själv, bara jag fick den gjord så snart som möjligt! Jag ringde runt till läkare i Sverige, men ingen ville göra det. Jag förstår dem. De hade fått det svårt med Socialstyrelsen om de opererat in bröst på en person som fortfarande var registrerad som biologisk man. Det är strikt förbjudet! Till sist hittar jag en klinik i Spanien och en finsk klinik i Tallinn, som var beredda att hjälpa mig. Båda hade de erfarenhet av ts-operationer och liknande, så jag var välkommen. Jag valde Tallinn. Både av ekonomiska och språkliga skäl. Alla på kliniken kunde finska, vilket kändes betryggande. Samtidigt var

de billigast av alla alternativ jag hittat. 28 000 kr gick allt som allt på. Jag lånade ihop pengarna, tjatade till mig ett tillfälligt pass och åkte iväg. Bara denna resa skulle kunna bli en thrillerkomedi på 300 sidor, så jag hoppar till nuet istället. Jag har aldrig någonsin ångrat denna operation. Jag har ett par jättefina bröst som gett mig väldigt mycket självförtroende och lycka. Det kanske låter yligt, men det är inte mindre sant för det! I bröstet sitter mycket av den kvinnliga identiteten. Hennes sexualitet, moderns livgivande funktion till spädbarnet, allt finns i bröstet. För mig blev det en stor lycka. Nu, många år senare, så är det fortfarande en stor lycka och tillfredsställelse. Jag fick höra att strax efter att jag varit på kliniken i Tallinn, så slutade de ta emot ts-patienter. Jag tror inte det hade så mycket med mitt besök där att göra, hoppas inte det i alla fall! Så, då var det bara två saker kvar. Socialstyrelsens godkännande och den stora operationen. Jag blev kallad till Socialstyrelsen i Stockholm tidigt på våren. Jag skulle få träffa Rättsliga rådet, som var en samling experter av alla de slag. Psykiatriprofessorer, psykologer, jurister, socionomer och gud vet allt! De var många, och jag satt ensam vid änden av ett avlångt bord och skakade av nervositet. Dessa människor var de som avgjorde mitt öde! De hade aldrig träffat mig, endast läst ett brev som min läkare skrivit till dem. Jag visste inte vad som stod i det brevet, utan kunde bara göra som jag blev bedd. Jag infann mig i tid, höll krampaktigt min pojkvän i handen och svarade på alla frågor de ställde. Nu minns jag inget de frågade mig. Jag minns bara att jag tänkte; andas lugnt, andas lugnt, se dem i ögonen en och en, andas lugnt... Jag var inte länge inne hos dem och fick gå ut medan de rådslog. Strax kom en liten man ut. Han såg ut att vara runt 100 år gammal, hade tjocka flaskbottnar till glasögon på sig och det vänligaste leendet jag någonsin sett. Han var gammal psykiatriker och kollega till min läkare. Jag hann tänka tanken, att nu skickade de ut honom för att ge mig något lugnande innan jag får mitt avslag! Varför skulle de annars skicka ut just psykiatrikern! Som om han läst mina tankar, så sa han bara: "Kom nu. Det gick bra!" Och log mot mig med sitt vänliga leende. Jag började gråta. Jag tog tag i hans hand och följde med in till rådet igen. Väl där, så gick allt så fort. Jag minns bara att de sa något om "självlart fall" och att kallelse till operation skulle komma så snart de hunnit skriva rent alla papper. Tårarna rann och jag såg var och en i ögonen och tackade dem.

Nästan sex månader senare var jag åter på väg till Stockholm, denna gången för den stora operationen. Den 31 augusti var den stora dagen. Alla sa saker som, äntligen! Åh, va skönt för dig! Visst är du

lycklig nu? Detta måste vara den lyckligaste dagen i ditt liv!? Det var det inte. Det var den värsta dagen i mitt liv! Jag kände mig helt tokig. Jag ville inte mera! Tänk om allt gick galet? Hur skulle jag se ut? Skulle jag ens kunna pissa normalt? Skulle jag någonsin kunna få ett normalt sexliv? Få njuta och må bra av andras beröring, våga visa mig naken? Jag hade ju ett fungerande organ nu. Okej, jag gillade den inte, för den kändes inte rätt för mig, men den fungerade ju i alla fall! Vem vet hur det skulle se ut efteråt!? Jag har hört om folk som blivit könslösa efter misslyckade operationer. De har ett urinrör, men inget annat. Bara ett litet hudveck där vaginan ska sitta! Kanske kunde jag lära mig att leva som tvåkönad någonting i alla fall? Alternativet var ju heller inte så lockande! Jag kände bara skräck och ville bara bli nersövd så fort det gick! Innan jag skulle forslas vidare till operation, så ringde jag min pojkvän och bara grät. Jag kunde inte säga något vettigt alls, jag bara grät. Till sist kom avdelningschefen och hämtade mig. Hon hade ett strålände leende på läpparna och började berätta att detta var bästa delen av hennes arbete. De dagar då hon fick se lycka hos sina patienter som mått så otroligt dåligt så länge i sina liv! "För visst ÄR detta den lyckligaste dagen i ditt liv!?" Jag kunde bara storögt stirra på henne och försöka hålla tillbaka paniken så gott det gick. På vägen träffade vi kirurgen. Jag var som en kändis, alla gratulerade mig och ville lyckönska mig på väg till scenen där jag skulle mottaga min Oscar och tacka alla inblandade i detta fantastiska någonting som var mitt verk, mitt liv! "Är du redo Marion?" frågar läkaren. "Nej" svarar jag, och ser hur alla runt omkring blir helt ställda av mitt svar. Sköterskan sätter i halsen och ser rädd ut. Läkaren börjar stamma och bubbla något om att jag MÅSTE vara redo, annars får han inte operera. Till sist får jag fram ett diplomatiskt svar, grabbar tag i läkarens rock och fräser fram att jag vill bli sövd fort som fan! I tysthet fortsätter vi mot preoperationsavdelningen. Där får jag nålar i armarna, uppge mitt namn och personnummer till flera sköterskor och sen bara vänta. Efter en evighet rullas jag in på operationssalen. Där inne står nio sjuksköterskor, två kirurger och tre anestesiläkare, varav två antagligen är AT-läkare. Jag blir ombedd att uppge mitt namn och personnummer högt och tydligt, samt att ja, jag har godkänt att jag blir kastrerad och ja, jag vill att ni ska utföra en könskorrigeringsoperation på mig! Alla ska höra och ha gott samvete för det de ska göra. Socialstyrelsen ska inte kunna anklaga någon för tjänstefel om det visar sig att jag ångrar mig eller är fel person eller något annat konstigt! Tre försök görs att ge mig en ryggmärgsbedövning. Tre olika läkare försöker och misslyckas. Detta är det

jag minns. Sen blir jag äntligen sövd. Efter fem sex timmars operation vaknar jag till och tänker att, blå vad jag mår illa. Somnar, vaknar, somnar... Till sist är jag tillbaka på avdelningen där jag ska ligga i två veckor. Alla ljud omkring mig förstärks. Jag tänker klart, men kan inte förmå ögonen att hålla sig öppna. Jag vill sova, men kan inte. Allt känns så otroligt konstigt. Någon har slagit igång TV:n som skrävar. Men det är nog inte fel. Den väcker mig ju. Sakta, sakta börjar jag kvickna till. I min dagbok står det att jag fick en massa samtal och meddelanden från en massa folk som lyckönskade mig och tänkte på mig. Nu var jag glad. Jag är ju älskad.

Nästa dag insisterade jag på att få kliva upp ur sängen. Sköterskorna vägrade hjälpa mig upp, men då kom läkaren och jag bad honom hjälpa mig upp. Han bara log mot mig och bad sköterskorna hjälpa mig. Sen stressade han vidare. Sköterskorna sa att ingen patient fått kliva upp ur sängen förrän tidigast en vecka efter denna operationen! Men min läkare är ju ny på detta och har en del nya idéer som han tydligen vill testa. Jag fnyser åt dem och förklarar att jag vill hem så snart som möjligt. Inget ska hålla mig kvar i den snuskiga sängen! De två första dyggen har jag en morfinpump kopplad till en blodåder i handen. När jag får ont, så får jag dosera själv. Trycker bara på en knapp, så får jag morfin! Helt fantastiskt! Till sist får jag ont i handen varje gång jag trycker för att få morfin, så de blir tvungna att ta bort den. Morfinet tärde sönder min ådra, så det gjorde ondare att få morfin än att inte få det alls! Resten av tiden på sjukhuset fick jag Alvedon. Visst hade jag ont ibland, men värst var obehaget. Det kunde inte piller få bort. Jag kunde inte tvätta mig på flera dygn. Hela mitt rum stank av blod, svett och sjukhus. Jag fick inte äta något de första dyggen, bara dricka. Bland annat drack jag Pepsi Twist en av dagarna. Det var första och sista gången. Bara lukten av Pepsi Twist får mig att kräkas. Alla minnen från de snuskiga första dyggen efter operationen dyker upp och jag mår illa! Samma sak är det med champinjonsoppa. Har inte kunnat äta det sedan denna tid på sjukhuset. Bara lukten av det får mig att må illa. Det var det första jag serverades när jag fick börja äta igen. Efter en och en halv vecka var jag på väg hem igen. Jag brukar sällan skryta över mig själv, men vissa saker är jag nöjd med. Bland annat det faktum att jag snabbt blev klar med min process. Jag fick min diagnos efter redan första besöket i Mölndal. Jag skyndade på läkaren med att skriva ansökan till Socialstyrelsen. Jag var den första patienten att resa mig ur sängen redan nästa dag. Jag klarade mig med Alvedon den mesta tiden. Jag var snabbast av alla att lämna sjukhuset och jag hade ett lyckat

samlag redan tre veckor efter operationen! Okej, okej... jag var mest nervös hela tiden, blödde lite och blev skitsur efteråt då jag kom på min kille med att desinfektera sig, för han fick för sig att han kunde ha blivit smittad av något! Idiotiskt resonemang, som han fått äta upp många gånger efteråt! Men, men... Jag är fortfarande först!

Bland det svåraste i mitt liv började i och med operationen. Jag fick många komplikationer och infektioner. Det är inte ovanligt. Jag åt fem antibiotikakurer efter varandra. Jag upptäckte vävnadsdöd och trodde att alla mina skräckscenarion besannades. Jag var många gånger på väg att ställa mig framför tåget. Jag förbannade Gud för att ha låtit mig komma så långt, för att sedan rycka bort marken under mina fötter! Jag gick en natt ut till en gammal kyrkogård i närheten där jag bodde då och pratade högt, så Gud skulle höra mig. Jag grät och förklarade att jag var redo att ge upp mitt liv nu, om jag inte fick hjälp att bli hel. Med vävnadsdöd kunde jag inte leva. Jag kunde lika gärna dö, för jag skulle aldrig kunna visa mig för någon, aldrig ha sex eller leva ett normalt liv. Jag ställde mig aldrig framför tåget. Efter ett par timmar gick jag hem. Jag vet inte när det visade sig, men det var inte lång tid efteråt. Vävnadsdöden hade gått tillbaka. Allt blev perfekt. Jag har normal känsel och ett fantastiskt sexliv. De små miraklernas tid är inte över.

Allt med operationer var inte över i och med detta, men det får räcka i sammanhanget. Jag måste göra en liten sammanfattning. Allt kunde varit frid och fröjd egentligen. Jag menar, allt blev ju bra. Jag fick mitt namn, jag fick mina bröst och min lilla fiffi. Jag har ett kvinnligt personnummer och ett tillräckligt bra utseende för att vrida ett antal huvuden som vill njuta av det de ser. Jag har folk omkring mig som älskar mig. De som hatat mig och inte kunnat acceptera mig, har jag helt enkelt dragit mig undan. Detta har splittrat min familj i två läger, men det kan inte jag göra något åt. Min äldsta syster tror bestämt att jag är besatt av demoner och bör bli...ja, jag vet inte vad! Men hon gillar mig inte och det är hennes val. Kollegor som inte kunnat acceptera mig har jag vägrat jobba med och därmed fått byta avdelning. Svårare än så behöver det inte vara. De flesta gillar mig faktiskt och jag gillar dem. Jag visar med hela min varelse att jag inte är en misslyckad pervers typ som klampar in på en kvinnodomän och *leker* kvinna. Jag är så mycket kvinna någon kan bli. Jag är mig själv, varken mer eller mindre. Visst behandlar folk mig annorlunda. Jag får kämpa för att få min röst hörd på möten. Förr fick jag alltid ordet så snart jag öppnade munnen. Förr fick jag alltid högst lönehöjning. Nu får jag alltid bland

de lägsta. Men så är det. Jag behandlas som alla andra kvinnor. Jag diskrimineras och förväntas vara tacksam för det! "Du som kvinna borde veta bättre än att kräva saker! Du är här för patienternas bästa, inte din egen!" Chefer spelar ut kvinnors emotioner emot dem själva. Kräver du något som inte gynnar andra, så är du en dålig kvinna, en oempatisk och dålig kvinna! Jag har sett detta spel i aktion under alla de år jag arbetat inom vården. När jag berättar för mina kollegor om chefens knep, så inser de att jag har rätt. Vi borde inte falla dit på så lumpna knep! Vi borde hålla samman bättre och komma ihåg att vi faktiskt inte är sämre vårdare eller kvinnor för att vi kräver vår rätt! Upp till kamp! Sagt och gjort. Min trevliga chef går från att gilla mig till att hata mig. Vi känner inte varandra så väl, för vi har inte jobbat ihop så länge. Jag brukar ha tjänstledigt under terminerna, för att sen jobba hela semesterperioderna på min heltidstjänst. Fungerar jättebra tills jag avslutar min tjänstledighet och kommer tillbaka. Då helt plötsligt måste vi ses på möten och ha återkommande kontakt med varandra. Jag märker att hon inte gillar mig. Hon begår tjänstefel, så jag hamnar i kläm. Bara den saken att jag är starkt allergisk mot hyacinter. Jag får kraftigt migränanfall inom två minuter och ligger sedan och kräks i ett dygn. Jag ber henne förbjuda hyacinter på mina avdelningar. Det är en arbetsmiljöfråga! Hon vägrar. På mina avdelningar står det hyacinter i nästan alla rum samt i de gemensamma utrymmena. Varje dag dyker nya upp. Chefen vägrar åtgärda en annan arbetsmiljöfråga som alla tio kollegor står bakom. Hon ger mig skulden, även då alla säger att detta är en gemensam anmälan från alla. Men jag blir offentligt anklagad för att vara den som ställer till med problem!

Så här fortsätter det. Till sist orkar jag inte mer. Jag får inse att jag är mobbad av min chef. Hon kommer med falska och förvridna anklagelser emot mig tills jag bryter ihop. Jag orkar inte mer. Till sist fick jag höra allt. Jag vet inte allt jag fick bära hundhuvudet för, men det var inte små förseelser. Jag sjukskriver mig. Till och med det försöker min chef få till arbetsvägran. Hon hotar med att anmäla min läkare till Försäkringskassan. Mitt fackförbund är helt chockat! Det sätter igång en process mot henne samtidigt som hon försöker göra precis allt i sin makt för att förstöra för mig. Ett sjukintyg försöker hon smussla undan, så det ska se ut som jag olovligen är borta från arbetet. Tack och lov hade jag skickat en kopia samtidigt till en löneförrättare, så det gick i stöpet. Jag kunde ha fört en lång process mot henne och kanske fått henne omplacerad så småningom för tjänstefel, men jag valde att avgå

med avgångsvederlag. Min mamma dog mitt uppe i allt detta, så jag hade inte ork eller lust att driva några processer. Jag valde att flytta hem till min mamma den sista veckan hon var i livet för att ta hand om henne. Jag har aldrig ångrat mina beslut. Jag fick spendera tid med min mamma och ge tillbaka lite av det hon gett mig. Även om hennes dödsfall slutade på ett bittert och tragiskt sätt, så kan jag alltid se tillbaka med gott samvete och veta att jag gjorde allt som förväntats och som kunde krävas av mig. Jag fick inget tack av henne, inte ens höra att hon älskade mig. Men jag gjorde rätt, det vet jag. Mitt jobb då? Visst saknar jag mina kollegor, mina patienter och att ha detta ansvar, och inkomst som ett jobb medför. Men mina mardrömmar är över. Min panikångest är borta, min ångest och mitt magknip är som bortblåst! Jag är inte mobbad längre! Jag har inte en ond chef som vill skada mig längre! Jag är fri från hennes förtryck! Jag vet fortfarande inte varför hon hatade mig så. Men både jag och mina kollegor tror att det måste ha och göra med att jag en gång i tiden hette något annat. Jag har en annan historia. Jag hade en annan kropp. Jag ville inte tro att det var detta som var anledningen, men vad fanns det mer att hata mig för? Jag är duktig på mitt jobb, det vet alla. Mina kollegor och patienter älskar mig, det kan vem som helst intyga! Men ändå...

Nåja. Det är över nu. Nu ska jag bara kräla i förnedringen varje gång jag söker ett nytt jobb, tills någon förbarmar sig och faktiskt anställer mig för att jag är en duktig yrkesmänniska och inte bryr sig om att det står Mikael i mina betyg.

Så varje gång jag är tvungen att byta kön, så ber jag en bön om att få ett bra arbete som belöning för mitt lidande. Kanske balanseras det så småningom och jag får ett jobb. Först då har jag råd att plugga och leva det liv jag vill. Mina studier är bara halvvägs än så länge.

”Jag har inte begått något brott. Min enda försyndelse är att jag föddes i fel kropp.”

Caroline Cossey

Marion

Leva som den människa jag är

Jag är transvestit, 64 år, änkeman sedan fyra år och pensionär.

Jag föddes i ett litet mellansvenskt samhälle krigsåret 1940 som andra barnet i en syskonkull på tre, med en syster som är äldre än jag och en yngre bror. Som jag länge uppfattade det hade jag en syster till som var jämnårig med min första syster. Det var en finsk flicka, "krigsbarn", som bodde hos oss långa tider under och även efter kriget. Pappa, född 1903, var köpman (var mycket noga med den titeln och gillade inte att kallas direktör, "det kan ju vara vilken skum figur som helst") och hade två rörelser, en för herrkläder och en för damkläder. Mamma, född 1902, var hemmafru, hon hade före giftermålet arbetat på Överståthållarämbetet i Stockholm. Hon var född och uppväxt i Stockholm. De träffades genom att pappa efter realexamen hemma i samhället kom till Stockholm för att ta studenten och då hyrde rum hos min mormor. De var således mycket unga då de mötte varandra men kom ändå inte att gifta sig förrän i början av trettioalet.

Vi levde vad jag nog skulle beteckna som ett typiskt småborgerligt småstadsliv. Vi bodde i en stor lägenhet i egen hyresfastighet. Familjenumgänget var andra affärsinnehavare, tandläkare, läkare, jägmästare, ingenjörer – alla benämnda efter mannens yrke, kvinnorna var alla hemmafruar. Kort sagt det var samhällets "upper ten". Naturligtvis hade alla hembitråde, även vi framåt slutet av fyrtioalet. Den flicka som var hos oss vid min födelse och fram till omkring 1945 har vi hela tiden haft kontakt med, senast i somras besökte jag henne. Sommartid flyttade vi ut till en sommarstuga tre kilometer från centrum. Där umgicks vi barn uteslutande med kamrater från centralorten som också flyttade ut i närheten. Barnen i byn talade ett för oss obegripligt språk!

Barndomsåren minns jag bara som en lycklig tid. Under krigsåren var pappa naturligtvis inkallad långa perioder som officer, men om det

medförde problem märkte jag inget av det. Såvitt jag vet klarade farfar, om än sjuklig, av att sköta företagen, som han för övrigt hade startat. Jag hade lekkamrater inom nära håll, vi hade stora gårdar att leka på och trafiken var ju ringa och inget hinder när vi gick till varandra. Skolstarten medförde ingen större förändring i det avseendet. Vi gick alla i samma skola, många dessutom i samma klass. Jo, en skillnad blev det nog så småningom. Från att tidigare ha lekt pojkar och flickor tillsammans blev det så småningom ett renodlat pojkumgänge. Inte så att det var något fel på flickor, det bara blev så. "Tjebaciller" var något jag hörde talas om först som vuxen.

Jag tyckte om att sitta och "pyssla", bygga med mekano och sådant, och började tidigt bygga modellflygplan. Jag hade ingen äldre att fråga till råds och lära av utan lånade böcker på biblioteket och läste mig till grunder i aerodynamik och hur man skulle bygga. Med tiden fick jag kamrater med samma intresse och alla var förstas killar. Som nioåring kom jag med i Vargungarna och blev följaktligen scout vid elva. På den tiden var separationen mellan pojkscouter och flickscouter total. Någon gemensam verksamhet förekom inte.

Under folkskoletiden gick skolarbetet bra. Utan att läxorna alltför mycket störde fritiden lyckades jag vara en av stjärnorna i klassen. Detta fick mina föräldrar att besluta att jag inte skulle slösa bort onödig tid i folkskolan utan jag skulle, liksom en av mina klasskamrater, läsa in sjätte årskursens kunskaper på fritiden och tentera till den fyraåriga realskolan. Detta lyckades också för oss båda.

Som vuxen har jag blivit övertygad om att det var ett misstag. Det resulterade i att jag och min kamrat hade klasskamrater som alla var ett till tre år äldre. Inte blev det bättre av att jag var sen i den sexuella utvecklingen. Jag var mindre till växten än de flesta killarna och tråkades av de ledande "stora" killarna för min ljusa barnaröst. Flickorna i klassen såg mig uppenbart som lillpojken, vilket inte precis minskade den blyghet för flickor som vid det laget vuxit fram och som jag sedan dragits med. Min tenterande kamrat, som blev min kompis under resten av skoltiden, hade det bättre förspant, han var tvärtom tidigt utvecklad och umgicks tidigt flitigt med flickor. Så småningom blev det dags för fester eller "hippor" med dans och att leka "byta makar i mörker". Men jag var ju så blyg att jag inte vågade röra flickorna hur gärna jag än ville. Och på den tiden tog inga "riktiga" flickor egna initiativ så det hände absolut ingenting. Men så kan jag inte heller minnas att jag var med om det mer än en enda gång.

Det där med pojkar och flickor diskuterades aldrig i hemmet, i alla fall inte med mig. Jag har ett minne av hur jag i tidig barndom frågade mamma vad det var för konstiga kulor jag hade i pungen och fick svaret att det skulle jag fråga pappa. Jag kände tydligt den omedelbara spänningen i luften men frågade naturligtvis pappa och fick samma reaktion men så att säga motsatta svaret. Det slutade med att jag blev tillsagd att hämta naturkunnighetsboken där det fanns en tecknad öppnad kanin och så fick jag min första och sista sexualundervisning i hemmet. Det var så tydligt ett så obehagligt ämne att jag blev helt avskräckt från att ta upp det igen. Några år senare behövde jag en ny knapp att sy i och klättrade upp i mammas garderob efter skokartongen där hon samlade knappar. Högst upp på en hylla låg en tjock bok. Konstig plats att lägga en bok på, vad kunde det vara? Det visade sig vara van de Veldes *Det fulländade äktenskapet*. Efter den dagen blev det många timmar med den luntan i knät när jag var ensam hemma. Ytterligare ett antal år senare bodde jag i hyresrum och hade fått en flickvän som sedermera blev min hustru. Då hittade jag i min värdinnas bokhylla ett exemplar av samma bok. Så man kan verkligen säga att van de Velde var min läromästare.

För att återgå i tiden så gick skolarbetet fortfarande bra, men gymnastiken utvecklades till ett elände. Den rena gymnastiken gick väl an även om jag inte kunde göra armhävningar eller klättra i rep, men för det mesta handlade det om olika former av idrott. Många är det som har vittnat om hur det kändes att vara långsammast när det gällde att springa eller åka skidor, sämst att hoppa högt eller långt, inte kunde fånga en boll, alltid hörde till den lilla klungan som blev "resten får ni ta" när klassens stjärnor valde lag. Skolmästerskapet i friidrott var något man måste vara med på och hånfulla kommentarer och tillmälen utdelades redan i förväg. Då kunde man välja att vara funktionär, vilket innebar att man tvingades stå hela dagen på idrottsplatsen. Först efter ett par års tävlingar insåg jag att det var bättre att anmäla sig till längdhoppet, gå dit och göra tre övertramp varefter man kunde gå hem och vara ledig resten av dagen. Så den taktiken tillämpade jag resten av skoltiden.

Jag var väl vad man ansåg en ordentlig och väluppfostrad gosse som inte ställde till med problem. Lördagskvällen var på den tiden den stora festkvällen eftersom man arbetade eller gick i skolan på lördagar, men jag tillbringade dem nästan alltid med familjen, vanligen lyssnande till radion. På söndagarna togs ofta en biltur, med en kaffetår eller saft och bulle på något trevligt ställe. Ibland i form av en picknick. Absolut inte fika, det ordet fanns inte i vår vokabulär.

Jag har inget minne av att jag under barndomsåren kände någon särskild lockelse till flickors eller kvinnors kläder. Vid ett tillfälle då jag var i femårsåldern hade vi besök av en vänfamilj som hade två döttrar i min systers ålder och en son jämnårig med min bror. Flickorna hittade då på att klä ut oss småpojkar till flickor. Jag fick namnet Janina, brorsan och kompisen fick namn på liknande sätt. Det finns bilder från tillfället men jag har inget minne av det. Jag har ibland undrat om det ändå kan ha haft betydelse för mig, men jag tvivlar på det. Som jag nämnt sålde pappa damkläder i en affär som fanns i en stad några mil hemifrån. Det medförde att han ofta åkte dit för att se till den. När mamma, min syster eller den finska flickan eller någon gästande släkting eller god vän skulle handla kläder bar det iväg till staden och ofta fick vi pojkar då följa med. Och som jag minns det var det där jag så småningom upptäckte tjusningen med kvinnornas kläder, de tunna mjuka tygerna – gärna litet glatta och glansiga. För att inte tala om korsetterna! Jag föreställde mig hur det skulle kännas att ha kroppen innesluten och omkramad av en korsett! Konstigt nog hade jag inte reagerat så på mammas kläder tidigare, men till slut ledde upplevelserna bland kvinnorna i affären till att jag började gå och känna på kläderna i hennes garderob och till slut sätta dem på mig. Och korsetterna i byrålådan! Och de tunna, tunna strumporna! Att jag klarade mig från att riva sönder dem! Och de högklackade skorna! Det var under den begynnande puberteten, jag bara måste onanera när jag klätt om. Men det gällde ju att för allt i världen inte kladda ner kläderna så mamma skulle märka något. För jag var rent ut sagt skitskraj för att någon skulle komma på mig. Det var alldeles förfärligt skönt, fruktansvärt farligt och ohyggligt skamligt. Onani bara *talade* man inte om! Och detta jag gjorde med kläderna måste ju vara sjukt! Ingen människa hade någonsin talat om det! Homofiler talade kamraterna om ibland men aldrig *detta*! Att det hade med sex att göra var ju uppenbart och sånt talade man inte om hemma. När rapporterna om Christine Jörgensens könsoperation kom i tidningarna nämndes väl något om det, men det var ju förfärligt att sådant kunde förekomma. Och så var det bra med det.

Nåväl, de här hemska, underbara stunderna upphörde med nödvändighet så småningom. Jag växte och som mamma var liten till växten, hade 34–35 i skonummer, så kunde jag till slut inte med bästa vilja i världen komma i skorna. Likadant var det förstås med alla kläderna. Men på något vis försvann, eller i varje fall minskade också längtan efter att klä om. Jag hade med tiden börjat följa med kompisar ut på dans.

Oftast var det folkparken som gällde. Jag lärde mig att jag kunde bjuda upp vilt främmande flickor till dans. Det skulle jag säkert inte våga idag! Att det aldrig ledde till något mera är en annan sak. Däremot blev jag ofta femte hjulet under vagnen vid hemfärden när kompisarna skulle skjutsa hem flickorna.

Jag tog mig genom gymnasiet med, till föräldrarnas bekymmer, sjunkande betyg. Nu gällde det vad jag skulle bli. För något skulle man bli. "Ni måste bli något och inte stå i affär som jag" sa pappa ofta. Men vad? Själv hade jag drömt sedan jag var liten om att bli flygare, men lika länge vetat att det var omöjligt med mina usla ögon. Under hela realskole- och gymnasietiden talade mamma och pappa om att bergsingenjör var väl en bra utbildning. Min morbror var bergsingenjör och affärsman som reste världen runt i affärer, bodde i Paris och i villa med strandtomt i Portofino på italienska rivieran. Ibland kom han farande och hälsade på som hastigast mellan alla träffar med gamla Tekniskamrater som satt som disponenter och tekniska direktörer på olika bruk runt om i Sverige. En var professor på KTH också. Möjligen såg mina föräldrar framför sig en liknande position för mig i framtiden. Och självklart skulle jag bli ingenjör, det var föräldrar och yrkesrådgivare eniga om, jag som alltid varit intresserad av tekniska ting. Så det blev Teknis (KTH) och eftersom bergslinjen var den enda mina betyg räckte till blev det den.

Innan det bar av till Teknis skulle jag under sommaren lära mig åla och krypa på militärt vis. Där hörde jag första gången ordet "bö", nämligen i det militära kommandot "inga bögvstånd!" då man kom för nära den framförvarande under marscherandet. Det tog en tid innan ordets betydelse klarnade även om kommandots innebörd var tydlig.

I Stockholm fick jag hyra ett möblerat rum hos en dam som nyligen blivit änka. På den tiden var det så man gjorde om man inte hörde till det lyckliga fåtal som fick rum i något av studenthusen. Jag hade svårt att få kontakt med mina studiekamrater och kom redan från början efter med studierna. Lördagskvällarna gick jag på "squatt" på någon studentkår, oftast Teknis egen, men det ledde inte till närmare kontakt med någon flicka. Men jag upptäckte att min värdinna, som var betydligt mera storväxt än min mamma, använde korsetter, riktigt kraftiga, stabila saker med snörning. Nu slog suget till med full kraft. En gång när jag var ensam i lägenheten tog jag fram en korsett och satte på mig och snörde åt den ordentligt. En sådan underbar känsla! Samtidigt skämdes jag något så fruktansvärt där i min ensamhet, dels för att jag njöt så av känslan, men dels också för att jag nu gjorde intrång på

min värdinnas privata område. Ändå kunde jag inte låta bli utan det upprepades då och då trots skamkänslan som inte minskade. Men nu hade jag i alla fall läst någonstans att det fanns något som hette transvestism och att det tydligen fanns fler än jag som var så där konstiga även om man aldrig hörde talas om dem. Men prata med någon om det, nej bevara mig väl! Vem skulle det vara, hur skulle det gå till? Så här efteråt kan man undra varför jag inte gick till kuratorn på studenternas hälsovårdscentral men den tanken kom jag väl aldrig på själv och ingen annan fick möjlighet att ge mig den idén.

Valborgsmässoafton andra året på Teknis, alltså 1961, gick jag på en danstillställning som Stockholms studentkårer anordnade i Blå Hallen i Stadshuset. Där träffade jag en flicka som jag blev blyxtförälskad i. Ingenting var som vanligt, vi pratade och skrattade och dansade hela natten och min normala blyghet var helt försvunnen. Vi kunde tala om allt – bara inte om det! Vad skulle hon tycka om jag berättade om min helknäppa lust? Så det var en väl dold hemlighet när vi knappt tre år senare gifte oss.

Någon gång under den här tiden i mitten av sextiotalet såg jag i Expressen en pytteliten annons för en förening som skulle vara för människor som tyckte om att klä sig i det andra könets kläder. Det var FPE-S. Jag skrev och bad om information och fick svar från föreningens grundare och dåvarande ordförande, Anette Hall, som för övrigt avled förra året. Svaret var vänligt, men jag uppfattade det som att man på något vis hade en mycket sträng syn på det här med transvestism. Jag kan inte förklara hur, men det är ju också fyrtio år sedan. Det avgörande var att man ansåg att transvestismen inte hade något med sexualitet att göra. Det var obegripligt för mig, kvinnokläderna var så direkt förbundna med sexuella lustkänslor. Och hur kunde man säga att något som var direkt förknippat med könet inte hade med sexualitet att göra? Jag förstod då ännu inte skillnaden mellan sexuell identitet och sexuell läggning och inte visste jag heller något om fetischism. Så det blev inte fler kontakter med FPE-S – då.

Jag vågade inte prata med min hustru om vad jag ville göra. Men på något vis drevs jag att försöka få henne att förstå ändå. Jag tog som ett skämt på mig hennes trosor och jag gick i hennes högklackade skor (de var bara *lite* för små) och hon skrattade åt mig och sa att jag inte fick tränga ut hennes skor. Mer blev det inte sagt. Nu efteråt undrar jag om hon kände till något om transvestism. Jag fortsatte att smyga och lånade delar av hennes kläder när jag var ensam. Så småningom blev det också av att köpa egna underkläder och också ett första par skor, ett par

guldfärgade högklackade platåsandaletter. Vi har nu alltså kommit fram till sjuttioalet, och jag har ett tydligt minne av hur jag en gång gick omkring i mina högklackade i nedervåningen medan pojken, då i treårsåldern, sov i övervåningen. Plötsligt hördes hans röst där uppifrån: "Pappa, det låter som det är en tant därnere." Efter den betan blev det till att hålla sig tills man var ensam hemma. Och med arbete att sköta och småbarn hemma blev det förstås inte så ofta. Detta med barnen och hur de skulle reagera om de fick veta vad pappa höll på med hade jag funderat över. Jag trodde inte att de skulle ta någon skada själva av att veta, men jag var rädd att de i all oskuldsfullhet kunde berätta för lekkamraterna och vad skulle då hända? "Barn kan vara elaka" brukar det heta och mindre orsaker till mobbning har man hört talas om.

Så småningom växte barnen upp så som barn brukar och försvann ut med kompisar på kvällar och helger. Och hustrun fick tid för en fritidssysselsättning som gav henne tillfälle att resa bort några dagar då och då och ibland en utlandsresa på en vecka tio dagar. Plötsligt hade jag fått möjlighet att emellanåt klä om mig litet längre. Jag skaffade lite mer kläder, så att jag kunde klä mig helt och hållet som kvinna. Och nu var det inte längre en fråga om sex och onani, det var bara så oändligt skönt, jag kände det på något vis så fridfullt och harmoniskt.

Naturligtvis hände till slut det som måste hända: en kväll när jag kom hem från arbetet fick jag se att på en stolsrygg hängde ett resårskärp som jag missat att lägga undan efter min senaste sejour som kvinna. Det var bara att inse att det kunde hustrun bara inte ha missat och på kvällen började jag äntligen berätta. Hustrun lyssnade och frågade litet. Jag svarade och förklarade efter bästa förmåga. Till slut förklarade hon att hon inte kunde förstå det, men att det var okej för hennes del att jag gjorde det, men att jag skulle hålla ungarna utanför och jag måste hålla mig innanför hemmets väggar. Lyckan över hennes lugna sätt att ta saken var total, jag accepterade utan vidare hennes krav. Jag delade ju hennes mening beträffande barnen och jag kände inget behov att gå ut.

I fortsättningen kunde jag klä om varje gång barnen var borta. Hustrun tittade på mig ibland och sa att hon tyckte det såg konstigt ut men att det inte gjorde något. Men när jag nämnde peruk och smink sa hon stopp. Kläderna var en sak, men att ändra utseendet på mig själv, det var för mycket. Jag var hennes man och skulle så vara. För henne var jag fortfarande en man om än i kvinnokläder, men att jag skulle försöka låtsas vara kvinna kunde hon inte acceptera. Jag har senare insett att det är vanligt att transors dröm är att "passera" som kvinnor, som

det heter. Hade jag varit yngre hade kanske jag också haft den drömmen. Men med tilltagande ålder ändras utseende och kropp, och tanken att jag skulle kunna tas för kvinna var för mig omöjlig. Hustrun såg mig som sin man och det tog inte lång tid förrän hon vant sig vid kläderna och allt var som vanligt. Vi kunde till och med ha sex när jag hade hela kvinnoutstyrseln på mig. Jag skämtade med henne om att vi hade ett lesbiskt förhållande, men den leken ville hon inte alls vara med på.

Problemet med peruk (som inte var något problem) löste sig alldeles av sig själv. Min frisör som jag gått till i 25 år pensionerade sig. När jag skulle gå till någon annan hittade jag ingen jag trivdes med. De jag försökte hos klippte alla för kort trots att jag sa till att jag inte ville ha det kort. Det blev allt längre mellan frisörbesöken. På arbetet kom en kvinna och sa till mig att hon var så avundsjuk på mitt vackra hår. Andra kamrater frågade om jag tänkte lägga mig till med tofs. Ja, varför inte tänkte jag. Till slut räckte håret till en liten svans. Visst blev det många kommentarer, en 50-årig högre tjänsteman på ett statligt verk med hästsvansfrisyr. Säkert stred det mot någon gammal etikettsregel, men skit samma! Och billigt blev det också när man slapp betala frisören. Plötsligt stod det också klart för mig att nu hade jag ju "peruk" också, det var bara att kamma ut håret. Visserligen måste jag lära mig att åstadkomma en frisyr också, men eftersom jag bara gick så hemma var det problemet inte så stort.

Via Internet hittade jag FPE-S igen och gick med där för att få deras tidskrift och tillträde till deras webbplats och där följa diskussionerna om transandets vedermödor och lycka. Men jag hade fortfarande ingen tanke på att lämna hemmet i kvinnogestalt. Ingen människa utom min hustru visste något om mitt hemliga liv. Att det skulle bli känt till exempel på jobbet var otänkbart.

Den dagen kom då barnen, som inte längre var barn, flyttade hemifrån. En kort tid var allt som en dröm. Ungarna hade det bra, ekonomin var god, vi trivdes båda på våra jobb, jag kunde klä om varenda dag om jag ville när jag kom hem och vårt samliv var så bra man kunde önska. Då slog blixten ner. Min hustru fick besked att flytningarna hon hade berodde på cancer. Jag minns så väl den kväll vi gick ut från Radiumhemmet efter att ha fått information av läkarna. Min hustru tog min hand och sa: "Jag ska kämpa, jag tänker inte ge mig!" Och nog kämpade hon, med strålbehandling, cellgifter, strålbehandling igen och operation. I drygt tre år slogs hon. Efter att i så många år kämpat mot övervikt magrade hon alltmer. En dag kom hon till mig med en mockakjol, som hon varit så förtjust i och som jag tyckte så mycket om på

henne, och sa att den kunde jag få, den hade blivit för stor. Jag kunde ju bara inte säga att den var för stor för mig också! Men vad hjälpte det att hon kämpade. En kväll i oktober 2000, på min sextioårsdag, talade vi med varandra sista gången. Nästa morgon när jag vaknade fick jag ingen kontakt med henne och på kvällen dog hon.

Sedan livet kommit igång igen i någorlunda normala banor – så normala de kan bli när man är ensam efter att ha levt nära 40 år i gemenskap med en annan människa – kunde jag nu transa så mycket jag ville. Eller rättare sagt jag skulle kunna om jag vågade mera. Att avslöja på arbetsplatsen vad jag sysslade med var otänkbart. Inte för att jag kunde peka på något konkret, men rädslan för att det *kunde* leda till tråkigheter satte effektivt stopp för sådana tankar. Rädslan för vad som ska ske med ens sociala liv om och när det kommer ut vad man gör sitter förfärligt djupt. Men så kunde jag på grund av minskande arbetstillgång lämna arbetslivet. Efter att länge ha tänkt att jag skulle börja med att berätta för människor i min omgivning men aldrig lyckats ”komma till skott” bestämde jag mig för att det får bära eller brista. Jag har börjat röra mig ute omklädd, till att börja med inne i Stockholm efter att ha smugit ut och fullbordat omklädseln i bilen någonstans i skymundan. Jag har varit hos en frissa och lärt mig hur jag kan rulla upp håret. Framåt höstkanten förra året gjorde jag en tredagars biltur uppåt Norrlandskusten. Jag var klädd i kvinnokläder från att jag åkte hemifrån tills jag kom tillbaka och hade inte ens manskläder med mig. På kvällen när jag kom hem och skulle ställa in bilen stod en radhusgranne och jobbade med sin bil utanför garaget. Jag stannade och pratade precis som vanligt och ingenting hände! Sedan dess går jag till och från bilen helt omklädd och om det ringer på dörren när jag är omklädd öppnar jag, vilket jag tidigare inte gjorde. Jag har också mött flera grannar och talat med dem omklädd. Jag har sedan något år åkt in till Stockholm på transträffar på RFSL. Jag har också en gång vågat mig på att en lördagskväll gå till bussen och åka med den in till Stockholm och hem igen efter en promenad i stan. För några veckor sedan köpte jag biljett till föreställningen *Jag är min egen fru* med Björn Kjellman på Stadsteatern med den fasta föresatsen att gå dit omklädd. Men när jag stod framför spegeln och sminkade mig såg jag plötsligt bara en ful gammal gubbe som helt meningslöst stod och försökte bli lik en kvinna. Allt självförtroende (det lilla jag har) föll till golvet med en duns. Kläder och smink åkte av i en hast och jag gick på teatern som mitt vanliga, mer eller mindre manliga jag, men med en förfärlig känsla av misslyckande. I min nöd gick jag in

på FPE-S:s webbplats och berättade om mitt misslyckande och fick genast flera uppmuntrande svar av mera erfarna transor.

Jag har också haft en verklig motgång. Jag insåg att om något händer mig nu när jag är ensam så är det mina barn som ska ta hand om min kvarlåtenskap. Att de i en sådan situation skulle hitta mina damkläder och inse att deras pappa var transvestit tyckte jag inte kändes bra. Jag bestämde mig därför att berätta. Så jag bjöd hem båda familjerna en dag och bad att få tala med sonen och dottern, och så berättade jag för dem. De verkade ta det väldigt lugnt, sonen sade sig ha haft misstankar efter att ha noterat en del saker, till exempel mina långa naglar. Men när de sedan berättade för sina partners gick det sämre. Svärdottern kopplade, på ett för mig obegripligt sätt, ihop vetskapen om mitt transande med sin jobbiga uppväxttid med en alkoholiserad pappa och sitt eget tidigare liv som ensamstående mamma till en enda röra och påverkade också min son. Det blev tårar och diskussioner och slutade med att jag lovade att jag inte ska ha något framme som påminner om mitt transande när de kommer på besök. Förhoppningsvis ska det lätta så småningom när tankarna fått sjunka in.

Idag finns ett litet antal transor som gått ut offentligt med sitt transande och framträtt i TV och håller fördrag och seminarier till exempel vid kurser på företag och universitet och på Pride. Enhälligt berättar de om hur bra det går och att de inte stött på några problem. Kanske hade det aldrig behövt vara något problem eller har tiderna ändrats? Ibland undrar jag vad som hänt om jag på ett tidigt stadium berättat för min hustru hur det var fatt. Hon tog det ju så lugnt när jag till slut gjorde det. Men å andra sidan, då var hon trygg efter ett långt liv i gemenskap. I början vet jag att hon inte var så trygg, tvärtom. Kanske hade ett avslöjande varit det som fått henne att ge sig iväg, det var ändå nära en gång.

Jag är övertygad om att det på Teknis inte hade gjort någon succé att avslöja sig som transa. Bergssektionen bestod till nära 100 procent av män, bara ett par flickor på hela sektionen, och där rådde ungefär samma grabbighet som i lumpen. Duktig att supa, framgångsrik hos tjejer och hyfsat bra på tentorna, det var vad som gällde. Bögar var något man inte ville kännas vid, det snackades det aldrig om.

På verket, där jag hamnade efter Teknis, talades det aldrig öppet om homosexuella, i alla fall inte i min omgivning. Verket var så stort att man inte hade kontakt med alla delar av det. Det fanns när jag började inte heller något officiellt ställningstagande, det är ju först under allra senaste åren sådant har kommit. Däremot kunde man förr

vid samtal man och man emellan få höra någon mot homosexuella nedvärderande historia, vanligast från någon äldre, värdig byrådirektör i grå kostym. Under senare år har väl den större öppenheten i samhället mot sexuellt oliktankande trängt in även på verket. Åtminstone hoppas jag det. Någon grund för det har jag inte eftersom jag som sagt aldrig hör saken diskuteras. Och transvestism har jag över huvud taget aldrig i hela mitt liv hört diskuteras någonstans. Och då avser jag "riktiga" transvestiter, inte drag queens som förekommit på TV och då gett upphov till kommentarer om knäppa figurer och liknande. Hur som helst så har alltid rädslan för risken för att få samarbetsproblem på jobbet fått mig att avslå alla tankar på ett avslöjande.

När jag hör berättas om och läser på nätet om hur yngre människor går ut och rör sig bland andra människor i "fel" köns kläder utan att det bekommer dem det minsta känner jag litet avundsjuka, men också en glädje över att det i alla fall verkar gå åt rätt håll. Själv ska jag försöka ta vara på de år jag har kvar och leva som den människa jag känner inom mig att jag är.

Janina Karleman

Det är bara så enkelt

Jag är en lesbisk kvinna mitt i livet, som är trygg med min identitet, men så har det inte alltid varit. Jag väljer att här berätta om hur min identitet som lesbisk har växt fram.

Jag föddes i början av 1960-talet som barn nummer två av tre i en lärarfamilj. Jag kommer inte ihåg att vi någon gång under min uppväxt pratade om homosexualitet, ja, inte sexualitet överhuvudtaget. Eftersom jag är av naturen nyfiken, lånade jag böcker på bokbussen eller fyndade bland de lärarhandledningar mina föräldrar hade undanstoppade i lådor i förråden. Överallt möttes jag av beskrivningar av relationer och sex mellan tjejer och killar. Jag har ingen aning om hur gammal jag var när jag fick reda på att det finns homosexuella. I min omgivning fanns det i alla fall inga förebilder.

Jag var nog någonstans mellan 16 och 18 när jag började fundera över mig själv och homosexualitet. Den stora frågan var: Hur vet man om man är homosexuell? Inte så att jag trodde att jag tillhörde den kategorin människor, men frågan fanns där. Att vara homosexuell var ju mycket avvikande och det varken kunde eller ville jag vara. Att vara homosexuell var ju onormalt och jag var ju jättenormal! Jag funderade också mycket över att jag aldrig blev förälskad. Alla andra verkade ju bli det både nu och då, men jag tänkte att min tid kommer väl... När det pratades mellan tjejerna i klassen på högstadiet vem man var kär i brukade jag alltid hitta på att jag var kär i nån populär kille.

När jag var 17-18 år blev jag så äntligen förälskad i en kille. Vi träffades på läger och hade mycket kul ihop. Jag tror inte han nånsin förstod att jag var kär i honom. Jag var alltför blyg och visste inte hur jag skulle uttrycka mina känslor. Jag hade under många år övat mig i

att inte visa alltför mycket utåt av det jag kände. Jag hade dessutom en mycket romantisk syn på att det var killen som skulle ta första steget.

På kärleksfronten var det stiltje när jag var i åldern runt tjugo. Så här i efterhand kan jag se att jag faktiskt var förälskad vid ett par tillfällen, men jag erkände det inte för mig själv. Det ena var en amerikansk tjej jag träffade på tåggluff ute i Europa. Hon var fem sex år äldre än jag och jag tyckte hon var söt, gullig och rar. Och det var så kul när hon kom och hälsade på mig några dar i Sverige. Jag sa till mig själv att jag tyckte om henne som en syster. Jag hade aldrig några sexuella känslor för henne, så vitt jag minns. Den andra jag blev ordentligt förälskad i var en femtonårig tjej som jag var ledare för på ett läger. Även här intalade jag mig att jag tyckte lika mycket om henne som en syster. Hon var den lillasyster jag aldrig haft. Vi umgicks mycket under lägret och hade väldigt roligt tillsammans. När lägret var slut var jag ledsen och vi höll kontakten via brev. Det blev många brev med tiden! Vi har fortfarande kontakt och jag vet inte om hon förstått hur förälskad jag var i henne. Att vi skulle ha kunnat bli tillsammans var helt uteslutet. Jag var så pass mycket äldre och dessutom var jag ledare på lägret och bara det i sig skulle ha varit ett stort fel och att utnyttja situationen och dessutom var jag ju inte homosexuell!

Jag hade ett kortare förhållande med en man när jag var 23. Äntligen! Men som sagt höll det bara ett kortare tag. Jag kände mig hopplöst ratad när han gjorde slut och jag kände mig bränd för kärleksrelationer för flera år framåt. Det dröjde nog till jag var omkring 25 år innan jag för mig själv, kunde tänka tanken att jag kanske var bisexuell. Att vara bisexuell kändes inte lika avvikande som att vara homosexuell. Och jag kunde ju inte bortse från att jag varit förälskad i både män (i alla fall ett par) och kvinnor. Om jag nu eventuellt var bisexuell var ju det ingen katastrof, för då kunde jag ju välja bort den del av mig som attraherades av kvinnor. Och om jag valde män så var jag ju normal?!

Att jag kunde säga till mig själv i yttersta hemlighet, att jag nog var bisexuell, berodde på att jag återigen blev förälskad i en yngre tjej. Den här gången kunde jag inte blunda för, att det var just förälskad jag var. Jag önskade intensivt att hon skulle komma till ungdomsgrupperna jag ledde. Jag tyckte det var mycket roligare, när hon var med. Men vilket dilemma det var!! Jag var mycket äldre och dessutom ledare. Jag bar kärleken inom mig och vågade inte visa något utåt. Det hade varit tjänstefel, moraliskt fel, alla fel jag alls kunde tänka...

Åren gick och jag blev alltmer desperat i mitt letande efter livskamrat (läs: man). Jag svarade på kontaktannonser i flera olika om-

gångar. Men det stämde inte. Vi träffades över middag eller liknande en gång, pratade i telefon ett par gånger till, men allt rann ut i sanden. Det fanns helt enkelt inget intresse! Jag skyllde det hela på att jag träffade fel män, att jag träffade för få män, att min arbetsplats var kvinno-dominerad. Mellan det att jag var 23 och 35 hade jag inga förhållanden alls. Jag brottades fortfarande med frågan om hur man vet om man är homosexuell eller inte. Jag var återigen förälskad på avstånd i en man och vi umgicks en del. Senare kom det fram att han var bög. Jag kände mig som ett hopplöst fall. Jag trodde inte jag var kapabel att ha en nära relation.

Och min erfarenhet av män var, att de jag betraktade som hopplösa fall, fullständigt omöjliga att ha att göra med, var de som föll för mig. Och jag fick uppleva vid åtminstone ett par tillfällen hur män uppvaktade mig mot min vilja; skickade blommor och ringde. Det var urjobbigt!

Vid 35 års ålder gick jag en folkhögskolekurs och jag blev förälskad i en av de anställda, en kvinna, på skolan. Jag blev besviken på mig själv. Jag kunde inte bortse från att jag var förälskad och jag som hade hoppats att jag hade vuxit ifrån den bisexuella delen av mig. Jag hade ju inte varit förälskad i en kvinna på så länge. Jag ville inte vara bi/homosexuell. Och jag hade bestämt mig för att inte bry mig om den del av mig som attraherades av kvinnor. Jag ville ha tag i en man, bilda familj och skaffa barn. Den biologiska klockan tickade högt! Jag beslöt att det återigen var dags att prova med kontaktannonser. Och den här gången blev jag tillsammans med en ett par år äldre man. Vi bodde långt ifrån varandra och mycket av kontakten skedde per telefon. Jag var glad över att jag äntligen var tillsammans med någon och att jag "hade hittat nån". Det höll inte länge! Bara fyra månader. Vi var helt enkelt alltför olika och det kändes bra att det tog slut.

Men... Jag hade lärt mig att jag kunde ha en nära relation.

Skam den som ger sig, tänkte jag och provade åter kontaktannonser. Jag hade telefonkontakt med en man och vi hade många bra samtal. Vid denna tidpunkt gick jag folkhögskollärlinjen och var ute på långpraktik. På en av linjerna där jag undervisade gick det en kvinna, som var ett par år yngre än jag. Hon var jättetrevlig och vi umgicks en hel del. Jag fick på ett tidigt stadium reda på att hon var lesbisk och gift med en annan kvinna. Det var lite oroande, att vi umgicks så mycket. Och jag trivdes väldigt bra med henne. Det dröjde inte länge innan jag insåg att jag var förälskad – i henne. Jag var ofta förvirrad. När vi spelade badminton eller volleyboll kunde jag upptäcka att vi egentligen höll på att flirta. Det var så mysigt att promenera om kvällarna och

prata om ditt och datt. Och vi drack många koppar te tillsammans. Jag var helt förvirrad av mina känslor och av att hon visade sig intresserad. Hon var ju faktiskt gift! Och det skulle aldrig falla mig in att gå emellan ett par! Den inre striden jag utkämpade var svår. Jag ville ju ha en karl. Jag ville inte vara intresserad och kär i en kvinna. Vid ett av våra nattliga samtal kom det fram att hon låg i skilsmässa och att hon och hennes fru inte var tillsammans längre. Puh, vilken ångest det skapade. Nu fanns det ju inga hinder på den fronten. Inte förrän jag satt i bilen på väg till en dejt med mannen jag pratat så mycket i telefon med gick det upp för mig, att jag egentligen inte alls ville träffa honom. Jag ville vara med henne, kvinnan! Jag minns inte mycket av dejten. Vi åt och pratade och hela tiden fanns en röst inom mig som sa, att jag inte ville vara där. Det var fel person jag hade dejt med!

Efter en vecka med mycket funderande, då jag var inne på universitetet och hade lektioner och folkhögskoleeleverna hade sportlov, stod det helt klart för mig att det kanske var dags nu. Dags att bejaka den del av mig som jag så kraftfullt försökt förneka. Dags att bejaka att jag var kär i en kvinna. Dags att kanske bli tillsammans med en kvinna, om hon ville. Jag kunde inte längre blunda för att jag gång på gång blev förälskad i kvinnor, medan män lämnade mig relativt oberörd. Återigen tog jag min tillflykt till böckerna. Jag lånade böcker på biblioteket och läste om lesbiska och deras erfarenheter. Wow, här kunde jag ju känna igen mig! Det var fler som hade samma erfarenheter som jag!

Tillbaka på folkhögskolan träffades vi, kvinnan och jag, redan första kvällen. Vi pratade mycket och drack te (förstås) och det var ett kärt återseende. När vi så skulle skiljas för kvällen, skulle vi ge varandra en godnattkram. Den blev låååång!! Vi blev tillsammans den kvällen! Vilken fantastisk känsla det var att vara så förälskad och att få leva ut den kärleken och att den var besvarad! Det går inte att i ord beskriva hur starkt det var. Och det är den kvinnan jag nu är gift med! Vi har varit tillsammans i snart sex år och gifta i snart två år.

Vilken lättnad att erkänna för mig själv att jag är lesbisk. Vilken känsla av att ha kommit hem! Jag har aldrig ångrat det steget jag tog den kvällen. Jag har heller aldrig tvekat om jag skulle vara öppet homosexuell eller inte. Valet var enkelt! Jag vill inte smyga, ljuga eller låtsas. Jag lever med en kvinna. Det är bara så enkelt.

Anonym

Utanför Vittula

Som barn tror man att föräldrarna vet allt och kan allt. Att de vet bäst och är starkast i världen. I min plånbok har jag mina föräldrars bröllopsbild. De står där i rekvisitan av ett svartvitt folkhem och ser oskuldsfulla och förhoppningsfulla ut. De blickar in i den svenska tillväxtens sextiotal och samtidigt vänder de sig bort från den finländska fattigdomens sextiotal. De uppfyller alla konventioner på könsroller, min mamma har vit långklänning med slöja och min pappa har svart kostym med sidenslips i grått. Högtidligt men inte frack. Med tiden kom min bild av mina föräldrar att blekna. När bilden bleknade så blev det mycket lättare för mig att förstå att de också kunde ha fel. Redan som litet barn hade jag drömt om att bli konstnär. Mina föräldrar tyckte inte att det var en bra dröm. De tyckte inte att det var ett "riktigt" yrke trots att det fanns konstnärer i vår omgivning. De konstnärerna åt riktig mat och betalade riktig hyra. I vår kultur var det mycket som inte var "riktigt". Jag tror att det var med någon sorts välmenande omsorg som mina föräldrar försökte få mig att ändra mig. Jag hoppas att anledningen till att de aldrig talade med mig om homosexualitet var en välmenande omsorg. De tog inte ordet i sin mun. En omsorg som egentligen bara gjorde det svårare för mig. Stöd och uppmuntran hade gjort mina livsval mycket lättare.

Träden bar inga blad och stammarna var gråsvarta av vätan. Det regnade snöslask. Luften var bitter köld. Det var till en fränt grå värld jag föddes i slutet av november 1961. Väderleken var inte ovanlig. I november dominerar den grå vätan Tornedalen. För det var i Tornedalen jag föddes.

Tornedalen är en värld i två nationer, Finland och Sverige. Det är ett område större än Danmark. En värld med flera språk och dialekter;

svenska, finlandssvenska, finska, svenskfinska, samiska, romani och tornedalsfinska. Där finns rikssvensk kultur, riksfinsk kultur, en liten finlandssvensk kultur, samisk kultur, karelsk och rysk kultur. Framförallt en mycket gammal tornedalsk kultur. Den tornedalska kulturen har haft höjdpunkter och många svåra dalar. Något av kulturen har klarat sig trots förtryck och assimilering. Tornedalen är många kulturer och mängder av möten och brytningar. Det är goda men även väldigt smärtsamma och brutala möten och brytningar. För individer och för grupper. Jag tillhör en mångkultur som överlevt vid sidan av den svenska rikskulturen men nästan helt blivit förfinskad och uppslukad av den finska rikskulturen. Jag har också vuxit upp i ett svenskt välstånd och i ett finländskt liv med mycket, mycket sämre ekonomi. Men trots alla språk och kulturer så har jag framförallt upplevt en stor stumhet i mina barndomsstäder Haparanda och Torneå i Tornedalen.

Jag har levt och lever i flera kulturer. Min kulturs historia är en lång berättelse om både assimilering och integration. I mina far- och morföräldrars generation kunde farmor bara finska men farfar både svenska och finska. Min mormor och morfar kunde nästan bara svenska. Min mamma har lärt sig mycket lite finska förutom svenskan. Min pappa kunde både svenska och finska men ingetdera särskilt väl. Jag är tvåspråkig och mitt liv finns i två nationer. Samtidigt. När jag i Stockholm använder finska öppnas hela Kaukasus. Flera kulturer är min vardag. Kulturbrytningarna var oftast negativa och skapade avstånd. Tidigt lärde jag mig att i Finland skulle jag undvika svenska för att inte häcklas. Ännu starkare var att i Sverige var finska totalt tabubelagt. I Sverige fanns bara svenskar. Svenskar talade svenska. I min uppväxt var ord som flerkultur eller mångkultur ingenting positivt. Det fick inte finnas trots att det predikades på finska i Stockholm innan det predikades på finska i Åbo. Det flerkulturella var något som måste bekämpas och utplånas. Homosexualitet fanns om möjligt ännu mindre.

Tystnad har präglat mig. Utanförskap har jag sedan födseln med mig. Min identitet skapar jag varje dag.

Innan jag började skolan så flyttade vi ifrån en kringbyggd stadsgård byggd på 1880-talet, med verandor, balkonger och burspråk. Vi flyttade till en nybyggd folkhemsvilla där allt var nytt och modernistiskt upp-mätt och välavvägt. Villan låg på en ganska stor tomt som var ordnad med byggnaden mitt på tomten. Gräsmatta omgav huset och det fanns ett litet trädgårdsland vid garaget. Det fanns träd och buskar men de var alla formade så att de inte skymde vare sig solen eller sikten. Ett mycket lågt staket omgav tomten. Villan på den öppna tomten låg i ett

område med andra villor på andra öppna tomter. Men någon öppenhet för det som inte passade in i skåpet med de små lådorna fanns inte. I en låda fanns villan med en man med sin fru. I en annan låda fanns deras två barn. Det fanns en låda för garaget där Volvo Amazonen stod. I en låda var även barn som läste Mumin. Det fanns en särskild låda för dem som läste Mumin som serie. Om man gick utanför normen så gällde det att gå utanför på rätt sätt. I en låda fanns barn som läste svenska Kalle Anka och finska Aku Ankka. Det fanns en särskild låda för barn i barnträdgården. Det vanliga var att barnen var hemma med sin mamma. En låda för följande första klass i lågstadiet. Men det fanns ingen låda för homosexuella. Det fanns ingen låda där det stod transsexuell. Ingen låda med titeln lesbisk eller bög. Kanske saknade tomterna häckar och murar för att de som bodde i villorna skulle kunna se om en fiende närmade sig? Kanske lådor döljer mer än de visar? Behöver vi lådor för att se helheter?

Nu efteråt har jag förstått att jag var med om homosexuellt laddade situationer när mina nya grannkompisars äldre bröder lekte "doktorn undersöker" med oss i villaträdgården. Jag minns att jag gillade undersökningarna. Jag gillade min kompis Matti. Jag tyckte ännu mer om hans storebror. Han var en av "doktorerna" i tältet. Jag tyckte om att han klädde av mig och att han tog på mig. Jag kommer ihåg hur hård min kuk blev. Jag kommer också ihåg liknande situationer i barnträdgården (idag skulle vi säga förskola eller dagis). Jag minns den sexuella hettan i kroppen. En stämning laddad med koncentration. Vi kände på oss att vi var på förbjuden mark. Vi kände det tillsammans. Det ökade spänningen. Jag tror inte att mina föräldrar visste någonting om det. Mina föräldrar var förvånansvärt sällan delaktiga i våra lekar under min uppväxt. Jag tror inte att det var utmärkande för mina föräldrar. Mina kamraters föräldrar var även de en förvånansvärt liten del av vår vardag.

Min pappa arbetade i min farfars jordbruk och senare för det svenska Vägverket. Min mamma var hemmafru och arbetade senare för det svenska Postverket. Från en glasad veranda i 1880-talshuset minns jag en mycket tidig varseblivning. Jag ligger på mage på verandagolvet, det är innan jag lärt mig att gå, och känner det skurade och slätslitna trägolvet. Det är varmt av solen som lyser in igenom de stora verandafönstren. Värmen framkallar dofter av såpa och sand.

I vår nya bostad doftade däremot allt nytt. Mina föräldrar tyckte att de flyttat in i himmelriket. Det moderna projektet såg de som lösningen på alla komplikationer. Jag tänker ibland på att jag har varit

med om en väldigt stor samhällsförändring. Jag började mina dagar i ett 1880-talshus som mina föräldrar upplevde som oerhört gammaldigt, tungskött och dragigt. Kakelugnar stod och brann hela vintern, vattenburen värme i stora pysande element, enorma men dragiga fönster och dubbla glasörrar där snön blåste in, ett jättelikt kök med mycket låga arbetsytor klädda med zinkplåt, en magnifik svart vedspis och överallt skurgolv. Trots att mina föräldrar flyttade från 1880-talet med hela tjechovromantiken till en folkhemsvilla med gustavsbergsbadrum så tog de med sig en gammal värld in i den modernistiska normen. De tyckte båda det var självklart att min mamma var hemma. De tyckte båda att konstnär inte är ett riktigt yrke. På något konstigt sätt tyckte de båda att homosexuella inte fanns trots att min mamma hade manliga vänner i pälsjacka, med guldlänkar runt armarna och mycket välformade frisyrier. Kanske, jag hoppas att det var så, tänkte de i alla fall att i framtiden skulle det som de tyckte var dåligt bli bättre. Jag har hela mitt liv på olika sätt försökt förbättra tillvaron för homosexuella och särskilt för mig själv. Det går långsamt.

När jag sen började skolan älskade jag Barbro. Många timmar var vi två i snöbacken. Vi åkte ner på samma röda tefat. Vi byggde snöhus och gjorde lyktor. Vi var tillsammans så ofta vi kunde. Jag minns att mina föräldrar på något särskilt sätt tyckte att det var särskilt bra att Barbro och jag hade varandra. När vi sen började i skolan gick Barbro i en parallellklass. Jag blev trakasserad för att Barbro och jag tyckte om varandra. Jag kallades för flicka eller tjej. Jag blev mobbad och utfryst. Jag lärde mig att alltid vara på min vakt. Jag kommer inte ihåg hur det var för Barbro men på något sätt försvann hon. Så här efteråt verkar det märkligt att jag inte minns några vuxna. Jag är ganska säker på att jag berättade om det här för mina föräldrar och att de talade med lärarinnan. Jag vet att jag inte ville gå till skolan. Jag blev sängvätare.

Andra eller tredje året kom Robert till vår klass. Fröken placerade Robert i bänken bredvid min bänk. Det hade blivit tomt runt mig. Robert var blond och hade stora lockar. Han såg ut som en docka. Han var underbar! Plötsligt tar han min linjal utan att fråga. Jag har sedan första klass blivit väldigt uppmärksam på allt runt omkring mig och rycker tillbaka linjalen. Jag smäller till Robert på armen. Förskräckt hoppar han till och ber om ursäkt. Jag blir stum av förvåning. Robert den undersköna blondlockiga pojken ber om ursäkt. Jag blev förälskad. Det allra bästa var att Robert besvarade mina känslor. Vi är väldigt nära varandra på det där självklara sättet som man kan vara när man går i lågstadiet. Vi gör läxor, leker eller "bara" pratar. Det var när vi senare

kysstes i trapphuset i skolan som vi snabbt fick veta att sådant inte gick för sig. Så gjorde ingen av manligt kön med någon annan av manligt kön. Vi kände inte till ordet homosexualitet även om vi visste att vi skulle låta bli att berätta om tältlekarna. Ingen talade någonsin om homosexualitet. Jag kommer inte längre ihåg hur det gick till men efter händelserna i trapphuset försvinner också Robert. Jag kommer däremot ihåg den där känslan av ensamhet.

Resten av min skolgång och uppväxt präglas av ensamhet. Jag är bögen. Jag är fjollan. Jag är avvikande och väldigt utanför. Mina föräldrar sa aldrig någonting om Robert och mig. Ingenting om min ensamhet. Ingenting om vad jag kallades för. Jag vet inte riktigt varför. Jag har försökt att förstå men det finns "sånt man inte pratar om". Det fanns egentligen inga homosexuella. Inte i tidningar eller böcker. Inte i tv:n. Vare sig i Sverige eller Finland. Lennart Hyland talade aldrig med någon som var transsexuell och tant Kyllikki sa aldrig på finska ett ord om någon böge. Men, jag minns ett särskilt tassel och tassell om James Dean, Rock Hudson, Tove Jansson & Tuulikki Pietilä, Liberache, Kaj Franck, Lennart Swahn, Carl-Gustaf Mannerheim, Gene Kelly, Elton John och Montgomery Cliff. Men, det var aldrig någon som sa någonting vi barn kunde höra. Inte på något språk. Senare har det klarnat vilka som var homosexuella. Jag kommer ihåg att jag sa att jag tyckte att astronauterna var väldigt snygga och manliga. Det var den gången tv visade månlandningen. De vuxna gav mig blickar. Det fanns något jag inte riktigt kände igen i blickarna. Varför var det så tyst?

I lågstadiet besöker vår klass ett bibliotek. Stadsbiblioteket är i Haparanda med många meter av böcker i två våningar. Det är en enorm upplevelse för mig. Biblioteket låg i lokaler där ett Konsumvaruhus legat på femtiotalet. Inredningsdetaljer med skulptural form och i högkvalitativa material påminde om en tid med mer värdeburen kommers. Biblioteket är som ett nyckelskåp med många, många nycklar. Med böcker kan jag nå andra världar och jag läser hela tiden. Jag är ofta vid det stora skåpet där kartoteket finns. Jag letar i kartoteket och gör nya upptäckter. Under många år är jag på biblioteket varje dag. Förutom lördag och söndag, då de har stängt. Men, då läser jag lånade böcker eller lyssnar på radion i stället. Jag hittar P1 i radion. P1 är som ett kartotek och har program om böcker, konst, teater, vetenskap. Jag ser alla konstutställningar som visas i bibliotekets konstgalleri. På biblioteket visar de också filmer i en biograf. Spännande filmer från världar jag inte ens kunnat drömma om. Många år senare ser jag Fassbinders *Matrosen och stjärnan* i en biograf som utvecklats ur bibliotekets film-

klubb. Jean Genets böcker har jag lånat och läst många år tidigare. De böcker som inte fanns på vårt bibliotek gick att beställa ifrån något större bibliotek i Uppsala, Stockholm, Helsingfors, London eller Paris. Inom Sverige kostade det ingenting. Man kan även lyssna på musik på biblioteket. Jag tror att all slags musik fanns på biblioteket. Jag kommer ihåg hur förvånad jag var över den tillåtande attityden. Där fanns Mozart och Jimi Hendrix i samma skåp. Det är på biblioteket jag hittar Amnesty som engagerar mig mycket under tonåren. Många kurser i olika ämnen ordnades inom bibliotekets lokaler. Det är på biblioteket jag hittar till min första konstkurs. Det kommer att bli avgörande för mitt val av arbete.

Biblioteket var en tillåtande värld. De tyckte att det var självklart att kultur var tillgänglig för alla. Nästan ingenting var förbjudet att läsa. Det fanns några böcker och filmer som vi barn inte fick läsa eller se. Jag minns särskilt den gången jag ville låna en bok om Markis de Sade. Tant Karin, när jag var barn skulle vi säga tant till kvinnor utom till lärarinnan som skulle kallas fröken, sa mycket bestämt att jag skulle vänta med den. Hon tyckte att det där var för hemskt och att jag var alldeles för ung. Ingenting kunde ha väckt min nyfikenhet mer. Jag läste den på biblioteket så snart jag fick tillfälle. Från pärm till pärm på en dag. Visst tant Karin, den var läskig men jag förstod att det var en bok. Boken var inte hemsk för mig. Det som var hemskt för mig tant Karin, var att vara mobbad, utfrusen, utesluten, utanför. Men, jag tror att upptäckten av biblioteket räddade mitt liv.

Så småningom släpper rädslan för att bli kallad böj, tjej, pederast, och så mycket annat. Jag börjar fundera över vad de där orden jag kallades för egentligen betydde. Jag börjar söka i ordböcker och lexikon. Jag är en del av en flerkulturell värld och jag letar på svenska och finska. Jag börjar leta i bibliotekets stora kartotek. Där finns inget ämne som heter homosexualitet, men under avdelningen sexualitet hittar jag senare boken *Homosexualitet* av C. A. Tripp. Jag kommer fortfarande ihåg den där känslan av rus och längtan efter mer kunskap. Jag förstår att jag söker bekräftelse. Jag förstår att jag levt i en värld som utesluter allt som avviker från normen. Jag slukar Johnsson & Johnsson, Hite, Ottar och andra rapporter. Jag försöker sortera och strukturera. På biblioteket hittar jag även mängder med skönlitteratur som på olika sätt hanterar könsidentitet och världar som är långt från normen. En homosexuell värld öppnar sig i Bengt Martins böcker. Jag läser om sexualinstitutet i Berlin som nazisterna lägger ned och ser samband till Bauhaus som också läggs ned av nazisterna. Jag förstår att jag inte

längre är så ensam som jag så ofta känt mig när jag utanför Konsums varupalats i vit marmor och svart stål lyssnat på när Betelkyrkans predikant basunerar ut att homosexualitet är världens undergång. Han pekar på mig och ropar att cancersvulster måste skäras bort. Han tycker att jag är en cancersvulst. Det står många vuxna och lyssnar. Alla utom predikanten är tysta. Tycker de att jag är en fläck på den vita folkhems-marmorn?

På högstadiet är det för första gången en lärare använder ordet homosexuell i undervisningen. Vi har samlevnadsundervisning. Vi får i förbifarten med en saklig ton veta att det finns homosexualitet.

Det är också vid den här tiden och genom konstkursen jag hittat på biblioteket jag blir god vän med ett par som driver en musikaffär. Jag upplever dem som liberala och oerhört spännande. De har ett stort och internationellt kontaktnät av olika musiker och konstnärer. Snabbt blir kvinnan i detta heterosexuella par som min andra mamma. Hon heter Helena. Hon är konstnär och är mångkulturell. I den musikaffären börjar jag att arbeta extra efter skolan och på lördagar och helger. Genom mitt extraarbete kommer jag i kontakt med många musiker som på olika turnéer tittar in i affären för att köpa material, lyssna på någon skiva, dricka kaffe och utbyta information eller helt enkelt "jamma" med ägaren en timme eller så. Några av musikerna var homosexuella. Jag hittar en värld som skiljer sig så kraftfullt från den normativa värld jag växte upp i.

När jag inte var i skolan eller på biblioteket så simmade jag. Jag var väldigt duktig och snabb. Av någon anledning var det den enda sport där jag kände att jag fick vara med. Min kropp var som gjord för att simma; smärt, breda axlar och stora lungor. Vi visste att elitsimmare rakar sina kroppar. Vi ville vara som elitsimmarna. Också vi börjar raka oss. Vi rakar hela kroppen. Jag tror inte att vi ens då trodde att det hade någon egentlig effekt på simningen. Det var mer som den omsorg och den förberedelse som olympens atleter gjorde för att leva aktivt. Jag har slutat simma men jag rakar mig fortfarande. På den tiden jag simmade var jag som besatt och vann några tävlingar för min åldersgrupp. Jag gillade och drogs till den nakenhet och laddning som fanns i det modernistiska nybyggda badhuset men jag hade inte sex där. Jag tror att jag förstod att det på något sätt fanns men jag upplevde det aldrig själv. Långt senare när jag bodde i Karleby så fick jag första gången "ragg" på ett badhus. Jag kommer ihåg hur störd jag kände mig – jag hade ju pojkvän. Den stilige mannen med grått vid tinningarna såg inga hinder utan sa lakoniskt –Ta med honom!

I min familj är allt mycket illa ställt. Min pappas alkoholism går inte längre att se bort ifrån. Trots att min pappa går i terapi så bryts familjen sakta sönder. Min mamma försöker i det längsta hålla samman familjen men till slut tvingas hon inse att det är tid för skilsmässa. Det är då jag i något slags pubertalt övermod kräver att få flytta hemifrån. Sexton år gammal flyttar jag till en etta och skapar mig min egen värld. Redan då som sextonåring tycker jag att mina föräldrar sviker mig när de tillåter mig flytta hemifrån. Jag kan inte förstå att de ansåg att jag klarade mig själv när jag var sexton. Visst hjälpte de till med min ekonomi men en sextonåring behöver känslomässigt stöd.

Jag är nu helt utanför de vuxnas insyn. Jag har väldigt svåra år på gymnasiet. Hela min skoltid tycker jag var väldigt långt från alla fina ord om "jämlighet och demokrati". Det var som om ingen hade sett att den stora skolreformen 1969 talar om att "se individen" och individens behov. Jag upplevde ofta att mina drömmar inte dög. Jag kände mycket sällan bekräftelse. Det var nästan aldrig någon lärare som lyssnade eller försökte förstå. Jag kommer så väl ihåg det distanserade avvisandet. Individen fick ingen plats. Min matematiklärare säger till och med att jag inte ska tro att jag kan leva på konst. Känslan av att inte vara lönsam var mycket stark. Det var som bäddat för att vi skulle misslyckas i livet. Skolan var som att uppleva helvetet på jorden. Varje skoldag. Jag sökte upp biblioteket så snart jag kunde. Under hela gymnasietiden fortsätter jag att arbeta extra i musikaffären där jag fått en mycket självständig ställning. Där känner jag bekräftelse och min tilltro till mig själv växer. Min självkänsla börjar växa. Jag växer och jag får vänner och nya kontakter.

Det är på biblioteket jag också hittar till Seta. Seta är den finska motsvarigheten till RFSL och betyder samma sak, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande. Efteråt har jag insett det ovanliga i att Seta hade en broschyr. I Finland är det vid den här tiden enligt lag förbjudet att informera om homosexualitet. En kvinnlig biblioteksanställd som levde med en kvinnlig gymnastikdirektör kan ha underlättat kunskaps-spridningen. Det här var på den tiden när man betalade räkningar på Posten, så jag går i tjugo minuter till den finska Posten för att betala medlemsavgiften till Seta. Jag minns att jag darrande tyckte att det var ett av de viktigaste beslut jag fattat. Först blir jag medlem i Seta och får information och tidskrifter på finska. För första gången ser jag bögar, lebbor och transor på bild utan att de är stämplade som defekta. De ser ut som väldigt vanliga människor. De ser ut som mamma, pappa, Helena, Roland, tant Karin och tant Meri. Ganska snart tycker jag att

det är självklart att jag även blir medlem i RFSL och besöker åter Posten, fast nu den svenska. Genom Seta och RFSL hittar jag fler böcker och tidskrifter att läsa. Jag får kontakt med bögar och lebbor i hela Finland och i hela Sverige. I Tornedalen är två nationer ständigt nära. Jag träffar även mitt livs första transor. Jag går på möten. Mer möten. Vi samtalar och diskuterar. Jämför och delar med oss av erfarenheter. Min insikt om homosexualitet växer dramatiskt under de här åren. I bakhuvudet hör jag fortfarande David Bowie och *Young American*. Vi förstod att könsrollerna var under förändring. Som trettonåring gör jag min första sexuella erövring som bög. Jag förför grannens jämnåriga pojke under terrasstrappan till deras villa.

När jag nu senare tänker på den tiden så förvånas jag över hur långt vi reste för att träffa varandra inom Seta och RFSL. Vi passerade ofta gränsen mellan Sverige och Finland. Jag minns de ständigt återkommande gränskontrollerna och visitationerna. Herrar i de båda tullverken gick igenom väskor och gjorde kroppsvisitationer. Gränsövervakningens män var väldigt intresserade av oss.

I slutet av 1970- och början av 1980-talet är discomusiken starkt framväxande. En del danssteg är väldigt intrikata. Andra betydligt enklare som de till YMCA (med bögbudskapet i texten). Under sjuttio-talet lyssnar jag mest på punk men jag ser ut som en vit Grace Jones. Jean-Paul Goudes gayförpackning av Grace Jones hade ikonstatus i mina konstkrepsar. Idag i en internetbaserad värld blir jag imponerad över hur vi långt borta i en periferi lyckades ha så mycket "koll". De lokala föreningarna av Seta och RFSL ordnar disco och allt är förvånansvärt välorganiserat. Det finns system för samresande och boende ordnas hos varandra (det finns inga förväntningar om ersättning). Lokalerna är ofta rätt nedgångna och ligger genomgående avsides. I Finland är det förvånansvärt ofta någon magasinsbyggnad som tillhör Statsjärnvägarna (de heter så i Finland). Hot och trakasserier hör till vardagen.

Jag har nästan uteslutande träffat män i helt vardagliga situationer som i matbutiken eller på postkontoret. I min värld utanför storstäderna fanns inga "skumma" barer eller klubbar. Jag kände inte heller till några andra särskilda mötesplatser som någon särskild park eller pissoar där bögar förväntas bli kåta. I mina små hemstäder i Sverige och Finland fanns inga särskilda mötesplatser för bögar. Däremot öppnar sig flera jämnåriga bögar och lebbor som lever i min närhet. Jag får flera nära vänner.

Mina föräldrar skiljer sig. När jag är på ett längre besök hos min pappa så hänger han sig en natt i gillestugan i min barndoms folkhems-

villa. Jag minns att jag vaknar den morgonen och känner på mig att något är fel. Jag går ner i köket och börjar leta. Köket i min barndoms folkhemsvilla är ingen modernistisk laboratoriepassage. Av någon anledning har mina föräldrar valt att ta med sig det tornedalska köket in i framtiden. Köket är husets största rum för vardag och fest. Här finns utrymme för matlagning och många matgäster men också skrivplats med symaskin och även en soffa. Jag hittar honom inte men den där känslan är kvar. Till slut letar jag i källaren. Redan när jag kommit ner för trappan ser jag genom den halvslutna dörren till gillestugan en skugga som jag inte känner igen. Känslan av att något är fel är väldigt stark i mig. När jag öppnar dörren ser jag min pappa hänga i ett rep fäst vid ett rör. Jag är ledsen. Hela min kropp känner smärta som väldigt snabbt övergår till ett lugn. Jag vet att pappa är död innan jag tar pulsen. Jag tar pulsen. Jag tar farväl. Jag går upp till telefonen och ringer till polisen. Jag ringer en släkting och ber henne åka och berätta för min mamma. Jag väntar in polisen och svarar på deras frågor. De är väldigt förvånande över mitt lugn. Efter mitt lugn kommer en stor sorg och jag känner mig övergiven. Jag gråter. Min familj är förlamad. Vi är ledsna för att han valde att dö. Vi känner att han svek. Vi känner också att vi bär skuld. Familjens liv kommer aldrig att bli sig likt mer. Jag kommer ihåg att jag snabbt återtar rollen som vuxen. Jag är ett barn till en alkoholist och har blivit lite för duktig att ta ansvar. Min familj och jag har länge ställt upp för min drickande pappa. Men, jag förväntar alla när jag inte vill vara med på begravningen. Jag upplevde att min pappa övergav och svek mig. Jag upplevde att mina föräldrar svek mig. Jag upplevde även att släktingar och familjevänner svek mig. Skolan har överhuvudtaget aldrig visat något intresse.

Jag kommer ihåg demonstrationerna för lika rättigheter i det försommargröna Stockholm i början av 1980-talet. De blir senare stora festligheter. De kommer att kallas Pride och arrangeras i augusti. I Helsingfors blev det också demonstrationer men flera år senare. Både Seta och RFSL var organiserade som folkbildningsinstitut. Det bedrevs ett informationsarbete till unga homosexuella och transpersoner. I det finska Seta är informationsarbetet mycket mer tungarbetat att genomföra då den finska lagen, vid den här tiden, förbjuder information om homosexualitet. I Sverige sker informationen på laglig väg och huvudsakligen på högstadies- och gymnasieskolor. Genom Seta kommer jag även i kontakt med en grupp som hjälper människor fly från Ryssland, Baltikum och Polen. Den organiserade flykten gick med tåg genom Finland upp till övernattning i Tornedalen och vidare med tåg till

Köpenhamn. Jag förstår idag inte riktigt hur jag orkade och vågade. Men, det kändes självklart att ta ansvar. Jag är alkoholbarn och jag kommer ifrån en kultur utanför de svenska folkhemmet och är van att förlita mig på det civila samhället.

Efter gymnasiet arbetar jag några år i musikbutiken, på ett bibliotek, på ett sjukhuslager och på herrkostymen på Stockmanns. Jag blir en expert på att hantera den ekonomiskt starka borgerlighetens alla önsningar, oavsett om de kommer från Norden eller Moskva. Därefter börjar jag med konststudier i Karleby i Finland. I Karleby har jag både korta och långa förhållanden. Livet är bubblande. Jag känner många människor sedan tidigare verksamma år i Seta. Jag lever i en konstvärld med många olika nordiska och internationella inslag i en rätt borgerligt konventionell kultur i Österbotten i Finland. En märklig blandning av tillåtande och begränsande kulturer. Jag minns särskilt en manlig brittisk lärare som till mig deklarerar att jag är för vacker för att bli konstnär. Jag tyckte om honom. Han var väldigt stilig. En man, mörk och fientlig. Senare ber han mig om ursäkt och ger mig ett av sina konstverk.

Nästan ett år senare träffar jag en ung man som jag blir enormt förälskad i. Kasimir, lättsam och väldigt väl definierad. Vi försöker att träffas så mycket det går trots avståndet. Han bor i Helsingfors. Han tillhör en förmögen finlandssvensk adelsfamilj. Vi lever öppet som ett bögpår trots en del släktingars mycket ljudliga och starka protester. Flera tog avstånd och några uteslöt oss. Det vanliga var att vi inte inbjöds till olika släktsammankomster. I det finlandssvenska utanförskapet är familjesamvaro avgörande. Det uppfattas som väldigt provocerande att vi levde som ett öppet bögpår. För oss båda blev det som teater fast det var dödligt allvar. Det var ofta bråk och hot. Jag minns att vi ganska ofta sprang för att komma undan någon som förföljde oss och hotade oss.

I Karleby börjar utvecklingen av min konstnärlighet att ta allt mer av min tid. Jag hinner inte riktigt med ett så aktivt föreningsliv. Jag börjar prioritera konst. Jag söker och kommer in på Konstfack våren 1986. Jag arbetar min sista sommar på Stockmanns och efter en oerhört svår separation från Kasimir, min dåvarande pojkvän i Helsingfors, flyttar jag ensam till Stockholm sista helgen i augusti 1986. Trots mitt kontaktnät i föreningsvärlden känner jag mej främmande i Stockholm. Jag saknar min före detta pojkvän och det liv vi hade haft trots att det var fyllt av så många konflikter. Jag använde flitigt bokhandeln Rosa rummet och jag var ofta ute om nätterna. Vid den tiden fanns en mängd

klubbar och discon som var uttalat blandade och som lyfte fram en homosexuell värld. 88:an, Confetti, Baby och Bebe är några jag kommer ihåg. Det är en tid då det blir accepterat att var homosexuell. Det betraktas närmast som en tillgång. Plötsligt är det en fördel.

Jag tror att jag kände mig främmande därför att jag insåg också att jag är mer finländsk än jag förstått. Jag kommer ihåg att jag beundrade Jon Voss och Dodo Parikas. Tidigt läste jag ju Kom Ut. När jag fortfarande bodde långt borta i Lappland prenumererade jag genast på Jons och Dodos tidskrift Gay när den kom. För mig var det av största betydelse att följa med. Nu, när jag bodde i Stockholm kände jag mig blyg inför dem och jag ordnade aldrig ett tillfälle att tala om för dem hur mycket jag tyckte att de hade betytt för mig och för homosexuella i Sverige och Finland.

I mitt nya Stockholmsliv träffar jag även Jonas Gardell och Mark Lewengood. De kommer aldrig att bli nära i mitt umgängesliv men bara att de fanns var väldigt viktigt. Jag minns med särskild värme den gång, på Valhallavägen i dåvarande buss 41, då Mark visade mig förlovningsringen – vilken underbar sak med två män som förlovar sig. Jag kände mig avundsjuk. Jag ville också vara förlovad. Jag vet inte om bögar och lebbor vågar förstå hur mycket Jonas Gardell har betytt för en positiva bild av homosexuella bland många människor. Jag är inte heller säker på att vare sig hetero- eller homosexuella kommer ihåg den långa, långa rad av kvinnor och män som vågade kämpa för sexuella rättigheter innan det blev mellanmjölkens land av hela Priden. Bengt Martin kom ut redan på sextiotalet. Det är som om de inte får plats i normens historia.

Konstfack består av flera konstvärldar. Där finns designvärlden. Där finns bildlärarvärlden. En konsthantverkarsvärld och där finns den fria konstens värld. För många kan det tyckas vara väldigt liten skillnad mellan fria konst och formgivning eller design (som också kallas tillämpad konst i motsats till fri konst). Men, det är verkligen olika världar som sedan sjuttonhundratalet är delad med en hög och tjock mur. Med formen och nyttobruk på en sida om muren och den sköna fria konsten för njutning på den andra.

Jag kände mig väldigt hemma i Konstfacks mångkultur som kom att ta nästan all min tid. Föreningslivet blir minimalt. Under hela min tid på Konstfack hade jag flera pojkvänner i rätt korta men huvudsakligen fasta förhållanden. Det var inget moraliskt förhållningssätt utan vi ville vakna varje morgon tillsammans. Vi bor och lever öppet som bögpar. Omgivningens uppmärksamhet är stor. Uppmärksamheten är

sällan negativ utan mer som något man aldrig tidigare sett. Jag kommer ihåg att det kändes konstigt med tanke på hur många bögpar som måste ha passerat förbi innan oss. I Helsingfors var uppmärksamheten oftast negativ. Någon hotade att slå eller slog. Någon kastade sten eller skrek grova tillmälen och hotade oss till livet. Men, på Konstfack fanns bara tystnad om homosexualitet. Det kanske fanns men ingen talade om det. Där har jag också upplevt diskriminering. Det är ju väldigt svårt att bevisa diskriminering men jag fick bland annat inte vara med på en av min institutions utställningar. På omvägar fick jag också veta att jag inte skulle visa min homosexualitet för då skulle jag få svårt att få statliga eller privata arbetsstipendier. Konstvärldarna kan uppvisa väldigt hotfulla sidor. Individerna är väldigt utsatt.

Efter några år på Konstfack utvecklar jag ett bildspråk där jag använde attribut från bögporren i mina målningar. Väldigt manliga bilder med väldigt manliga könsorgan. Jag målar stora målningar med stora kukar. Det resulterar i att jag för första gången kunde ha ett djupare samtal om konst och homosexualitet med en av mina lärare. Dessvärre för min lärare, så hade ett tidigt och ganska långt föreningsliv i Seta och RFSL gett mig rätt gott på fötterna med fakta och forskning om könsidentitet. Jag hade kunskap, argument och kunde stå på mig. Det hela slutar lite tragiskt med att min lärare konstaterar att om vi var i armén så skulle han förbjuda mig att måla så som jag gjorde. Vad kunde jag mer säga än att vi inte var i armén. Samtalet dog. Det blir inga fler djupa samtal med den läraren. Däremot har jag djupa samtal med min konstprofessor. Han får mig intresserad av formgivning. Han väcker tanken att trycka på tyg. Genom hans hjälp får jag möjlighet att studera formgivning. Gränsöverskridande var inte populärt. Det fanns tydliga murar mellan institutionerna. Och de bevakades noga.

Under senare delen av min tid på Konstfack träffar jag på gymmet en av de mera namnkunniga av Sveriges designers. Han känner mängder av människor och visitkort i min omgivning och vi blev tillsammans. Det tillhör Konstfacks fördelar att vid några alltför få tillfällen sker möten över konstens och formgivningens konventioner och normer. Jag har varit med om några sådana möten genom mannen jag mötte på gymmet. Efteråt har jag tänkt att det kanske är fel att säga att vi var ihop för vi bodde inte tillsammans som jag gjort med mina tidigare pojkvänner. Vi levde inte heller i något verkligt öppet bögförhållande. I "privatlivet" var det några som visste men jag var inte officiellt pojkvän. När en av Sveriges mer kända "smygbögar" dör i aids så var det

underförstått att jag inte skulle vara med på begravningen trots att det var min kille som var en av organisatörerna.

Jag tror att våra olika förhållningsätt till öppenhet om homosexualitet berodde på att vi tillhörde olika generationer. Homosexuella i min sextiotalsgeneration upplever oftare det som en självklarhet att leva som öppet homosexuell. Vi hade i alla fall många fina stunder tillsammans. Han var en originell människa. Jag tror att han hade andra killar för det kunde komma "konstiga" samtal. I vårt "privatliv" blev jag inbjuden av hans släktingar, de tillhörde designens smakdomare, att fira jul och andra helger tillsammans med dem. Jag tackade pliktstroget nej tack.

Jag är sen barnsben drillad med Kaj Francks uppfattning om att en formgivare alltid ska verka i det dolda. En väldigt naiv tanke men den var en del av modernismen. I min barndoms folkhemsvilla hade vår familj använt en hel del föremål ritade av den numera hjälteförklarade finländske designern Kaj Franck. Design med mål att förbättra de sociala villkoren för de många människorna. I det moderna projektet skulle "den goda formen" genast uppfattas av alla och utan att upphovspersonen lyftes fram och sågs upp till. Designers som verkade i det dolda. Senare när min älskare lämnat mig tackar jag ja till inbjudningarna från designeliten. De öppnade kontaktnät och jag har haft mycket nytta av dem i mitt arbete. Vid den här tiden fick jag kontakter med designeliten i Finland som ansåg att de kunde bekräfta tassel och tasslar från min barndom. De talade om Kaj Franck, husgud på mitt barndoms matbord, arbeta elegantiarum för mig som formgivare. De påstod att han var homosexuell. De sa att han dog i armarna på sin älskare, en finländsk designer. När de var på solsemester på en spansk ö. Jag blev förstummad. I Ulf Hård af Segerstads biografi står inte ett ord om att han var böj. Var det sant? Det gamla vanliga osynliggörandet? När jag börjar mina magisterstudier på Konstfack så blir jag sjuk. Jag har ofta infektioner och inflammationer i luftrör och lungor. På Karolinskas Thoraxavdelning kommer de till slut fram till att jag har tumörer i lungor och luftrör. De var godartade. Min ångest var väldigt stor innan jag fick besked. Det var ingen cancer. Jag fick senare diagnosen sarcoidos. Då hade jag genomfört mina examensarbeten på Konstfack. I samband med det här träffar min kille en annan mycket yngre man och lämnar mig. Jag är ledsen och jag känner svek. Jag förstår inte vad som händer. Samtidigt dör flera av våra och mina vänner i aids. Jag går på begravningar. Begravningar av trettioåringar. Jag gråter ofta.

Efter Konstfack arbetar jag med utställningen *Den Svenska Historien* på Historiska museet och jag formger textilier för IKEA. Jag valdes snart

ut för att förme för och utveckla en detaljhandelskedja, Postens butik, för 970 postkontor i Sverige. I sambandet med det uppdraget kom jag att rekryteras till Orrefors som konstnärlig ledare och ansvarig för företagets konceptuella beteende. Ganska omgående tvingades vi ändra min titel från konstnärlig ledare till produktutvecklingschef. Merparten av formgivarna kunde inte gå med på att någon så ung kunde ha titeln konstnärlig ledare. Jag vet inte hur mycket allt det här påverkades av att jag levde öppet som bög. Däremot inverkade det i de flesta andra situationer. Jag var säkert naiv och väldigt präglad av min aktivisttid. Jag skrev PM om produktutveckling för de köpstarka homosexuella grupperna. På seminarier för design- och produktutvecklingsavdelningen och för marknads- och försäljningsavdelningen beskriver jag i ord och bild tidsandan som positiv för kroppsdekorationer och inriktningar på sexuell identitet. På möten tog jag upp frågor om marknadsföring till särskilda grupper. Jag hade IKEA:s marknadsföring av sängar till bögar i USA som ett exempel. Aldrig tidigare eller senare har jag varit med om en så massiv tystnad. Under hela nittioalet bär jag de röda rosetterna som säljs som solidaritet och insamling av pengar för aidsforskningen. På Orrefors väckte det till min förvåning stor uppmärksamhet.

Hade jag "sjukdomen"? Nej, men mycket tid och energi gick till kring snack runt den frågan. Den verkställande direktören blev nervös varje gång vi hade möten och den tjocka silverkedjan runt min arm rasslade mot Josef Frank-bordet. Han ryckte till och kaksmulor föll ner på den blanka päronskivan. Min homosexualitet var däremot en tillgång i alla internationella kontakter. Kvinnor och bögar dominerade inköpsvärlden oavsett om det var på Duka eller något av de luxuösa varuhusen up-town i New York. Sällan har jag fått så mycket bekräftelse som på luxuösa varuhus som Nieman Marcus eller Tiffanys. Jag hade vänner på de stora reklam- och marknadsföringskontoren i Sverige, Tyskland och USA. Jag och företaget Orrefors hade stora fördelar av att jag var bög i nästan alla kontakter med opinionsbildare. Jag hade fördelaktiga bög- eller lebbkontakter bland många av de stora internationella konkurrenterna. De flesta inom företaget Orrefors var upptagna med att jag var bög och glömde bort att mitt arbete huvudsakligen gick ut på att utveckla varumärket och därigenom på långt sikt skapa ökad försäljning som i sin tur medverkar till att säkerställa arbetsplatser i företaget Orrefors och i bland annat samhället Orrefors. Jag kände ofta en hopplöshet av att arbeta för ett konstföretag som ville stärka sitt varumärke på en internationell marknad och inte förstod hur viktig konsten då var.

Det här var på 1990-talet och allt har förstås ändrats sen dess. Förvånansvärt nog har en del blivit svårare.

Jag går på Nybroplan. Jag är på väg till en utställning av den Marimekkointegrerade japanen Fujiwo Ishimito på Svenskt Tenn. I höjd med Tornbergs klocka saktar jag ner. Jag förvånas över hur alla människor, bussar och spårvagnar förändras av solens återsken från den nytvättade Dramatenfasaden. Guldförgyllningen kastar solkatter i de lindgröna trädkronorna. Det är en het försommardag och jag ser Andreas Carlgren komma gående emot mig. Egentligen är han inte på väg emot mig. Jag känner inte honom men jag känner igen honom. Han går och samtalar med några andra. De händer mycket i hans parti. Det är riktiga stridigheter i centerpartiet. Jag har hört det på radion. Vi byter blickar.

Några år senare, 1999, träffar jag Andreas Carlgren. Jag kommer ihåg att jag väldigt snabbt kände en märklig närhet. Det var som den gången med Robert men på ett nytt sätt. Jag visste ganska mycket om Andreas. Han visste väldigt lite om mig. Andreas hade gjort det ovanliga att i tv berätta för hela svensk folket att han var homosexuell. Trots att han hade varit gift med en kvinna och hade tre barn så var han bög. Jag hade varit med rätt länge som öppet bög men inte haft möjlighet att säga det i tv. Jag känner enorm glädje och respekt för att Andreas vågade säga att han är bög till alla tv-tittare. Vad som var mycket större och viktigare var att Andreas ger mig kärlek. Jag får finnas. Med Andreas får jag växa. Tillsammans kan vi vara utan skal och hölje med varandra. Andreas hör min viskningar. Ibland hör han även det jag inte säger. Det händer att jag drömmer att Andreas pratar finska.

Det var då inte länge sedan det blivit lagligt för två män att legalisera sitt förhållande. Kanske var det vådligt snabbt men vi flyttar ihop. Kort därefter förlovar vi oss. Jag kände ingen rädsla. Vi kände båda att det gäller att leva när man kan. Vi ville göra det tillsammans.

Det finns en klippa i de avlägsna delarna av Kungsholmen. Klippan är en explosion av olika grå nyanser. Där växer några förkrympta syrener och en och annan rönn. Tittar man närmare på marken så växer det mängder av suckulenter mellan klippställarna. På försommaren är här ett överdåd av små, små blommor. Här och där finns tydliga spår av kultur, en trappa i betong eller ett rostigt fäste. Nedanför flyter Mälaren. Under sjuttonhundratalet låg här intill en "Porcellaine Fabrique", på artonhundratalet fanns Sveriges första militärhögskola här och det var militärt område fram till 1942. Här har massor av män hållit till och en hel del av dem måste ha varit homosexuella. På andra sidan vattnet ligger Långholmen med en lång homosexuell historia. Den svarta

klippan blev vår. Här ville vi bli vigda. För oss var det väldigt viktigt att inte upprepa ett heterosexuellt bröllop. Vi ville inte gifta oss efter det etablerade heterosexuella förhållningssättet med mannen som nummer ett och kvinnan som nummer två. Inget vitt för den ena och frack för den andra. Vi ville inte gifta oss i en kyrka. Vi ville inte ha en uppdelning i den enes sida och den andres sida. Däremot är det märkligt att de kyrkor som av den svenska staten fått rättigheter att utöva myndighet i form av vigslar kan välja att inte viga homosexuella.

Vi har ett papper daterat den nionde september med tryck i rött och handskrivna text och namnteckning. Det är ett papper från Liberala katolska kyrkan. Namnteckningen är prästen Evert Sundiens. Pappret är vårt världsliga bevis på att vi har slutit band. Eviga band. När vi väl enades om platsen så löste sig allt annat. Ingenting kändes svårt eller oöverkomligt. Men, jag tror att vi sårade några nära genom att gifta oss så enskilt. Vi hade talat om det för de närmaste och andra fick veta det genom en annons i Dagens Nyheter. Det var med ett förvånansvärt stort motstånd som DN till slut gick med på att ha vår lilla annons under rubriken "gifta". För heterosexuella kan det tyckas vara en liten sak men vi tyckte att det var viktigt att stå i samma stapel som andra som gift sig och ville meddela omvärlden just detta. Molnen hängde tunga den där morgonen den nionde september. Det är dagen för vårt bröllop. Efter frukost klarnar det. Prästen Evert Sundien kommer i sin purpurfärgade rock. Han har tidigare försäkrat sig om att vi är allvarliga till vårt åtagande. Andreas, jag och Evert har samlats tillsammans med Mikael, Kristoffer, Ida, Anna, Jonas, Greger och Olivia. Clara och Selma, alldeles nya i världen, är också med. Våra bröllopsvittnens familjer har blivit fler. Vi har en liten stund tillsammans innan vi tågar ut till klippan. Vi har valt den långa ceremonin. Evert är myndig, men en plötsligt kastvind tar hans papper. De flyger uppåt, snurrar runt och singlar sedan mot stenklipporna. De fastnar i syrensnåren och ligger på hällen. Kristoffer hoppar vigt och snabbt efter Everts papper. Vi fnissar lite. Everts papper är i oordning men snart kan vi fortsätta. Jag kommer ihåg att jag tänker att Marimekkos grundare Armi Ratia skulle ha gillat den här situationen. Festlig stämning, en ovanlig situation, ypperligt dagsljus för bilder och snart serveras alkohol.

Vi valde Everts långa katolska formulär till vår vigselakt. När vi bestämde oss för att gifta oss hörde jag ord i mitt bakhuvud. Det var ord ur Elsa Graves förslag till borgerlig vigsel. Hennes ord fanns i mitt huvud. Men inte alla ord. Jag letar i hyllor och på bibliotek. Jag hittar

inte Elsas ord. Nu när jag sitter och skriver minns jag. Här är Elsa Graves förslag till formulär vid borgerlig vigselakt:

Ni gifter er idag med varandra
ni går in i den frihet för två
som kallas äktenskap,
där ni tillsammans kan utveckla
en personlig inre samhörighet
som skyddar mot yttre obeständighet.

Räck nu varandra händerna
för att ni vill leva tillsammans,
och som ett minne av den här stunden
ge varandra en ring

Ingen äger den andres liv
men kärleken kan äga era liv
och växa i er samvaro
så att ni också förmår
älska varandras oberoende frihet.

Nästa morgon vaknar vi till ljudet från en grekisk kvinna som säger många saker på grekiska. Hon kommer att varje morgon i fjorton dagar med hög stämma säga samma saker på grekiska. Vi kommer inte att ta reda på vem hon är eller vem hon talar till. Efter en bröllopsmiddag på Hesperia i Stockholm flög vi till den grekiska ön Samos. Vi kommer att hasa oss ner till frukost på stranden varje dag. Det kommer att vara mindre nyttiga frukostar varje dag. Vi är ju i alla fall på bröllopsresa. Redan innan vi gifte oss bestämde Andreas och jag att vi inte definierar vårt äktenskap som ett "partnerskap". För oss var det en självklarhet att vi var lika mycket värda som män och kvinnor och därför är gifta. Redan när vi var på Samos ringde de båda kvällstidningarna. När vi kommer tillbaka till Stockholm får vi mer bröllopsuppvaktning av media. Expressen kommer med en väldig bukett blommor. Vi tackar vänligt nej till att bli intervjuade. Vi vill inte att vår nya familj skall vara i tidningarna. För oss är allt nytt och barnen var inte myndiga. Vi vill att barnen ska få tid att själva bestämma om sig själv utanför mediernas värld.

Vår familj äter alla middagar runt ett bord ritat av Alvar Aalto. Glas, tallrikar och bestick har Kaj Franck ritat. Runt middagsbordet umgås vi som familj. Lågt och högt behandlas runt bordet. Ganska

omgående efter att vi flyttade ihop och innan vi förlovade oss så ville barnen bo med oss. Barnen tog emot mig med öppna armar. Vi blev raskt en familj. För mig var det en ganska omtumlande erfarenhet. Jag ville ju inte ha barn. Jag hade ju gjort mina val i tonåren. Jag valde ju att vara bög, kosta vad det kosta ville. Det var ju en dröm att få vara öppet bög. Jag visste hur jag ville att allt skulle vara i min värld. Jag hade länge levt utan barn och ville inte bli en "pappa". Det var svårt för mig att bli en del i en familj med barn. Det har tagit lång tid för mig – fast så är det ju också för heterosexuella barnfamiljer. Vi människor skapar våra liv varje dag. Större delen av mitt liv har jag levt med en nästan enfaldigt envis uppfattning om att jag är bög och att jag inte vill ha barn. På något sätt fanns inte för mig bögar och barn samtidigt. Jag kunde inte ha mer fel! Många fler barn än vi uppfattar växer upp med homosexuella föräldrar. Jag har träffat många pappor eller mammor som lever som heterosexuella utåt.

Det var också en ny situation för Mikael, Kristoffer och Ida. Naturligtvis var de vana att äta middag tillsammans. Men inte att äta middag med en designer. Jag ska inte försöka beskriva vad de kände för det gör de själva så mycket bättre. Jag vet att det inte var okomplicerat för dem men långt ifrån så svårt som en del föreställer sig. De ville antagligen inte ha en extra "pappa" och de fick en Tomas. De accepterade mig väldigt snabbt trots att jag är rätt annorlunda. Konst är mitt arbete. Konst, formgivning och min forskning om formgivning. Så här efteråt kan jag bara skratta åt hur korkad jag är som tror att det måste vara ett Aalto-bord som familjen samlas runt. Bestämda bestick. Bestämda bestick till olika ändamål. Allt formgivet. Vi har börjat skratta åt min "smakfascism".

Plötsligt en dag fick Mikael möjlighet att flytta till ett helt eget liv. Tillsammans packade vi utvalda pallar, tallrikar, bestick och glas. När sedan Kristoffer och Ida också flyttade så upptäckte jag hur tyst det blivit när "barnen" flyttat. På bordet står bara två tallrikar. Det behövdes bara en tygkasse när vi handlade. Jag började sakna dem. Det blev tyst. Ibland saknar jag rent av oljuden också. Jag förstod att på något sätt hade Mikael, Kristoffer och Ida blivit en del av mig. Och jag en del av dem. Under de här åren de växte upp till vuxna människor har någonting förändrats i och med mig. Jag skulle inte vilja säga att jag har blivit förälder men jag har förändrats från den jag var. Förvånansvärt ofta möter jag föräldrar som känner skuld. De känner att de inte räcker till för sina barn. De borde göra mera eller klara av fler saker. Jag undrar hur mycket vi människor som utgör samhället förmår att

värdera och uppskatta föräldrar. Jag förvånas över hur sällan föräldrar förmår att uppskatta sig själva. Jag har fått försöka vara det mina föräldrar inte räckte till med för mig. Jag är dålig på att uppföra mig som en vuxen ska. Jag vågar vara löjlig. Men, därför har jag ibland kunnat vara en vuxen man kan prata med om saker som man inte kan prata med mamma och pappa om. Jag har varit Tomas som finns hemma efter skolan. Tomas som kunnat lyssna en stund över mellanmålet. Oftast bara "finnas". Lätt irriterad har jag varit när jag inte fått tillräcklig tid med min avhandling. Tröttsamt tjugit har jag också varit om sov- och tvättider. Jag har mött många människor som på olika sätt varit skeptiska till homosexuellas möjligheter att ge trygghet och kärlek till barn. Jag är inte en biologisk förälder men jag har blivit en del av tre unga människors liv. Tre människor med mycket olika behov.

Genom Mikael, Kristoffer och Ida har jag lärt mig att könsidentitet och könsroller kan förändras. De har lärt mig att se att synen på kön och könsroller har förändrats. Till det bättre. Jag förstår att de och deras jämnåriga kompisar inte alls lever med de könsidentiteter och könsroller som jag växte upp med. Nu kanske någon tänker att det är väl inte konstigt med en pappa som är gift med en man och med en uppväxt i ett hem med soffbordsböcker om lesbisk konst i Amerika och Tom of Finland. Men för många människor har homosexualitet blivit vardag. Synen på könsidentitet har förändrats.

Jag vet att en del av mina gamla kompisar som är bögar tycker att min man och jag blivit för anpassade till den heterosexuella normen. Lite surt pyser det fram kommentarer om att vi lever ett "svenssonliv". Jag förstår kritiken som att svenssonliv är att svika den homosexuella "saken". Jag tycker absolut inte att vi skulle ha svikit den kamp för sexuella fri- och rättigheter som vi och jag så länge arbetat för. Jag tycker att det är tvärtom. Jag har svårt att förstå ett förakt mot ett "svenssonliv" om man då menar många människor. Trots att jag av så många så kallade svensson uteslöts och behandlades med tystnad. Jag vill inte agera med förakt bara för att jag har blivit föraktad.

Varje dag lever Andreas och jag utanför den heterosexuella normen. Vi är två män och vi är gifta. Vi äter frukost som ett gift par. Vi är gifta när vi köper ekologisk mjölk. Vi är gifta när barnen driver med oss. Vi är gifta när en telefonförsäljare ringer. Vi är gifta vid den årliga starten av julafton hos våra över nittioåriga grannar. I alla livssituationer så är vi "äkta män" offentligt. Varje dag säger jag om Andreas att min man sa det eller det eller så säger Andreas jag ska fråga min man om det eller det. Varje gång vi är ute tillsammans så tittar människor på oss

därför att vi är två gifta män. Under hela vårt äktenskap har vi i vardagen levt med barn. Det är ett liv långt ifrån normen. Visst har de börjat vänja sig på Vivoaffären men det är långt till hur man förhåller sig till två olikkönade par. Väldigt ofta så får vi rätta någon släkting, vän eller granne som säger "vän" eller "kompis" om oss som gifta. Nästan alltid är det inte elakt utan bara osäkerhet. Men vilken gift kvinna eller man skulle vilja att hennes man eller hans kvinna kallas för "vän"? Det har hänt någon gång att vi inte orkat korrigera ett sådant "vännande". Vi möts varje dag av fördomar om hur vi är och hur vi lever eller hur någon tror att vi lever.

Jag kommer särskilt ihåg ett sånt tillfälle därför att det var med guldkant. Andreas är generaldirektör och arbetar i en flerkulturell värld. Generaldirektörer och andra liknande statliga tjänstemän blir emellanåt bjudna till middag hos kungen. Vi uppfattar först inbjudan som personligen till Andreas. Senare förstår vi genom vänner att alla andra var bjudna med sina respektive äkta hälfter. Hallå! Vi är också gifta. Hovförvaltningen kontaktas och vi meddelar att andra gifta är bjudna med sina respektive. Varför behandlas vi enligt andra regler? Det hela reds så småningom ut genom att Andreas först tvingas tacka nej för att vi som gifta ska bjudas vid ett senare tillfälle. Jag är mycket stolt över det mod som Andreas visar genom att ställa krav och inte acceptera fördomar.

Varje dag skapar vi vår identitet som ett homosexuellt gift par. Varje dag är vi en familj. Varje dag är vi en familj med barn. Varje dag är vi ett gift homosexuellt par med barn som är heterosexuella. Men det är sant att vi numera mer sällan går på bögställen och dansar hela natten, även om det händer. Det beror mest på mig. Jag tycker inte längre att det är så kul att vara uppe på natten, i trånga och rökiga lokaler. Jag tycker det finns andra och kanske bättre sätt att driva vidare frågor om sexuell läggning och könsidentitet.

"I will survive" dånar ut ur högtalarna i ett stort rum klätt med ekpanel. Golvet, också det i ek, är så fullt att det inte går att röra sig utan att med eller mot sin vilja röra vid någon. Kulörta lampor tänds och släcks i mörkret i takt med Gloria Gaynors frigörelseklassiker. Jag är full och jag tror allt emellanåt att det är 1978. Jag är full men det är 2004. Jag är på David och Catrines bröllop. Jag är inte bara full utan även översvallande rörd och berörd av något av det vackraste jag varit med om. För några timmar sen sa David och Catrine ja till varandra i den eleganta men minimala kyrkosalen i Lidingö kyrka. På bänkarna satt Catrines föräldrar, släkt och vänner. Många av dem som satt på bänkarna var bögar. David och Catrine ville att deras bröllop skulle vara

som ett gaydisco. David känner att hans föräldrar och det normbärande samhället inte hade funnits för honom under hans uppväxt. David upplever att han har fått mer trygghet från ett homosexuellt samhälle än från det normativa samhället. En heterosexuell kille gifter sig med en lika heterosexuell tjej och de vill båda att deras bröllop ska vara ett bögdisco. Det finns trots alla lite hopp. Jag känner även igen några av gästerna från dansanta nätter i Stockholm. Med David och Catrine har vi fått upptäcka nya gayställen. David och Catrine har varit drivkraften för att få ut mig på nya rökiga gayställena. David är en av Andreas gudsöner.

Mitt ansikte träffas av stänk. Där några fler. Det är svett. Det är svett ifrån en man som har precis en sådan mage som utlovas med en elektrisk sak från TV-shop. Hans ända står rakt ut. Han bär en taktstav som han frenetiskt viftar med. Sen blåser han i en visselpipa. Han blåser ihärdigt och dessutom i takt. I övrigt bär han en mycket liten guldfärgad tygbit som döljer kuk och pung och så har han guldfärgade skor. Skorna är väldigt rejäla. Det är en lång marsch. Jag går bakom tamburmajoren. Jag går Priden. Jag bär ett litet hörn av den många, många meter långa regnbågsflaggan. Ett litet stycke ifrån mig går en kille som har ett rosafärgat tält på sig. Det får mig att minnas en rektor jag hade på Konstfack. Hans ansikte består endast av regnbågens alla färger. På huvudet har han också regnbågens färger. Peruk och hatt som regnbåge. Jag gissar att min avklädde tamburmajor och regnbågsmannen är utklädda till fest. Jag hoppas att de inte är avklädda eller utklädda för att bara dölja sig och sin identitet. Man kan ju dölja sig genom att vara utklädd som en ansträngt sminkad clown eller så naken att kroppen förlorar sin identitet. Jag tänker att ingen ska behöva dölja sig för att våga gå med i tåget. Jag tycker det är ett framsteg att Priden blivit en bred och folklig fest mellan Blasieholmen och Tantolunden i mellanmjölkens land. För många år sedan var Priden mycket mindre men festen var lika rolig och lika betydelsefull. Då stod också människor tätt på trottoaren för att följa Priden. Vem vågade ta steget ut i Priden. Någon buade. Jag kan även minnas några tomater som kastades. Men de allra flesta tog det väldigt allvarsamt. Jag minns att Svenska Dagbladets tidiga och seriösa rapportering fick många människor att förhålla sig mer avslappnat till Priden och till homosexualitet. Det tog en bra tid innan Dagens Nyheter tog in Priden på sina sidor. Så småningom stegade Gudrun Schyman och ganska snart därefter också Mona Sahlin med i demonstrationen. Lite underligt är det att de oftast förekommande bilderna från Priden, förutom pridande höga partipolitiker, är de

ansträngda clownansiktena eller de nakna välansade männen. De flesta homosexuella som går med i marschen är inte målade clowner eller nakna män med rutor på magen och guldyg runt kuken. Jag skulle själv jättegärna återupptäcka mina rutor på magen men det är ännu roligare att ha erövrat någon sorts frihet att vara jag.

I min bokylla har jag kvar en bok som jag köpte 1979. Den fanns inte i den normativa kulturens bokhandel. Boken heter *Front Runner* och skrevs av Patricia Nell Warren. Boken är inte stor konst. På omslaget står att det är en roman om kärlek. Omslag och illustrationer är gjorda av Tom of Finland. Många tänker pornografi när de hör Tom of Finland. Boken är utgiven i Sverige av Revolt press i Åseda i Småland. Många tänker sex när de hör Revolt. Visst fanns det sex på Revolt press men inte märkligare än den i Amelia Adamos koncept. *Front Runner* handlar inte om porr men undviker inte huvudpersonernas sexliv. Det är en roman om kärlek mellan två män i USA. Den handlar om en långdistanslöpare och hans tränare. De är ett par och vill leva öppet homosexuellt. Hårda attacker kommer från alla håll. Sporttidningar försöker psyka dem. De ser bara en möjlighet. Långdistanslöparen måste löpa bättre än alla andra. 1979 känns så oändligt länge sedan. Massor har blivit bättre men fortfarande måste vi löpa bättre än alla andra.

Jag jobbar hårt på att vara mer möjlighetsinriktad. Min man försöker övertyga mig om att se mer öppningar än hinder. Men jag kommer ständigt tillbaka till att så mycket fortfarande är ojämnt. Slentrianmässigt normativt. Efter så många år. Jag tycker att det går för långsamt. Så många män och kvinnor lever i misströstan. De döljer sin sexuella läggning. De lever i slutna skenäktenskap eller dolda för sina familjer. Det är också märkligt hur lite samarbete som sker mellan olika grupper utanför normsamhället. Jag förvånas över att inte fler förtryckta straighta kvinnor, nya svenskar, bögar, lebbor, transpersoner och mjukispappor oftare kan få delarna att samverka. Men, jag känner mig oerhört glad över att så mycket har förändrats och faktiskt blivit bättre. Jag försöker påminna mig själv om att så mycket blivit bättre. Men vi lever fortfarande i ett mycket ojämnt samhälle och jag ser hinder. Varför kände sig Peter Jöback tvungen att vänta så länge med att erkänna att han är bög? Varför har så många bögar fortfarande svårt med män som gillar att klä sig som kvinnor? Varför tror så många att feminina män är bögar? Eller andra tänker att bögar alltid går omkring med kukring och strypkoppel? Varför har Jacob Dahlin ingen grav? Varför nekas homosexuella att konvertera till katolska kyrkan? Varför säger man partnerskap när homosexuella är gifta? Varför finns det aldrig

några gifta homosexuella i tv? Förresten, varför är det överhuvudtaget så få offentligt homosexuella i tv eller radio?

Bilar bromsar in, tanter stannar, gymnasister fnissar, taxichauffören ropar, en farbror skakar med knytnäven – Andreas och jag kysser varandra. Jag vet inte om det är möte eller avsked eller annars bara. Kyssen är anledningen till uppmärksamheten. Vi har lärt stor förståelse för heterosexuella.

Sedan min barndom är jag utanför. Jag tror att jag kommer att känna mig utanför resten av livet. Numera känner jag mig lite mindre ensam. En bra sak har min ensamhet haft med sig – jag har en väldigt liten respekt för överhet. Jag lever med insikten om att människan och det mänskliga aldrig är fullkomligt.

Det har tagit mig nästan fyrtiofem år att börja förstå mig själv. Jag förstår numera att jag tillhör minoriteter. Jag tillhör en av Sveriges ursprungsbefolkningar. Min grupp är en av de svenska ursprungsbefolkningar som har finska som huvudspråk. Under drygt hundra år från 1880-talet utsatte Sverige min grupp för en etnisk "reningsprocess". Med FN:s år för ursprungsbefolkningar 1993 började en långsam återuppriktelse. Socialt, kulturellt och ekonomiskt har min grupp bidragit till det Sverige. Jag tillhör en av de erkända nationella minoriteterna i Sverige. Sedan 2000 lovar Sverige att leva upp till Europarådets konvention, ramkonventionen om nationella minoriteter. Kommuner och landsting verkar inte känna till ramkonventionen. Sverige har också fått kritik av Europarådet. I praktiken betyder det nästan ingenting. Men, jag förstår en del av det förtryck som jag och min grupp har utsatts för.

Jag börjar också inse omfattningen av att tillhöra en annan minoritet. Även den har Sverige slutat att direkt förtrycka och börjat erkänna. Jag är homosexuell fast jag säger oftare att jag är böig. För mig känns det bättre att ändra betydelsen av ordet böig. Böig är ordet mina mobbare använde. Böig skrek de som slog mig. Böig skrek de som kastade sten. Böig är det ord som mina förtryckare kastade mig i ansiktet.

Genom ensamhet, utanför Vittula, följer mig Helen Kellers ord "Man ska aldrig gå med på att krypa när man känner lusten att flyga".

Tomas Harila Carlgren

ORDLISTA

Bikupan

En samtalsgrupp för bisexuella medlemmar i RFSL Stockholm.

Bisexuell

Person som kan bli kär, förälskad i och/eller sexuellt attraherad av en person oavsett om denna är man eller kvinna.

Butch

En oftast lesbisk kvinna som klär sig i traditionellt manliga kläder men som för den skull inte anser sig inta en mansroll.

Bög

Homosexuell man. Idag ett accepterat ord att använda, men har en tendens att bli ett skällsord.

Dragqueen/king

Person som leker med det kvinnliga/manliga könsuttrycket, på scen eller för att väcka uppmärksamhet.

Ekho

En kristen organisation som arbetar med att sprida kunskap, förändra attityder och värderingar om homo- och bisexualitet inom kyrkor och andra samfund.

Femme

En lesbisk kvinna som klär sig traditionellt kvinnligt, hon kan sminka sig, bära kjol och ha höga klackar.

Flata

Homosexuell kvinna. Precis som bög ett ord som "tagits tillbaka" och gjorts till något positivt. Men det finns många kvinnor som känner ett stort motstånd mot uttrycket.

FPE-S

Full Personality Expression – Sweden. Den största transvestitorganisationen i Sverige. Bildades i mitten av 1960-talet.

FtM.

Female to Male. Första bokstaven anger vilket biologiskt kön en person har/hade och sista bokstaven anger det kön personen identifierar sig med.

Gay

Används både om homosexuella män och kvinnor, men man menar oftast män.

Hbt

Benämning för homosexuella, bisexuella samt transpersoner som grupp.

Heteronormativitet

Innebär att heterosexualitet och uttryck för heterosexualitet uppfattas som det normala, givna och förväntade. Därmed blir annan sexuell läggning eller könsidentitet betraktad som onormal och konstig.

Heterosexuell

Person som kan bli kär, förälskad i och/sexuellt attraherad av någon av motsatta könet.

HoF

Förening för homosexuella, bisexuella och transpersoner i försvaret. Verkar för en förbättrad situation för homo- och bisexuella samt transpersoner i försvaret.

HomO

Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning.

Homofobi

En uppfattning eller medveten värdering hos en individ, grupp eller samhälle som ger uttryck för en starkt negativ syn på homosexualitet eller på homo- och bisexuella människor.

Homosexuell

Person som kan bli kär, förälskad i och/eller sexuellt attraherad av någon av sitt eget kön.

Huset

Gammal benämning för RFSL-lokalen på Sveavägen i Stockholm.

Komma ut

Berätta för omgivningen om sin sexuella läggning. Kommer ut gör man inte bara en gång, utan det är en pågående process. Varje gång man träffar nya människor, går på fest eller börjar ett nytt jobb kan man behöva komma ut igen och igen. Komma ut är också en process för omgivningen, till exempel måste föräldrar komma ut som förälder till en homosexuell.

Könsidentitet

Det kön/genus man själv väljer att identifiera sig som. De flesta väljer det kön/genus som definierades vid födseln, men inte alla.

Könsuttryck

En persons uttrycksmedel för ett visst socialt kön, exempelvis kläder, kroppsspråk, smink och frisyr.

Lesbisk

Homosexuell kvinna.

MtF

Male to Female. Första bokstaven anger vilket biologiskt kön en person har/hade och sista bokstaven anger det kön personen identifierar sig med.

Outa

Att outa någon betyder att man berättar om någons homo- eller bisexualitet för andra som den personen ännu inte kommit ut för. Av det engelska ordet "out" som betyder just ut eller ute.

Qruiser

Webbplats på www.qx.se för homosexuella, bisexuella och transpersoner och deras vänner.

Queer

Queer är dels en akademisk forskningsposition där man studerar det så kallade normala i stället för det som avviker, dels en aktivistisk rörelse mot heteronormativitet. Med ett queerperspektiv ifrågasätts en normerande och normativt framställd heterosexualitet.

QX

Queer Xtra – en nöjes och kulturtidning som sprids främst via restauranger och butiker i storstäder. Tidningen riktar sig till homosexuella, bisexuella, transpersoner och deras vänner. Finns också på nätet www.qx.se. QX används också av många som namn på internetcommunityn Qruiser där man kan söka kontakt med gamla och nya vänner. Internet har inneburit en smärre revolution för hbt-personers möjlighet att komma i kontakt med andra hbt-personer och deras vänner.

RFSL

Riksförbundet för sexuellt likabehandling. En organisation för homosexuella, bisexuella och transpersoner. Bildades 1950 och är en av världens äldsta organisationer i sitt slag.

RFSL Regnbågen

Avdelning inom RFSL för döva, hörselskadade och teckenspråkiga hbt-personer.

Sexuell läggning

Enligt svensk lagstiftning finns det tre sexuella läggningar; heterosexualitet, homosexualitet och bisexualitet

SLM

Scandinavian Leathermen. Klubb för homo- och bisexuella män där man klär sig enligt en viss dresscode, till exempel läder, sport och grovarbetarkläder.

Transperson

Personer vars utseende eller identitet uttrycker ett annat kön än det som registrerades för dem vid födseln. Samlingsnamn för till exempel transvestiter och transsexuella. Transpersoner kan vara antingen hetero-, bi- eller homosexuella.

Transsexuell

Person som upplever sig vara av "motsatt" kön jämfört med sitt biologiska kön. Är inte en sexuell läggning och benämns som transsexualism, inte transsexualitet.

Transvestit

Person som mer eller mindre ofta, helt eller delvis, klär sig i det "motsatta" könets kläder.

TX

Webbplats på www.transa.nu för transvestiter och deras vänner.

UPPROP

Homosexuell, bisexuell eller transperson – Skriv om ditt liv och arbete!

I museers och andra institutioners arkiv förvaras självbiografiska berättelser om människors vardag och arbetsliv. Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners egna berättelser tillhör vår historia och samtid och utgör därigenom en del av vårt kulturarv. Vi saknar ett minnesmaterial utifrån homo-, bi- och transefarenheter. Därför startar vi nu denna insamling och vänder oss till dig.

Bakom insamlingen står Arbetets museum i Norrköping, ett nationellt museum med uppgift att dokumentera och levandegöra kvinnors och mäns arbete och vardagsliv, och två projekt inom EU:s Equalprogram "Normgivande mångfald" och "Homo- och bisexuella i omsorgen", med målsättning att motverka diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning.

Huvudsyftet med insamlingen är att samla in ett skriftligt självbiografiskt material som ska bevaras i arkivet här på Arbetets museum. I framtiden är materialet tänkt att användas för forskning. Även museet kan komma att använda materialet i till exempel utställningar. Vi har också en ambition att publicera ett urval av bidragen i en bok, med skribenternas tillåtelse. De som ska använda det insända materialet måste söka tillstånd hos oss. Ditt namn kommer inte utlämnas eller publiceras utan att du tillfrågas. Ange dina personuppgifter, namn,

adress och telefonnummer på ett separat papper. Då kan vi skilja ditt namn från din text och därigenom anonymisera berättelserna. Tänk på att själv inte namnge personer utan deras medgivande!

Vi vill samla in och bevara just dina minnen och din historia. Vi har utarbetat en frågelista som är tänkt som ett stöd. Du väljer själv vad du vill ta upp och hoppar över det som inte passar dig. Skriv långt eller kort – men skriv! Det väsentliga är inte stilistisk skicklighet utan innehållet. Vi eftersträvar så många perspektiv och erfarenheter som möjligt!

Glöm inte att ange ditt namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress på ett särskilt blad så vi kan nå dig om det behövs! Har du frågor kontakta Elisabet Qvarford, TCO, 070/333 02 08, Anette Sjödin, RFSL, 070/776 45 28 eller Ann Kristin Carlström, Arbetets museum, 011/23 17 22. Posta ditt bidrag till Arbetets museum, Arkivet, Laxholmen, 602 21 Norrköping eller mejla till anncharlotte.persson@arbetetsmuseum.se senast 15/1 2005.

Frågelista

Frågelistan är tänkt som ett stöd. Du väljer själv om eller när du vill följa frågelistan eller inte och du bestämmer själv var du lägger tyngdpunkten i din historia. Glöm inte ange namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress på ett separat papper som du bifogar din text! På det sättet kan vi lättare anonymisera de insända bidragen.

Kort presentation av dig själv

Berätta om dig själv; ta med födelseår, födelseort, kön/könsidentitet och nuvarande bostadsort. Föräldrarnas yrke, ålder och födelseort.

Barn- och ungdomstid samt utbildning

Berätta om din barndom och ungdomstid; familjeliv, fritid, kamratumgänge och andra levnadsförhållanden! Vad hade du för drömmar om yrkesval? Berätta om din skolgång, utbildning och tidiga yrkeserfarenhet. Hur upplevde du omgivningens – familjens, skolans och kompi-

sarnas – normer i förhållande till dig själv? Hur var det med normer i tidningar, teve, radio, tidningar och böcker? Hur var relationen mellan dig och din familj och släkt i förhållande till din homosexualitet, bisexualitet eller transerfarenheter? När blev du medveten om din sexuella läggning/könsidentitet och vad blev din reaktion?

Arbetsliv, sexuell läggning och könsidentitet

Vad har du arbetat med tidigare? Vad arbetar du med nu, om du arbetar? Tror du att ditt yrkesval har påverkats av din sexuella läggning/könsidentitet? Hur visar sig heterosexuella normer på din arbetsplats? Vilken typ av fördomar har du träffat på gentemot homosexuella, bisexuella och transpersoner? Har du någon gång blivit utsatt för diskriminering på grund av din sexuella läggning/könsidentitet? Har homosexuella, bisexuella och transpersoner samma förutsättningar och möjligheter på arbetet som andra? Hur är och hur har inställningen varit på ditt arbete i förhållande till homosexuella, bisexuella och transpersoner? Märker du att inställningen till dessa grupper generellt har förändrats över tid? Vilka förändringar har i så fall skett?

Fritid, hem- och familjeliv

Berätta om ditt liv utanför arbetet – familjeförhållanden, hemliv, vänner och bekanta, fritidsintressen och föreningsaktiviteter till exempel fackligt engagemang. Lever du i en fast relation? I så fall som särbo, i samboförhållande, i partnerskap eller på annat sätt? Har du barn? Har möjligheten att ingå partnerskap betytt något för dig? Vilka relationer betyder mest för dig? Vad betyder den nya adoptionslagstiftningen för dig? Har du varit eller är aktiv i RFSL eller annan liknande förening? Vad har den politiska kampen för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter betytt för dig själv och samhällsutvecklingen i stort? Brukar du besöka/har du besökt mötesplatser för homosexuella, bisexuella eller transpersoner? Vad är det för ställen? Vad betyder/betydde dessa ställen för dig? Har du varit på Pridefestivalen? Vad betyder den för dig? Har Internet betytt något för dig? Vad i så fall? Har attityderna i samhället påverkat hur du valt att leva ditt liv? Har samhällsklimatet förändrats över tid? Har det i så fall påverkat ditt sätt att leva?

Öppenhet eller ej om sexuell läggning och könsidentitet

Vilken inställning har du haft och har till att öppet visa eller inte visa din sexuella läggning/könsidentitet på arbetet och på fritiden? Vad har underlättat respektive varit problematiskt? Hur har din omgivning reagerat när och om du har berättat? I vilka situationer och sammanhang har du valt att vara öppen eller inte? Vilka fördelar och risker finns med de olika strategierna? Vilka bilder tycker du att massmedierna ger av homosexuella, bisexuella och transpersoner? Hur tycker du att massmediernas bevakning har förändrats över tid? Vad betyder det att vissa kändisar är öppna? Hur ser du på framtiden? Finns det mycket kvar att förändra?

Hur berättar en pappa för familjen om sitt behov att klä sig i kvinnokläder? Hur träffade kvinnor andra kvinnor på 60-talet? Vad händer med bögen som växer upp utanför Vittula?

Här har du mitt liv – skildringar vid sidan av normen är ett urval av de 44 berättelser som skickades in till Arbetets museum i samband med en minnesinsamling riktad till hbt-personer som genomfördes hösten 2004.

Vi får följa tolv bögar, flator, bisexuella, transsexuella och transvestiter, som alla på sitt sätt bryter mot förväntningarna om vem man ska leva sitt liv med, eller på vilket sätt man ska vara eller se ut som "kvinna" eller "man".

Bered dig på en resa vid sidan av heteronormen.

Fler exemplar av denna bok kan beställas via NTG Fritt Frams hemsida www.frittfram.se
Artikelnummer 02048 ISBN 91-972321-9-X

